Digitized by Google

6
19-b
126

D 4/33

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
13 MG
15

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

~~21-6-18~~

21.7.7.
21/6/21
6.-19.b.126

LÆVINI TORRENTII S. R. E. PROTONOT.

POEMATA SACRA.

Quorum Indicem proxima pagina oſtendet.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXV.

Hymnorum de partu Virginis lib. IIII.
Hymnorum de puero Ieſu lib. I.
In Natalem Chriſti Elegia.
Votum, ſeu ſcribendi de partu Virginis opuſculi occaſio.
De cruento D. N. IESV CHRISTI ſacrificio lib. III.

His acceſſerunt,

In Iohannis Auſtriaci naualem de Turcis victoriam Oda. ~~Elegia.~~
De bello Turcico lib. I.

AD PIVM QVINTVM PONT. MAXIMVM.

ACcipe, quæ tenui ferimus, Pater optime, cultu,
Accipe, ſed læta munera noſtra manu:
Et licet Arctōo producta poëmata cælo,
Obtineant Latij ius precor illa tui.
Nam quanquā extremis nos Gallia protulit oris
Belgica, quà magnum vergit ad Oceanum:
Attamen Auſonias quondā luſtrauimus vrbes,
Eſtq; ibi pars vitæ magna peracta meæ.
Hîc Tuſcum Tiberim, & Romana palatia vidi,
Contigit & vultus ſæpe videre tuos.
Quin & honoratæ dare contigit oſcula dextræ,
Narrantem, longæ quæ mihi cauſa viæ.
Contigit auratis timidum procumbere templis,
Votaq; ter ſanctis ſoluere Numinibus.
Nondū oblata ſacra iam tūc moderamina regni,
Debita præ cunctis ſed tibi, fama fuit.
Quod tua nunc pietas toto teſtatur in orbe,
Teſtantur laudis tot monumenta tuæ.
Aſt ego quæ didici magna dum verſor in vrbe,
Et veneror primos Palladis arte viros:
Fixa ſatis firma quòd mente fideliter hærent,
Hauſta velut coctis purpura velleribus:

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Non Boreæ rigor, aut duri violentia cæli,
 Eruere Alpinæ non potuere niues.
Virgineos igitur partus, noctemque ſalutis
 Principium, caſtæ religionis opus:
Et, quamuis gelido natos ſub ſidere, verſus
 Non veritos priſci poſcere ius Latij:
Magne Pater, cape dona lubens, votiſq; faueto,
 Præferat vt nomen pagina noſtra tuum.
Sic neq; nos manibus tãget mala turba profanis,
 Et magis intento vir bonus ore leget.

LÆVINI

LÆVINI TORRENTII

HYMNORVM DE PARTV VIRGINIS LIB. I.

PROCVL profani, ſint procul improbi
Nondum expiati quos ſceleris manent
Pœnæ, nec admitti ſacrato
Iura ſinunt numero piorum.
Quos inter altum rite ſilentium
Præfatus, aptis aggredior modis
Narrare noctem, qua beata
Virgo ſuum peperit parentem.
Qua nempe rerum conditor omnium,
Quem vaſta tellus, quem vaga ſidera
Coluntque, collaudantque regem,
Quem Stygiæ reuerentur vmbræ,
Æternus, ingens, omnipotens Deus
Mortale corpus ſumpſit, & arduos
Adire dignatus labores,
Tandem inopem rigidamque vitam
Clauſit probroſa morte: nec horruit
Sæuorum acerbas carnificum manus,
Pœnáſque, quas iuſſi nocentes
Pendere pro meritis latrones.
Hæc ipſe mundi principio Pater
Sic deſtinarat, cùm vetitæ reus
Adamus eſcæ, mortis atræ
Nexibus implicuit nepotes.
Culpam omnis illam poſteritas luit,
Contagioſo obnoxia crimini:
Labémque gliſcentem ſub ipſis

Oſſibus, illuuiémque tetram
Purgare nullis ſat potuit modis;
Non mille cæſis pinguibus hoſtiis,
Non ſulfure, aut luſtrata tædis,
Omnibus Oceani vel vndis:
Placare donec filius innocens
Parentis iram, admiſſa nocentium
Præſtare, & atram auferre peſtem
Ipſe ſuo voluit cruore.
Hæc illa mundi victima, quæ ſacris
Promiſſa cælo Vatibus affore,
Agnuſq́, qui peccata mundi
Suſtulit. Hic Erebi furentem
Latè Tyrannum fregit, & impiis
Auertit orbem cultibus, horrida
De morte deuicta ſuperbum
Conſpicuus referens triumphum.
Sed hæc ſonoram quæ deceant tubam
Maiore quondam cum ſonitu canam.
Nunc Lesbio percurre plectro
Virgineum mea Muſa partum.

INTACTA *Virgo, nec thalamum ſciens*
Iugalem, & omni pura cupidine,
Diuina dum præcepta toto
Tecum animo meditaris ardens;
Formoſa, quantum non homini datum eſt,
Formoſa ſoli ſed Superûm duci,
Caſtiſq́; pridem addicta ſacris,
Non choreis, vel amica ludo:
Quæ cura mentem tunc ſubiit tuam?
Cùm miſſus alto Nuntius æthere

Mandata

Mandata ſupremi Parentis
Attulit, & celeri per auras
Lapſu, remotis in penetralibus
Adſtans, aperta luce, nitentibus
Se effudit improuiſus alis,
Sidereoradiansq́; vultu:
Salue, inquit, ingens gloria virginum,
Accepta cælo, plenaq́; munerum,
Diuina quæ largo merenti
Gratia fert cumulata cornu.
Sed quid tremiſcis? parce precor metu.
Non vana cernens. O nimium Deo
Dilecta! quo tu ſic volente,
Concipies, pariesq́; natum,
Dauidis alto qui ſolio ſedens,
Regnumq́; Regum maximus obtinens
A Patre donatum, perenni
Imperio reget æquus orbem.
Nati ſtupebas nomine quæ virum.
Neſcire velles. Ille, ſed aureo
Arcana rerum effatus ore,
Cuncta Deum memorans potentem,
Partumq́; ſpondens ætherium, ſacro
Quem fœta ferres inclyta Spiritu,
Cognata demum exempla promens,
Vt teneram facilemq́; flexit:
O quæ piorum gaudia Cælitum!
Quando ipſe Rector lætitiæ dedit
Ter ſigna, ter læuum ſecundo,
Intonuit placidus fragore:
Quantusq́; cælo præſidet, omnia
Nutu gubernans, Virgineum ad larem

 Deſcendit;

BIBLIOTECA ... ROMA ...

Deſcendit, vt terram perenni
Connubio ſociaret aſtris:
Crebris coruſcans ignibus, & nouum
Ducens colorem rebus, vt auream
Conſtaret ætatem refecto
Iam reditum properare mundo.

MIRATA *tellus inſolitum decus,*
Mirata cæli ſidera, nec prius
Tam commodos Neptunus Auſtros,
Tam placidos habuitque fluctus.
Quin & profundis plurima Manibus
Scintilla lucis fulſit, & horridi
Funeſta laruarum Tyranni
Regna nouo patuere Soli.
Stetere paulùm immania ſontium
Tormenta, vultúrque, & lapis, & rota,
Et lacrymis Cocytus ardens,
Et piceo Phlegethon cruore.
Ceſſaſſe fama eſt Eumenidum faces,
Diros & hydros. Ipſa etiam minas
Repreſſit vltrix, nec cruento
Tiſiphone intonuit flagello.
At priſca patrum turba perennibus
Iungenda quondam Cælicolûm choris
Si Tartara expugnans, Olympi
Clauſtra piis reſeraſſet Agnus:
Tam fauſta volui tempora ſentiens,
Inſueta agebat gaudia. quo magis
Expalluit confuſus Orcus,
Horribili trepidans pauore
Inferna ne quis regna potentior

Hoſtis

Hoſtis ſecundo irrumperet impetu:
Ac tota confractis ſilentum
Agmina diffugerent catenis.

TVM *verò opertos continuit diu*
Natura vultus, multáque non prius
Aſſueta dum ſentit, recuruo
Flexa genu, Dominúmque adorans,
O, dixit, ô Rex, ô Pater, ô Deus,
Qui cuncta condis, condita temperas,
Felixque ſit, fauſtúmque tanto,
Sancte, quod aggrederis paratu.
Vt grande numen poſteritas tuum
Vbique dignis obſequiis colat,
Surgente quà ſplendeſcit, & quà
Occiduo rubet aura Sole.
Tu ſolus expers principij, cares
Et fine, nec, tu ſi renuas, breui
Tam pulchra momento manebit
Machina; ſed ſubito reuulſis
Commota tellus cardinibus ruet,
Ruentq; cæli lucida ſidera,
Sparſusq; turbata natabit
Oceani leuis ignis vnda.
Nec plura tantæ ſigna potentiæ
Quærenda, præſens quàm ratio docet,
Pari arte, qua conſtruxit, orbem
Artificis moderante dextra.
Quin ipſa opellam rite vicariam
Dum præſto, & aptis tempora profferens
Digeſta momentis, & vſque
Obſequio inuigilans herili:

Vt vmbra lucem, lux vice mutua
Sequatur vmbram, frigora feruidus
Depellat æſtus, mox & æſtum
Frigora: perpetuámne mentem
Præeſſe cunctis hac ſeries probat
In rebus? Eia te veneror, Pater,
Ad aſtra ſublimi trophæo
Teq; tuoſq; ferens honores.
Sed tarda prauo progenies ſtupens
Humana ſenſu, oblitaq; originis
Cæleſtis, æternæq; flammæ,
Atque animos generantis auræ,
Tollenda ſurſum lumina, deiicit
Depreſſa inerti pondere corporis,
Brutiſq;, terreniſq; membris,
Degeneriq; hebetata morte.
Erumpe cælo, nubila diuide;
Rigansq; tellurem imbribus aureis,
Deſcende: nec promiſſa differ
Pignora amicitiæ, nouamq;
Recude gentem. Da ſobolem, Pater,
Ducemq; vitæ. ne tuus ah ferus
Impunè ſic graſſetur hoſtis,
Et miſerum populetur orbem.
Hanc pelle peſtem. cernis vt impio
Errore peccent, & pereant, ſibi
Dum quiſque Numen fingit, inter
Mille Deoſq;, Deaſq; mille.

S I C *fata. nec dum finierat, nouam*
Induta formam, totaq; geſtiens;
Maiore cùm flagrans Olympus

Contre-

Contremuit ſonitu: leuiſq;
Mox flamma luſtratam irradians domum,
Caſtamq; molli innoxia virginem
Tactu pererrans, grande Numen
Per mediam inſeruit medullam.
Fit ſponſa Patris, concipit vnicum
Illæſa Natum, totáque Spiritu
Afflata, diuinum pudica
Depoſitum bene ſeruat aluo.
Deum alma Virgo, Virgo Deum ſuis
Altè repoſtum viſceribus gerit,
Hærétque, miratúrque, necdum
Ipſa ſuos capiens honores.
Sentit, vidétque, at vix oculis fidem,
Fidémve præſtat ſenſibus, anxio
Tam certa, tam perſuaſa cælo
Gaudia dum cohibet pudore.
Secura virtus, cui comes it pudor.
Quem Diua ſeruans, dum grauidæ ſubit,
Matriſque, prægnantiſque nomen,
Tincta nouo inficitur rubore.
Vitámque quamuis duxerat integram,
Et mente pura & corpore, non tamen
Tali ipſa ſe dignans honore,
Sed lacrymis varians obortis,
An, inquit, hæc fas credere? fas quidem.
Nam quid volenti difficile eſt Deo?
Sed heu, ſed vſque, heu me vſque tardant
Et reprimunt moribunda membra.
Quid ſcripta Vatum tradiderint ſcio
De matre Chriſti virgine. num tamen
Ego illa? nam quis credat vnquam?

O Homi-

O Hominum Superûmq; Rector
Ego illa tanti? non equidem reor:
Qui namque par eſt? te, Genitor, tamen
Et velle credo & poſſe: eritq;
Virginitas tibi noſtra curæ.
Sic Barbaros dum filius vnicus
Debellat hoſtes; mater at inſciens
Vel igne, vel credit profundis
Fluctibus, aut periiſſe ferro:
Si fortè ſaluum conſpicit; horridus
Turbat recentem lætitiam tremor,
Mentémque ſic confundit omnem, vt
Veráne ſit facies, an vmbra
Deceptam inani ludat imagine
Non antè norit, quàm gelidus ſtupor
Abſceſſit, & tranquilla liquit
Lumina, compoſitosq; ſenſus.

ERAT *vetuſto ſtemmate nobilis*
Eliſa, multo non ſine Numine
Et ipſa nunc ætate grandi
Eximium paritura Vatem,
Tenebricoſo qui iubar aureum
Prodire mundo narret, & anteat,
Vt luteis Aurora bigis
Vecta, diem rapidumq; Solem.
Vox in remotis horrida rupibus
Clamantis: omnem ſoluite noxiam:
Via eſt propinquanti paranda
Rite Deo Dominoq; recta.
Non ille molli luxuria fluens,
Magnisq; regum nobilium cliens,

Dites

Dites adulabundus aulas
Purpureo celebrans amictu:
Deſerta lucis antra reconditis,
Saltuſq́; vicis prætulit vrbium:
Atque omnis inſtrumenta luxus
Iam teneris fugiens ab annis,
Hirtaq́; cinctus tergoribus feræ,
Crudo leuabat fonticulo ſitim;
Famémque (quis credat) locuſtis
Vilibus, aërioq́; melle.
At maior illo nec prius extitit,
Nec ſurget vnquam connubiis ſatus
Mortalium. hanc grandæua laudem
Rettulit, hunc genitrix honorem.
Quam Diua iunctam ſanguine, ſed magis
Virtute caram, per iuga montium,
Vt nata conſultura matrem,
Dum properat, ſeriemq́; rerum
Narrare geſtit; illa fit obuiam
Anhela ſuſpenſo accelerans gradu:
Non ventre, non ætate ſegnis;
Ipſa prior Dominam vt ſalutet.
Quid mirum? vbi imis viſceribus latens
Tenellus infans ſubſiluit, Dei
Gauiſus aduentu, nec vltrà
Vincla, morámue tulit parentis.
Sed Virgo matronam officij memor
Vt anteuertit; tum magis ac magis
Flammata torquens corda, matrem
Fatidico ſtimulabat œſtro.
Tunc illa, Sponſam quam Superûm ſibi
Rex legit inter millia virginum,

Me vi-

Turbauit ira, dans humili locum,
Qui nil ſibi tranſſcribat, vni
Cuncta Deo tribuens potenti.
Ille affluenti commoda diuiti
Tollens, egenum diuitiis beat:
Vicéſque commutans, & æqua
Munera dans, adiménſque dextrà.
Noſtra benignus nunc igitur memor
Adeſt ſalutis, præſidium ferens,
Vltróque complectens paterno
Iſacidas pueros amore.
Quæq; Abrahamo pollicitus patri,
Quæq; Abrahami fœdera poſteris,
En ſeruat; infringi nec vllo
Inſtabilis patietur æuo.
Hos inter hymnos hoſpitium ſubit,
Et tecta tanti conſcia gaudij.
Fit plauſus, ac percuſſa latè
Saxa ſonant, viridéſque ſiluæ.

HIC *grata Diuam dum retinet mora,*
Longæuus hoſpes omnia digerens,
Ac mente veſtigans ſagaci;
Tam ſubita nouitate rerum
Turbatus, hærens obſtupuit: neque
Sibi ipſe fidit. ſed grauis & pius
Arcana priſcorum ſacerdos.
Scripta legens meditánſque Vatum,
Vt dicta factis conſona, nec leues
Labare ſenſus comperit; haud potis
Celare quantam hauſiſſet imo
Pectore lætitiam, ſerenos

Præferre

Præferre vultus: verbaq́ cùm forent
Adempta; crebris ſingula nutibus
Signare, teſtariq́ certam
Virginis ex vtero ſalutem.
Queîs illa tantis indiciis palam
Negare deprenſa haud potuit fidem:
Miſſoq́ paulatim rubore,
Seq́, ſuosq́ fateri honores
Cœpit, recepti conſcia Numinis:
Quo plena, talem quod decuit, nihil
Vel vile, vel mortale, nilq́
Aut humile, aut referens caducum:
Dignamq́ cælo ſeſe habitu gerens,
Dignamq́ vultu, & moribus aureis,
Ad patrios ſiſti penates
Optat, eamq́ videre cellam
Quæ nuper almum percita Nuncium
Audiſſet, at nunc cetera cerneret
Euenta, felicesq́ tandem
Exciperet memoranda partus.
Ne cella id ambi. ſat tibi iam datum.
Satis beata es, nunc Dominam ſine:
Maiore nam cenſeri honore
Fixa Dei prohibet voluntas.

ET *iam nitentem circumagens globum,*
Ter noctilucis Cynthia cornibus
Luſtrarat orbem, ter reductis,
Nubila miſcuerat tenebris:
Cùm Diua grates pro meritis agens,
Dictoq́ mœſtis hoſpitibus vale,
Plorantium ægrè auulſa collo,

Vix pedibus tetigiſſe limen
Fertur, ſonantes cùm ſubitò explicans
Inſignis alas militia cohors
Cæleſtis, accinctam citato
Leniter abripuit volatu:
Lætiſq; pellens aëra plauſibus,
Vt viſa nulli, audita ſit omnibus,
Per ſaxa, tranſuerſoſq; colles
In medio ſtatuit cubili.
Sic cùm ſecundis lintea nauita
Dant plena ventis, & placidus ſauet
A puppe Neptunus, volatq;
Præcipiti cita nauis æſtu;
Pergit quieſcens, nec celeris videt
Quæ cauſa motus vector; at horridi
Stridore decurrunt acuto,
Et pelago dominantur Euri.

HÆC *inter illi mollia turgidi*
Creuere ventris pondera: nec virum,
Deſponſa cui de more gentis,
Id latuit. ſed enim latenter
Pactas volentem linquere nuptias,
Nocturna terrent viſa. ſit interim
Cuſtoſq;, curatorq;, veri
Sed titulum retinet mariti:
Caſtuſq; caſtæ coniugis inclytas
Æquare laudes nititur æmula
Virtute. nunc collata vtrique
Prima pudicitiæ corona,
Regnantq; cælo, atque agmina virginum
Ducunt ouantes. Virginitas enim

Quæ nupta, quæ fœcunda partu,
Ter geminos merita eſt honores.
At tu vetuſtas quid memoras Iouem?
Quem turpi adactum atraq; libidine
Non proprias fœdaſſe natas,
Non thalamum puduit ſororis.
Fit imber, aurum, flamma, fit omnia,
Nefariis dum ſeruit amoribus:
Veſana cui tu ſceptra cæli,
Regnaq; das hominum & Deorum.
Sed ille pœnas nunc luit horrido
Detruſus Orco, nos neque fumeum
Fulmen, nec imbecilla tela,
Nos alium colimus Tonantem.

LÆVI-

LÆVINI TORRENTII

HYMNORVM DE PARTV VIRGINIS LIB. II.

MAIORA ſed iam molior arduus.
Miracla creſcunt: creſcite carmina:
Profit ſub humana latentem
Rite Deum celebraſſe forma.
Nulli antè trita fert animus via
Cælo Latinam tollere barbiton,
Non antè tàm fidenter auſam
Ætherias penetrare ad oras,
Liménque Olympi tangere: dum fugit
Horrétque tenuis grandia, nec putat
Fas eſſe ſermones Deorum, &
Facta leui tenuare plectro.
Sed Virgo quid non efficiet Dei
Dignata partu? tu modo, tu faue
Regina, & aſpirate noſtris
Tuque, puerque tuus, Camœnis.

PACEM profundo lætus in ocio
Seruabat orbis: ſæua nec impio
Ad bella compulſas furore
Mars odiis acuebat vrbes.
Nec execranda impunè licentia
Vexabat agros miles, & improbus
Totius, ah, verrebat anni
Flentibus agricolis laborem.
Pacata tellus ire volentibus,
Pacata ſtabant æquora: nec timor

Ne tollerent ſperata nautis
Lucra Cilix rapiduſq́; Iſaurus.
Non vlla ſeclis viſa prioribus
Tam certa rebus compoſitis quies;
Cùm Roma iam victrix per omnem
Iura daret veneranda mundum:
At pacis auctor Cæſar, & imperî
Cuſtos, & vrbis Romuleæ pater,
Tam ciuium fidens amore,
Quàm validis animoſus armis,
Cæſar vetuſto clarus ab Ilio
Auguſtus, ingens Æneadum decus,
Quo Romuli non iuſtiorem
Terra tulit, neque fortiorem:
Ferro ſubactos ducere legibus,
Suamq́; victor noſſe potentiam
Cùm vellet, & tranquilla ſtarent
Omnia, nec reperiret hoſtem:
Ianum Quirini, nil metuens, Patrum
De more, clauſit: bellaq́; ibi horrida,
Terrorq́;, conſtrictiq́; nodis,
Et furor & rabies, aënis.

EXIN *corusco Sol melius nitens*
Fulgore, luces protulit aureas:
Ac tanta maturos vbiq;
Fertilitas decorabat agros;
Vt fauſta tellus, fauſtaq́; ſidera,
Communem ad vſum, & publica gaudia,
Felicibus poſſent videri
Auſpiciis iniiſſe fœdus,
Quod longa nunquam diſſoluat dies:

Quin

Quin temperatis omnia prodeant
Creſcantq́ momentis, nec atræ
Aut pluuiæ aut metuantur auræ.
Tunc, flauus altas qua Tiberis lauit
Villas, ſuperbo flumine nobilis
Etruriæ ſcindens opima,
Et Latij dominantis arua,
Stratus ſub alta Tityrus ilice,
Notisq́ paſcens pinguia collibus
Armenta, dum ludos capellæ
Et ſaturi meditantur agni;
Non te Menalca, non Corydon tuos,
Vt nuper, ignes, non nemorum comas,
Aut garrulis arbuſta cannis,
Aut humiles cecinit myricas:
Cumæa ſed iam carmina proſperis
Impleta fatis; iam noua ſæcula,
Iam Virginem, miſſamq́ ab alto
Progeniem properare Olympo:
Quæ patriis virtutibus erigat,
Longoq́ mundum liberet ab metu,
Auriq́ contingat nitore
Regna truci temerata ferro.
His ille, magno non minor Orpheo,
Ducebat ipſas carminibus feras.
Te Tityre, & valles opacæ, &
Aërij ſtupuere colles.

IAMQVE *irretortos cælo oculos ferens*
Arrectus orbis, magnum aliquid ſibi
Sperabat, ingentemq́ toto
Pectore lætitiam fouebat.

 Cùm

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Cùm lata lex à Principe Cæſare,
Qua iuſſit omnes edere nomina,
Vireſq; fortunæ, modumq;
Quemq; ſuæ ſtudiumq; vitæ.
Lex vna latè gentibus imperat,
Quà læta tendunt fertilis Africæ,
Quà fortis Europæ, beata
Quaq; Aſiæ locupletis arua.
Cenſentur omnes, Romulidum quibus
Spectata virtus, fœdera ſiue opus
Seruare amicis, ſeu rebelles
Indomito ſuperare ferro.
At verò Idumen, notaq; paſcua
Phœnicum, amœni quà celebres rigant
Iordanis atque Euphratis vndæ:
Quà celeri ruit amne Orontes:
Ornantq; opaco vertice nobiles
Palmeta ſiluas: grataq; balſama,
Myrrhamq;, fragrantemq; nardum
Diuitibus ſtupet hoſpes hortis:
Gens cara cælo, nec prius exteris
Aſſueta ſceptris, tunc ſceleris rea,
Ferebat Herodis ſuperbi
Imperium, dominæq; Romæ.
Sed ſacra priſcis tradita Patribus,
Legeſq;, moreſq; Iſacidæ ſuos,
Tribuſq;, cognataſq; ſtirpes,
Et ſolitos tenuere ritus.

GRANDÆVVS *ergo Virginis integræ*
Cuſtos, fabrilem quanquam operam locans,
Tectoq; Nazaræ ſub arcto

Exiguos

Exiguos celebrans Penates,
Non indecora, non humili tamen
De gente, magnum ſtemmate nobili
Qui ferre Dauiden, & altos
Poſſet auos, atauosq́ reges,
Sedem vetuſtæ iuſſus originis
Adire Bethlen, non iter, ac ſuos
Reſpexit annos, quantum amatæ
Eſt vterum veritus puellæ:
Cùm nona abiret Luna, dolentibus
Auferre pondus ſueta puerperis,
Quiete traducenda molli,
Et variis inimica curis.
Sed Diua ſacris debita partubus
Bethlæa noſcens mœnia, ſic virum
Compellat, atquē hortatur vltrò.
Macte animo, neque enim ſuorum
Curam benignus depoſuit Deus,
Aut ponet vnquam. tu modo, tu bone.
Confide, quo nos cunque cæli
Iuſſa vocant, pariter ſequendum eſt.
Sic illa lentum prouocat, & prius
Accincta pergit. ſed peditem Senex
Non paſſus, vt pandum repentè.
Strauerat accelerans aſellum,
Aptabat arctis ſarcinulis heram,
Notumq́ nota quadrupedem manu,
Ducens, & auritum ſubinde
Voce ciens comitem laboris,
Vorabat omnem nil titubans viam,
Regnata priſcis arua parentibus.
Dum calcat, & ſperata firmat

Progenies animi vigorem.

SOL *prona condens lumina, feruidis*
Vrgebat ardens Oceanum rotis:
Cæloq́ſublustri, venusto
Heſperus adueniebat aſtro;
Ingreſſus vrbem cùm Senior, ſuis
Sperans quietem inſtare laboribus,
Maiore ſe inuolui repentè
Comperit implicitum tumultu.
Vt namq; villis diuitibus ſolent
Armenta læto turgida pabulo
Redire ſub noctem petulco
Agmine, veſtibulumq́; rauco
Implere mugitu: hinc, ſtabulis pedem
Latura, multo proruere impetu;
Vt dira ſi peſtis ſupremum,
Aut ſcabies ſequeretur atra:
Sic turba crebro plurima confluens
Accita conuentu, oppidulum vagis
Rumoribus commorat omne:
Dum vario properant labore,
Cautusq́; rebus quiſque ſtudet ſuis,
Ne tecta deſint, luceat vt focus,
Sit lectus, & quæcunque feſſus
Nocte cupit gelida viator.

STABAT *caduca pars bona villulæ*
Neglecta, denſis horrida vepribus,
Forenſibusq́; amota turbis,
Nec ſtrepitu reſonans moleſto,
Olim colonis commoda, dum ſuo

Ornata.

Ornata cultu; nunc pecori vago
Pergrata, dum deſæuit Auſter,
Dum pluuiæ rapidíve Soles.
Huc ille ſeruus deuenit, ac, Deo
Ducente, deſertum hoſpitium ſubit:
Ponensq́; clitellas, & vna
Quadrupedem religans ſub vmbra,
Luſtrabat omnem ſollicitus locum:
Dein verò apertis ſarcinulis, ſimul
Ac cuncta, quæ poſcebat vſus,
Prouidus explicuiſſet Heros;
Nondum acquieſſet, ni Dominam prius
Vidiſſet apto compoſitam toro,
Quem ſedulus ſubſtrarat ipſe
Gramineis tumidum maniplis.
Nec longa feſſum poſt tenuit mora:
Vt fortuito liberior ſemel
Proiecta diſtendit grabato
Membra, graui ſuperata ſomno.

AT *noctis alto Diua ſilentio*
Gauiſa, quanto maior erat quies,
Non ſibilo ludentis auræ,
Non agitata leui ſuſurro;
Tanto acriori ſollicitudine
Dum, mente voluens omnia, cogitat
Vt cœpta, quò progreſſa, qualem
Denique res habitura finem,
Mirisq́; paſcit pectora gaudiis,
Vt blanda molli ſi puerum ſinu
Ad nota reptantem foueret
Vbera, dulce vel appetenti

Matri ferentem ſuauiolum ſuæ,
Quod ipſa multis prodiga millibus
Perſoluat, effuſumq́; collo
Lacteolis premat in mamillis.
En tota cæleſtum agmina plurimis
Diſtincta turmis, quæ vario canant
Pæana concentu, ſacroſq́;
Mirificè venerentur ortus,
Summis inhærent culminibus domus:
Noctemq́; vincunt lumine, non ſecus
Ac fulgure illuſtrantur vmbræ,
Cùm volucri micat æthra flamma.
Queîs mota Virgo proſiliit: neque
Fas eſſe ducens, mollia ſi cubans
Per ſtrata, tot miracla rerum
Non alacri tueatur ore;
Stans irreflexa ſidera ſuſpicit
Ceruice, iam tum cælicolûm choris
Aſſueta, ſed maiore nunquam
Viderat aut numero, aut triumpho
Ab vſque Olympi tendere vertice
Felicis ad faſtigia villulæ,
Gemmis refulgentes & oſtro,
Ut vario nitet Jris arcu.
Ergo alta cæli mente perambulans
Conuexa; non te flebilibus vocat
Lucina lamentis, nec vllo
Anxia concutitur pauore.
Sed te vſque adorans, te memorans, Pater,
En, inquit, ô Rex maxime cælitum,
En illius momenta noctis
Perſpicuis reuoluta ſignis,

Qua poſcor ingens depoſitum: tuis
Tu ritè deuotam obſequiis rege.
Res nulla tam perplexa, nullo
Quin ſuperes, Genitor, labore.

Sic illa. Sed me quis rapuit furor?
Audire dulces fas mihi fiſtulas,
Voceſq́; permixtas acuto
Cum citharis reſonare cantu,
Audire puro læta tonitrua
Mugire cælo, cernere ſidera
Emota, ſubſultare feſtas
Ad choreas, præeunte Luna:
Cùm Virgo tantis excita gaudiis,
Multoq́; feruens Numine, iam, velut
Mortalibus defecta membris,
Corporeoſq́; hebetata ſenſus,
Fit mater. At, dum viſcera permanent
Immota, matrem ſe fieri neget;
Prodiſſe ni deprendat alui
Depoſito puerum tumore.
Res mira dictu, Virgo puerpera
Intacta quem conceperat, edidit
Illæſa, cæleſtemq́; in auras
Protulit inuiolata partum.
Ac pura quondam vt per ſpecularia
Sol lumen altis porticibus ſuum
Diffundit; at non illa nimbis
Peruia ſtant gelidiſq́; ventis:
Sic ille cæco iuſtitiæ iubar
Venturus orbi, & Tartareas procul
Acturus æternùm tenebras,

Virgineos

Virgineos radians per artus,
Non vſitatis concipitur modis:
Non antè noto naſcitur ordine:
Nil vile, nil vulgare, nullus
Hic lacrymis locus, aut dolori.

RISERE *blando protinus omnia*
Perfuſa vultu. nudaq; iam diu
Tellus, & informis, Decembri
Clauſa gelu, mediaq; bruma,
Tum laxa pandens purpureos ſinus,
Impleuit omnem deliciis locum,
Spargens odorato repentè
Arua croco, viridiq; acantho.
Quin &, locorum quæ ſpatiis erant
Diuerſa & anni temporibus, ſimul
Profudit, æternæ relinquens
Digna Deo monumenta laudis.
Neque ipſa, dudum quæ fuerat, manet
Iam villa, dumis obſita, nil minus
Quàm commoda humanos ad vſus,
Vix pecudi ſatis apta fœtæ.
Sed tota cæleſtum alituum choris
Luſtrata, cælum prouocat, &, Deum
Sublimis oſtentans alumnum,
Ætheriæ caput æquat aulæ.

NON *hîc furentem falcigerum leges*
Senem recentum mollia viſcera
Hauſiſſe natorum cruentis
Dentibus, horribiliq; mala:
Matremq;, magno ſollicitam metu

Cælaſſe

Celaſſe partus montibus auiis,
Ac lacte nutritos caprino,
Quo rabido melior parente
Seruaret, admoto antra ſatellite
Cinxiſſe, rauco qui obſtreperet choro,
Vagitus vt ne furta ſæui
Proderet auriculis Tyranni.
Hinc Creta mendax imperium Iouis
Exorſa, cælum crimine polluat:
Veracior nec Delos olim
Æquoreas fluitans per vndas,
Latoa iactet pignora, non leui
Producta partu, dum nimium furens
In pellicem matrona Iuno,
Atque odiis agitata iniquis,
Nec paſſa terra, nec miſeram eſt mari
Matura ventris ponere pondera:
Inuenta ſed tandem illa, magni
Quæ ſobolem exciperet Tonantis.
Quid matris expers Cecropidûm Dea,
Bimatris aut cunabula Liberi,
Et Iuppiter prægnans acerbo
Verticis, aut femoris dolore?
Tum quæ, remotis turpiter arbitris,
Nocturna cernunt Perſephones ſacra,
Fomenta dum fœdæ parantur
Nequitiæ, ſtimulante luxu;
Noſtriſq; cælum moribus improbi
Metimur, omnis quod caput eſt mali,
Cùm prorſus extincto pudore,
Ponimus & vitiis honorem.
O ſancta ſanè auguſtaq; Numina,

Si recta

Si recta cælo per ſcelus it via:
Res mira ſed vulgata Graiis,
Dum madidis Helicone pennis
Iouemq́, natosq́, ad Superos vehunt;
Sed ebrioſo mox titubant pede,
Seſeq́, vectoresq́, mergunt
In medium penitus profundum.

NON iſta caſtæ conueniunt lyræ!
Abite nugæ. tuq́, adeo potens
Iudæa, tu ſuccede noſtris
Auſpicio meliore chartis.
Non tu beatæ gentis originem
Ad vana confers ſomnia, quæ ſibi
Narrata ſi credat, ſtuporem
Ingenuo metuas alumno.
Sed, cùm ille rerum maximus arbiter
Illuſtre quondam mente agitans opus
Hunc vniuerſum voce ſola
E nihilo fabricabat orbem,
Tunc prima ſemoto exiliens freto,
Mirata limo es compoſitum tuo;
Mortalium qui primus æui
Ætheriam pater hauſit auram.
Circum omne ſtabat quadrupedum genus:
Nec ſæuiebant in pecudes feræ:
Tutumq́, permiſtæ volucres
Aëra perſonuere cantu.
Dein ſola veri conſcia Numinis,
Id conſecraſti quo decuit modo,
Et fictiles exoſa Diuos,
Et vetitis inimica ſacris.

Hinc

Hinc tanta cælo munera, quæ tibi
Collata magnum conciliant decus,
Quacunque tellurem refuſa
Oceanus vagus ambit vnda.
Quid facta Regum, quid memorem Ducum,
Vatumq́, queîs ſe conſcius efferens
Iordanis, affectansque palmam,
Haud alio ſuperetur amne.
Iordanis vdum qui tumidus pedem
Repreſſit, & ſe commodus obtulit;
Vt tota ſiccato repentè
Agmina traucerentur alueo.
Hoc antè Rubro contigerat mari,
Cùm refluo ſe gurgite diuidens
Vtrinque, ſuſtollensque in auras
Marmoreus velut, vnda, murus,
Immota ſtabat; dum medio Deus
Tranſmiſit acres Iſacidas vado
Cum liberísque, vxoribúsque,
Et Pharij ſpoliis Canopi.
Iunctis ſequutus curribus atque equis
Tyrannus amens: ſed rediens mare
Ingentibus currúsque, equósque
Obruit, atque homines procellis.

*M*AGNIS *abundas inclyta laudibus*
Iudæa: ſed nil tam celebrat tuum
Inſigne, vt vrbs Bethlæa, nomen,
Parua loco neque diues agris,
Sed nota alumno: cuius originem
Roma illa terrarum imperio potens,
Mirata, regni exuta cultus,

Supplici-

Supplicibusq; adoperta vittis,
Accedat vltrò: & munera deferens,
Sacroq; figens oſcula limini,
Procumbat, agnoſcens auitis
Clarius eſſe aliquid trophæis.
Non illa faſtos tunc referat ſuos
Ad furta duri Martis & Iliæ,
Lupamq; nutricem, gemello
Vbera quæ dederit Quirino.
O iſte quanto nobilior puer
Ebræus alto conſpicitur polo!
Tu Cæſar adſtanti Sibyllæ
Crede, Deum, Dominumq; adorans.
Nec falſa præfer, quæ puer hic nigro
Damnauit Orco, Numina. Pythium
I conſule: hæc reſponſa reddet
Ipſe cauis vlulans ſub antris.
Bethlæa tellus, Cælicolûm domus,
O celle mundi, nulla licet tuas
Æquare poſſint verba laudes:
Non ideo tamen indecoro
Te præteribit Muſa ſilentio:
Dictura, magna non ſine gloria,
Cunásque, vagitúmque, & omnem
Hinc reliqui ſeriem triumphi.

LÆVINI TORRENTII

HYMNORVM DE PARTV VIRGINIS LIB. III.

HÆc inter alto iam ſenior ſimul
Ac membra ſomno excuſſerat, vt nouo
Splendore ſic accenſa latè
Omnia, lætitiamq́; cæli
Aſpexit; ingenti attonitus metu
Prorepit, & iam nunc propior Deum
Cernens ſub infantis iacentem
Effigie, geminisque flammas
Vibrantem ocellis ſideribus pares,
Matrémque, nota maior imagine
Vt tota fulgebat, ſolutis
Ambroſiam redolens capillis:
Elinguis, amens, ac gelidos ſolo
Affixus artus, obriguit, neque
Se ſenſit: at mox inde flatu
Ætheriæ recreatus auræ,
Illóque flagrans pectora ſpiritu,
Qui cæca mentis nubila diſcutit:
Terram oſculans, tollénsque palmas,
Et genua, ô pietas, volutans,
Sic fatur: Ecquid ſancte puer tuos
Spectamus ortus? ſi puerum tamen
Vocare fas eſt, qui perennis
Cum Genitore manens perenni,
Cælóque regnas, conditor omnium,
Idémque terris naſceris: & Deus
Humana circumferre membra,

 Téque

Teq́ oculis aperire noſtris
Gaudes: vt olim pollicitus fore
Verbisq́, ſignisq́ omnipotens Pater
Cæleſtis, inſignem vetuſto
Cùm ſobolem dedit Abrahamo:
Gens vnde lata fuſà propagine,
Belloq́, & armis, atq; opibus potens
Feliciter non antè ſummo
Creſcere deſineret vigore;
Quàm Marte victis fortiter hoſtibus,
Latè tenerent imperio loca,
Quæ roſcido fœcunda melle
Affluerent, niueoq́ lacte.
Hinc naſcituram progeniem, inclyta
Virtute totum quæ pariter ſibi
Seruaret addictum, nouisq́
Muneribus recrearet orbem.
Sic Abrahamo pollicitus Pater,
Sic Iſaaco: quinetiam nepos
Bis ſena natorum relinquens
Pignora, quos populi tributim
Omnis ſecuta eſt poſteritas duces,
Extrema longæ tempora cùm ſibi
Inſtare ſentiret ſenectæ,
Cycnus vti veniente leto,
Ventura ſtirpi fata canens ſuæ:
Iudamq́ cernens, cuius ab inclyto
Gens tota ſe gaudet vocari
Nomine, Te generoſe, dixit,
Deuota fratrum poſteritas colet:
Tuq́ hoſtium ceruicibus imminens
Bellator innectes catenam,

Magnanimo

Magnanimo ſimilis leoni,
Qui impaſtus alto monte perambulans,
Prædamq́ opimam proſpiciens, leuem
Seu capream, ſeu fortè denſis
Solinagum arboribus iuuencum,
Accurrit acri concitus impetu:
Ac dente victor ſanguineo furit:
Hæretq́, dum feruor, fameq́, ac
Bile tumens requieſcat ira.
Tum verò apertis accubat in iugis
Gaudens, comantesq́ excutiens toros:
Stat patrio fidens vigore,
Conſcia nil metuitq́ virtus.
Non ergo Iudæ deficiet genus;
Nec ſceptra Iudæ debita poſteris
Vis vlla tranſmutabit, antè
Quàm celebri veniat triumpho
Rex ille regum ſummus, & impleat
Sperata cunctis gaudia gentibus:
Magnumq́ felici gubernet
Imperio ſine fine mundum.
Iam ſtirpe eadem quid geniti ſacra
Dauidis addam carmina? quid noua
Promiſſa? quid cuncti quod vno
Ore ſimul cecinere Vates,
Dauidis æternam hanc fore gloriam?
Ad noſtra ſi quis denique reſpicit
Connubia (hic nos iſtius pars
Attigerit quotacunque partus)
Dauidis alti progenies ſumus:
Dauidis vrbem, & mœnia cernimus.
Tu vota, tu ſpes alme noſtras

 Suſcipe

Suſcipe, nec dubios relinque.

His *ille dictis, tunc pueri ſacros*
Excepit ortus. Te quoque virginum
Regina, diuinis honorans
Laudibus, An ſatis, inquit, vlla
Te lingua dignis concelebret modis?
Quæ, ſola virgo poſt vterum manens,
Communis auctorem ſalutis,
Ætherio genitum parente,
Feſſis dediſti rebus, & aurea
Mundo reduxti ſæcula, quæ neque
Ferrugine obſcurentur atra,
Nec vitio alterius metalli.
At ipſe rerum neſcius, & malè
Perſuaſus, eheu, & memini, & pudet,
Cæli ſed Interpres timorem
Excutiens, animúmque reddens,
Noctémque, aperto lumine, diſſipans,
Quæ facta iam nunc cernimus, omnia
Prædixit, attollens Olympo
Téque, tuúmque beata partum.
Túne illa priſcæ quam toties palam
Exempla produnt hiſtoriæ; Sacer
Fons clauſus obſeptis in hortis,
Nec domino niſi notus vni.
Tu, colle quondam qui medio Rubus
Ardebat atris tutus ab ignibus,
Ramóſque percurrente molli,
Non auidè populante flamma.
Accurre Moyſi: ingentia conſpicis
Miracla: liber ſeruitio graui

Accurre; ſed contentus vmbra.
Hic facies mihi vera fulget.
Hæc præcinentem Cælicolæ Senem
Magnis ſequuntur plauſibus. hos Deo
Gratiſſimos ter voce molli,
Ter cithara modulantur hymnos.

IAMQVE *ille, Vates qui ſtimulat, furor*
Altámque tardo corpore ſemouet
Mentem, nec immergi profundis
Vſque animum patitur tenebris,
Ceſſare paulatim, & miſeris locum
Præbere curis. cetera nam velut
Oblitus, opportuna cunis
Haud aliter properabat Heros,
Quàm plebe quiuis de media pater,
Res arcta frugi quem facit, ac monet
Vt coniugem, paruósq; natos
Aſſiduo toleret labore.
Ergo ocius ſe proripit, & moram
Accuſat vltrò: tum ſilicem terens,
Suſceperat quem fomite, ignem
Exigua moderans lucerna:
Illámque ſeruans ſollicita manu
Vbique præſtò eſt, ſeu puero queat
Seruire, ſeu matri: nec vllum
Sentit amans onus, aut laborem.
O expetendum ſeruitij genus!
Quo nulla regum vita beatior.
Euoluat omnes Roma faſtos,
Et titulos memoret ſuperbos:
Nil tale. O ingens Iſacidûm decus!

Dicere noſtris tu quoque verſibus
Tu Virginis coniux, tuiq́;
Tu Domini pater atque cuſtos.

At Diua tandem ſe quoque colligens,
Fixamq́; cælo mentem animi, vocans
In terram, & ad materna flectens
Officia, eximiumq́; amorem
Accenſa toto pectore præferens,
Nudo iacentem ſic puerum ſolo
Vt vidit, audiuitq́; fletus,
Et tremulos reſonare queſtus:
Turbata paulùm, nec lacrymas tenens,
At certa partus ætherij manens,
Vt filium nunc tollit, antè
Cuius erat venerata numen.
Vtroque præſtans obſequium ſimul
Et mente prompta, & corpore, ne cui
Non tam puer prodiſſe partu,
Quàm pueri videatur vmbra.
Qui membra nempe humana ſibi induit,
Humana egebat ſollicitudine.
Hinc creuit, aſſuetisq́; ſenſim
Principiis adoleuit ætas.
Idemq́; cæli qui ſonitu quatit
Templa, inuolutus faſciolis Deus
Blanditur, arridetq́; matri,
Lacteolis inhians mamillis.
Quas illa gaudens porrigit, & loco
Mercedis, ardens ſuauiolum rapit,
Hæretq́;, nec ſe vertit vſquam;
Sed niueo impoſitum lacerto,

Succósque

Succóſque ducentem ambroſios fouens,
Dum fixa contemplatur, & ebrios
Intendit vſque & vſque ocellos,
Ipſa ſuos acuens amores,
O quanta ſentit pectore gaudia,
Quantiſque felix perfruitur bonis!
Non oſculis, non illa blandis
Vocibus impoſitura finem.

INSTARE *lucem ſed monuit Pater,*
Quando aſtra toto defluerent polo,
Ac tertium iam voce clara
Excubitor ceciniſſet ales.
Móxque inde cunas protulit, vllius
Haud expolitas artificis manu,
Auróue conſtratas, & oſtro,
Aut Arabum nitidas lapillis.
Sed ipſe rebus cautus in aſperis,
Diſiecta quæ conſpexerat horrido
Fragmenta de præſepi, ad iſtos
Sollicitè repararat vſus:
Implénsq; fœno, & palliolo tegens,
Opes quidem omnes explicuit ſuas:
Sed gratior, quàm dona, virtus,
Atque animus Superis benignus.
Namque ille noſtra nil opis indiget,
Qui noſtra nobis contulit omnia.
Hunc, mens tibi ſi pura, quamuis
Exiguo pia dextra cultu
Placabit offenſum, & facilem dabit,
Seu tura caſtis admoueas focis,
Matura ſeu flauentis agri

 Munera,

Munera, vel viridantis horti.
Quod ſi madebunt lacrymulis genæ,
Imóque duces pectore ſpiritum;
Nil blandius. iam crede factum,
Quod precibus cupies honeſtis.
Quid ergo opimas cædere victimas,
Aut quid ſuperbis profuerit Deum
Ambire votis? quid paciſci,
Vt vetitas liceat per artes
Augere cenſum, creſcere honoribus,
Patrare turpi ſtupra libidine?
(Nam ſæpe clàm quod nuncuparis
Voce palàm pudeat fateri)
Vt nempe votis intereas tuis,
Addens priori flagitium nouum,
Aras quod inceſta prophanans
Attigeris ſcelerate dextra.
Quin hiſce cunis hoc Dominum modo
Cùm cernis; atram tolle cupidinem:
Abrumpe luxum: vince atrocem,
Vince animum monitus ſuperbum.
Nam ſi ille naſci ſic voluit, ſua
Qui cuncta condit, cuncta regit manu:
Si pauperum ſortem parentum,
Pauperis & tuguri latebras,
Modúmque vitæ triſtis & aſperæ
Rex ipſe regum prætulit omnium
Gaziſq;, fortuniſq;, & omnem
Hac vetuit ratione faſtum:
Nos orta putri progenies luto,
Tot mortis obiecti inſidiis, breui
Tam multa quid luctamur æuo?

Spéſq; animo capiente inanes,
Sectamur vmbram, & ſomnia? nec ſecus,
Ah, imperiti quàm pueri ſolent,
Vel poma, vel mellita propter
Cruſtæ, graui ſtomachamur ira?
Linquenda tellus, ſidera ſuſpice,
Attolle mentem, quæ tenet hic mora?
En natus eſt dux ille, magnum
Qui meritis reſerans Olympum,
Occurret vltrò: tu modo, tu ſequens
Confide. nil te terreat arduum.
Noſtra induit qui membra, noſtro
Ipſe volens aderit labori.
En inuolutum faſciolis Deum.
Accurre cunis. cernis vt omnia
Humana? nil hic triſte, nil quod
Non Dominum tibi ſpondet æquum.
Noti parentes; nota humilis domus,
Non illa ſæuis mancipiis ſtrepens,
Non clauſa, nec munita ferro,
Non vigili reſonans Moloſſo.
Accurre. quem non talia protrahant
Spectacla? greſſus agglomerant ſimul
Bos tardus, atque hoc ipſo aſellus
Tardior, vt Dominum potentem
Submiſſo adorent poplite, non leui
Magnam merendo munere gratiam,
Oris quod afflatu tenellis
Duram hiemem pepulere membris.
Vnde iſte vobis, ô placidum pecus,
Inſuetus ardor? illius illius,
Qui cuncta producit, viciſſim

Cuncta ſimul venerantur ortus.

HINC *bruma vernans floribus: hinc nouum*
Acceſſit aureis ſideribus decus,
Non illud infelix malorum
Augurium populis Cometes:
Sed quæ ſalutis nuncia plurimo
Fulgeret igni ſtella, nitentior
Aſtro Dionæo, neque vllo
Fixa loco, ſed abuſque Eoo
Progreſſa tendens litore, non iubar
Vincente Phœbi lampade, non, ſuum
Quin ſeruet inconcuſſa curſum,
Vi rapido impediente cælo.
Bethleæ recto mœnia tramite
Adibat, exortum hic populis ducem,
Vitæq; cæleſtis magiſtrum
Indicio retegens aperto.
Qui caſtra tanto cum ſtrepitu mouent,
Qui ſigna Reges? En litui ſonant,
Tubæq;, ſublatique in auras
Nobilium fremitus equorum:
Non iſta cuiquam perniciem ferunt.
Pax certa terras, certa tenet quies:
Nec bella, ſed læti parantur
Marte procul rabido triumphi.
Saluete Eoi gloria nominis,
Saluete ſæcli lumina: non enim
Vos ſceptra, regaléſq; cultus
Sic decorant, celebrántque fama;
Vt veſtra mundo quod pietas Deum
Veniſſe, certa nos docuit fide.

En lu-

En lucidum vt præcedit aſtrum!
Auſpiciis igitur ſecundis
Adferte regi munera, regibus
Qui regna donat, regibus imperat,
Parcasq́, fortunásque certa
Vt voluit moderans habena.

NEC ſola magnorum atria principum,
Aut nota cælo eſt purpura: quin magis
Mapalia, vmbroſaq́; valles,
Et nitidi placuere fontes.
Non hic ſuperbis in foribus nouæ
Spectantur artes, non Phrygius lapis,
Nec culta regali renidet
Interior domus apparatu.
Aut ſtructa menſis fercula Citreis
Fulgore laſſam ſollicitant famem:
Aut Chia gemmato retuſam
Vina ſitim exacuunt in auro.
Sed nec veneno tollitur innocens
Hoſpes, nec aſtu decipitur cliens:
Non ſtupra, non veſana regnat
Ambitio, genitrix malorum.
Adſueta duris vita laboribus
Nullum relinquit flagitio locum.
Nil turpe, quamdiu priſca ſeruat
Simplicitas animi pudorem.
Ergo illa cæli militiæ cohors,
Quæ læta cunis adfuerat, noua
Mortalibus vulganda ducens
Gaudia, dum liquidum reuertens
Implet ſonoris æthera cantibus:

Non hos, eburno qui recubant toro
Dites vel audiuere Craſſi,
Non tumidi imperio Tyranni.
Sed nocte paſtor ſub Ioue frigido
Seruans quietum ſollicitus gregem,
Immanibus ne grata cedat
Præda lupis, auidæq; Tygri.
Ingens honeſta eſt pauperies bonum,
Quam ſponte adoptes, fallere neſcius.
O térq; felices quatérq;
Agricolas, quibus illa cælo
Vox miſſa. Summo gloria nunc Deo
Reddatur, altos qui ſuperat polos.
Nunc alma Pax terras reuiſat,
Pax animis ſociata rectis.
Quin & cohortis ductor, vt igneo
Splendore fulgens terruerat viros;
Stupentibus ſic fatur vltrò.
Macti animis. neque enim timori,
Cùm tanta fertur lætitia, eſt locus.
Orbis quod omnis gaudeat, en diem
Quo natus eſt Seruator, ille
Ille hominum pater atque cuſtos
Chriſtus, perennis quem caput imperi
Ieſſæa Bethle protulit. ilicò
Adite. nec vos ſigna fallent:
Panniculis iacet inuolutus
Tenellus infans. dat malè commodas
Præſepe cunas. Sic ait, arduum
Sublimis inſigni chorea
Cum ſociis repetens Olympum.

ILLI *remoto proſiliunt metu,*
Bethlaa iuſſu mœnia cælitûm
Adire, & explorare cunas,
Tum puerum, puerique matrem
Spectare, nulla fert animus mora.
Nec dona deſunt, non equidem graui
Sumptu, nec vrbanis parata
Artibus, Attalicóq; luxu:
Lecti ſed altis ilicibus faui,
Preſſiq; caſta caſcoli manu,
Vuæq;, & aſſeruata duro
Poma gelu, teretésq; oliuæ.
Hæc deferentes munera, ceu Deo
Ducente, nullo deueniunt locum
Labore, nec deſerta terret
Villa viros inamœna cultu:
Quin nuda ſeſe prodit, vt ilicò
Conſpectus ipſo è veſtibulo puer,
Virgoq;, grandæuúsq; coniux,
Quæq; fidem meruere cunæ.
Tum verò ouantes lætitia, ſimul
Vocémq; tollunt, & genibus Deum
Fatentur inflexis, & omni
Excipiunt alacres honore.

NEC *muta pendet fiſtula leuibus*
Compacta cannis; qua poterat feras
Mulcere, curſum vertere amnis,
Et rigidas agitare quercus
Inſignis Ægon, Threïcia quidem
De gente, rerum conſcius omnium,
Quas, arte præſtans matris, Orpheus

Pieriis docuit ſub antris.
Sed additurus tradita maximo
Arcana Moſi, tunc patria procul
Degens Idumæis in agris,
Hunc puero eſt modulatus hymnum.
En illa proles Virginis aurea;
Quam naſcituram non modo, qui piis
Diuina pandunt iuſſa chartis,
Iſacidum cecinere Vates;
Sed ceterarum lumina gentium,
Quos grata ſemper poſteritas colet,
Et magnus Orpheus, & Sibyllæ
Perpetuo celebres honore.
Humana quid non præpetibus videt
Mens nixa pennis, cùm Superûm domos,
Nec vilibus depreſſa curis,
Nec vitiis, generoſa ſcandit?
Stat ſculpta cælo virginitas ſacro
Fœcunda partu, Erigone ſinu,
Manúque fundens alma ſpicas.
O nimium nimiúmque felix
Ætas, ſupernis quam ſaturent bonis
Demiſſæ Olympo Iuſtitia & Fides,
Mollique compoſtam quiete
Aſſidui beet aura veris.
Procul tenebræ, lux oritur noua,
Lux vera nocti cedere neſcia.
Qui magnus illuſtretur orbis
Antè malis malè preſſus vmbris.
En Regis aſtrum Erigonen ſequens,
Chelaſque linquens. Occidit, occidit
Sceleſtus ille, immanis ille

Letifero

Letifero tumidus veneno
Serpens, malorum ſubdolus artifex.
Non ille poſthac aut Lyciam tenens,
Aut Delon, orbíſque vmbilicum
Sortilega reget arte Delphos:
Nec falſa ducet per populos ſacra,
Nec vertet acri lumina faſcino.
Tu Sancte, tu Pythona certa
Magne puer feries ſagitta,
Agéſque victor, qua Boreas pigris
Immugit antris: hic fremat horridus
Vinctúſque aëno ad ſaxa nodo
Sic gelida poſitus ſub Arcto.
At totus ardens inuidia graui,
Vtraque mundi parte coli tua
Deploret infelix trophæa,
Ipſe ſui genitor doloris.
O iſte partus quot cumulat bona?
Euge euge cunas ſpargite floribus:
En ſponte ſubmittuntur. Ecce
Ecce Deus, procul, ô, profani,
At vos, beati, quos Superûm fauor
Arceſſit vltrò, ô ſocij, quibus
Id ritè compenſemus vnquam
Officiis? date parua nullo
Hæc dona cultu. nunc ſatis eſt Deum
Vidiſſe. quondam firmior omnibus
Se prodet ætas. O ſupremi
Grande decus Patris, & poteſtas,
Non antè quæſo da moriar, tua
Quàm facta cernam, quàm memor audiam
Præcepta, quæ quicunque ſeruet,

Haud

Haud dubiam reſtrat ſalutem.
Tunc ſiue commoto imperites mari,
Ventóſq; nutu circumagas tuo,
Damnéſq; Neptunum, fluentes
Ingrediens pedibus per vndas:
Siue ægra ſanes membra dolentibus,
Nunc capta reddens lumina, nunc pedes,
Auréſq; ſurdis, & ligatæ
Reſtituens ſua verba linguæ:
Seu (fama vulgi quod celebret magis)
Obſeſſa diris pectora liberes;
Aut corpore exutas auaro
Huc animas reuoces ab Orco:
O illa quantis laudibus efferam!
Nec tute vinci carminibus ſinas;
Non Græcia hoc ſi certet omnis
Omnibus adcomitata Muſis.
Sed iam relicti nos reuocant greges,
Et læta poſcunt paſcua: quæ neque
Fallacibus culpentur herbis,
Nec vitio metuantur vndæ.
Formoſa denſas quà ſalices alit,
Quà ripa lauros, nil veriti graue,
Nil triſte, proiecti ſub arcta
Et pecus & pecoris magiſtri
Claudemur vmbra, dum medio calet
Sol altus æſtu. tunc calamos iuuet
Inflare, tunc cantare ſacros,
Verba Deo præeunte, verſus.
Procul luporum vis, procul hoſtium,
Tectíſque fures inſidiis graues.
Tam proſperis qui natus aſtris,

Aſt hu-

Aſt humili puer iſte cultu;
Paſtoris olim inſignia præferens
Atque arte præſtans, pabula ſuggeret
Salubria, ac iucunda, multo
Ambroſiis potiora ſuccis:
Felicis auctor pacis, & otij,
Idemq́; ſæcli conditor aurei,
Sancto renaſcentem gubernans
Imperio venerandus orbem.
Hæc dius Ægon quæ ſocij ſemel
Audita, lætis ſæpe iterant modis.
Fit plauſus, & laudata proles
Lætitiam accumulat parenti.

AD IOANNEM MORONVM CARD. SACRI SENATVS PRINCIPEM.

TV quoque magna gradu cernit quem Roma ſecundo
  Sublimem, afflictis porgere rebus opem:
Et toties ſacro facientem verba Senatu
  Flectere purpureos in tua vota patres:
Hunc Morone meũ læta cape fronte libellum:
  Indignus ſtudiis non erit ille tuis.
Nam Chriſtũ educit cunis hominemq; Deũq;:
  Summus at hic veræ relligionis apex.
Materiam laudes, etiam ſi carmina damnes:
  Hęc quoque ſi laudes, ſpem ſuperabit honor.

LÆVI-

LÆVINI TORRENTII HYMNORVM DE PVERO IESV LIBER VNVS.

Circumciſio Cal. Ian.

VNvs lætitiæ non ſatis eſt dies.
Natalem colimus ſancte puer tuum.
Te naſcente, coorta eſt
Humani generis ſalus.
Octauum croceis Luciferum rotis
Aurora Oceano protulit. En adeſt
Caſtus ritè ſacerdos,
Cultellum & pateram ferens.
Abrami veteris quod moniti ſumus
Exemplo, vetus & legifer imperat
Sacro carmine Moſes,
Quodq; omittere ſit nefas,
Præſcripto puerum tempore conuenit
Inſigni celebrem reddere nomine,
Et præputia ſcindi
Vulgata Iſacidum nota:
Quam cælo populis gratior omnibus
Gens præfert, alacri non ſine gaudio,
Quod ſecreta profanis
Attingit propius Deum.
Qui puros ſcelere & flagitiis amans,
Præciſi monuit vulnere corporis
Nos præuertere praui
Incurſus animi graues.
Vos menſam nitidis ſternite linteis,

Intortis alij cingite frondibus.
Tu pulcherrima Virgo
E molli puerum ſinu
Auferri patere, atque oſcula ſuſtine,
Quantumuis animo ſuauia; dum ſacer
Munus triſte miniſter
Secura peragit manu.
Implebit tremulis æthera queſtibus,
Humectans teneras lacrymulis genas:
Nec tu cernere mater
Hoc ſiccis oculis queas.
Quamuis ætherio ſed genitus patre,
Poſtquam viſceribus factus homo eſt tuis,
Ferre humana volentem,
Quódque eſt, eſſe hominum ſine.
Non illum magis hæc vulnera ſauciant,
Quàm matris gemitus. flebit acerbius
Ni ſuſpiria ceſſant.
Nec longus fuerit dolor.
En rurſus gremio compoſitum tuo:
Miſcens blanditias vbera porrige.
Mox ſecura ſequentur
Hauſto obliuia nectare.
O anni liquidum principium noui!
Felici auſpicio pulchrior it dies:
Quo tam certa ſoluti
Noſtri ſeruitij eſt fides.
Non olim Pharij ſub domini iugo
Afflicti Iſacidæ tot tulerunt mala,
Gentem à ſtirpe Tyrannus
Dum tolli ſtudet improbus:
Quot caſus miſeri perpetimur graues;

Dum

Dum bello Stygius Iuppiter ingruens,
Heu, mortalia corda
Vexat mille nocens modis.
Nos illi nimium viribus impares,
Quos culpæ veteris debilitat nefas,
Et contagia lædunt
Primis orta parentibus.
Sed culpam puer hic ſanguine diluens,
Et pœnam, meriti quam ſumus, abrogans,
Hoſtem proteret, omni
Nos diſcrimine liberans.
Nam mortem moriens deſtruet, & ſuos
Æternis Superûm ſedibus inferet
Regnum ritè perenne
Victrici ſtatuens manu.
En legem patitur commodus aſperam:
Accedunt gemitus, & lacrymæ, & cruor.
Hæc exordia pugnæ,
Quâ ſeruabimur, arduæ.
Quod nomen referet nunc igitur ſuis
Hic dignum meritis? ne quis id ambigat,
Fauſto protulit illud
Cæli nuncius omine.
Quo clarus veteres inter auos fuit,
Pactos Iſacidis qui tribuens agros,
Terram lacte fluentem,
Defeſſis requiem tulit.
Nos maiora manent, & melioribus
Æterna auſpiciis ſancte puer tuis.
Tu ſeruator IESVS,
Tu Chriſtus populi ſalus.
Quàm vox hæc homini conueniens Deo!

O nomen placidum, nomen amabile,
Quo non ſuauius vllum
Puris inſonat auribus.
Solatur ſuperos, territat inferos.
Per cælum, mare, terram, aëra permeans,
Naturamq; volentem
Ducens quo voluit modo.
Seu læti nimis extollimur in bonis,
Seu mœſti nimis affligimur in malis,
Quæ res cunque dolore
Perturbant animum graui:
Nil Cois, magicis nil opus artibus.
Si tantum memori mente recurrerit,
Firmo nomen IESV
Mentem conſtituet gradu:
Nec Regum tumidæ demoueant minæ:
Non quicquid Siculi ſupplicijs graues
Inuenere tyranni,
Aut ſæui Pelopis domus:
Seu ferro lacerent corpus & ignibus,
Seu ponto, aut rabidis obijciant feris;
Mens inuicta triumphet
Auctorem recolens ſuum,
Et claro reſonans nomen anhelitu.
Quo audito pauidæ ſubſtiterint feræ,
Nec iam perdere ferrum,
Aut flammæ, aut poterint aquæ,
Vitam ni placidus diſſoluat Deus,
Extremis animos indomitos malis
Ad cæleſtia regna
Sublimi rapiens manu.
Lætis excipient Cælicolæ choris

Cinctos

Cinctos purpureis tempora floribus,
Fulgenteſq; coronis
Quas felix meruit labor.
Tantis, ô, vtinam Chriſte fruar bonis!
Tu prodeſſe velis poſt cineres mihi,
Caſto carmine Vates
Nomen quod colui tuum.

Tres Perſarum Magi,
ſiue Apparitio.

QVIS ille qui non gaudeat,
Chelynq; lætus perſonet?
Ieſſæa radix floruit:
Quiq; inde fructus prodiit,
Impleuit orbem gloria.
Dauidis alto ſtemmate
Vrbs Bethla Regem protulit:
Qui matre natus Virgine
Felicis auctor ſeculi
Inſtauret humanum genus.
Videre terræ principem
Tanto expetitum tempore.
Sed originem cælo trahit:
Fruſtra ergo terris quærimus,
Cælo niſi inuentum prius.
Attolle cælo lumina;
Depictus illic eſt Deus,
Deiq; imago filius:
Qui patris vnicum decus,
Et ſumma ſummi gloria eſt.
Attolle cælo lumina:

Quo differas à belluis.
Affixa turpi mens ſolo,
Curiſq; ſemper vilibus
Depreſſa, viuens mortua eſt.
Attolle cælo lumina:
Nunquam hoc tibi non proderit.
Sed cauſa nunc ſubeſt recens,
Cur aſtra nos iuuet magis
Recto tueri vertice.
En nuper exortum iubar:
Cui cuncta cedunt ſidera,
Contraq; non Iouis vigor,
Non ignis audet Mercuri
Non Heſperus contendere.
Nil ſtella frigidi Senis,
Nil Martis ardor feruidi,
Triſte aut cruentum cogitant.
Quod Chriſtus aſtrum prætulit,
Latè ſerenat omnia.
Nec nocte tantùm pallidam
Fulgens inumbrat Cynthiam:
Sed luce perdurans, diem
Illuſtrat, & mirabili
Splendore Solem prouocat.
Hæc ſigna primùm prouidi
Senſere Perſarum Magi,
Quà pictus auro, vitreis;
Et nectar & ſpirans roſas,
Eous vndis exilit,
Gens priſca, gens pulcherrimis
Exculta ſemper artibus,
Intenta cælo, ſordido

Auerſa

Auerſa quæſtu, & patrios
Seruare mores peruicax,
Quod, inquiunt, mortalibus
Fauore poſſet cælitum
Maius parari gaudium?
Ille ille Chriſtus naſcitur,
Sperata Iudæis ſalus,
Speranda deinde ceteris
Latè per orbem gentibus.
Nam quiſquis hunc agnouerit,
Quocunque terræ limite,
Æterna referet præmia.
Quin imus ergo & viſimus
Tanto potentem numine?
Qui ſolus aſtris imperans,
Cæliq; curſum temperans,
Solus gubernat omnia.
Sic fati adornant munera,
Longæq; præſidium viæ.
Nec mora, parati, lucidam
Quà ſtella ſignabat viam,
Fauſto ſequuti ſunt pede.
Sed Solyma poſtquam venerant,
Optata ſcitatum loca;
Quam rura ſeruarant ducem,
Vrbs hanc ſuperba, & perfidi
Herodis aula perdidit.
Vicina neſcit Iſaci
Stirps, Perſa quod procul videt.
Auditq; paſtor peruigil,
Quod ditis incola oppidi
Securus ignorat ſui.

 Sed

Sed vrbis egreſſis ſolum
Bethlæa verſus mœnia
Se flamma rurſus obtulit,
Rurſus fruendam prodidit
Maiore lucens gratia.
Lætantur illi, turbido
Secum putantes pectore,
Qualem reperturi domum,
Fortuna quæ parentium,
Quanta aut clientum copia.
Quando repentè ſubſtitit
Iubar, retorto lumine
In proximæ culmen caſæ;
Inuenta quod erat, arguens,
Auguſta Chriſti regia.
Non illa fulgens purpura,
Non auro & argento nitens,
Gemmiſq; Rubri litoris,
Aut picta venis marmorum,
Turbáve ſeruorum ſtrepens:
Sed pauperis pars villulæ,
Deſerta, ſquallens, horrida:
Tum paruus in cunis puer,
Huic virgo mater aſſidens,
Cuſtos & ambobus ſenex.
His cœpta tunc exordiis
Quæ regna nunc ingentia,
Nec clauſa terris, nec mari
Super alta tendunt ſidera
Sedemq; contingunt Dei.
Non aſper hic cultus tamen
Heroas illos terruit.

Res

Res inter arctas nam magis
Elucet, & ſenſum ferit
Diuina pollens gloria.
Inflexo adorant poplite
Quem mater in ſinu gerit.
Dein dona promunt myſtica,
Tus Numen, aurum principem,
At myrrha mortalem notat.
Saluete Perſarum decus,
Saluete mundi lumina:
Exorſa per quos omnium,
Dum ritè Chriſtum quæritis,
Vbique gentium ſalus.
Qui nunc in aula cælitum,
Cincti coronis aureis,
Longoq́ue compti ſyrmate,
Agmen ſacratum ducitis
Toto eminentes vertice.
Aſſurgit ipſe illuſtrium
Bis ſex ſenatus Principum:
Veſtro quod exemplo, ferum
Orbem facilius impiis
Auerterint à cultibus.

Infantes ab Herode
occiſi.

AT ô ſupreme Rector orbis, ardua
Sic cuncta temperans manu,
Vt nil ſit vſquam, nil vel accidat, tua
Quin inde creſcat gloria:
Quid iſte fert tumultus, & repens furor?

O rem

O rem nefandam & impiam!
Externa non Mars bella, non rixas mouet,
Ciuile nec ſtruit nefas:
Pax alma terris regnat; haud ſecus tamen,
Quàm claſſico excitus truci
Stricto ſatelles enſe ſæuit improbus,
Et ciuibus necem parat.
Regis ſatelles illius, conuenerat
Quem rem tueri publicam.
Sed negligit, ſed proprios vaſtat greges.
Pudore proiecto furens,
Atris Tyrannus ſæuior ſerpentibus,
Aut ſi quid inuiſum magis.
Quos nuper, inquit, huc profectos vidimus
Extrema abuſque Perſide,
Cœli peritos, & futuri præſcios
(Quod gentis vnicum decus)
Vidiſſe magni Regis aſtrum prædicant:
Qui natus his in finibus
Ablata nobis regna fortis occupet,
Totamq; Iudæam regat.
Nec vana narrant. namque Dauidis ferunt
Sperare regnum poſteros,
Regémq;, Bethla quem puſilla proferat
Inſigne laturum decus.
Hunc eſſe natum ſuſpicor, certa & fides.
Nam quos redire par erat,
Et ſtare dictis, alia abiuerunt via,
Noſtriſq; nos fallunt dolis.
Sed faxo vt hæc commenta mox nil iuuerint.
Vnum luiſſet quod caput,
Plectuntur omnes: omnibus cæſis, parem

Et ille

Et ille fortunam feret.
Tollatur ille quiſquis eſt, & nuncium
Ad inferos portet lacus.
Nam quid timere conuenit, ſi perdere
Quoſcunque, cùm lubet, licet?
Tollatur ille & quotquot à biennio
Nati fuere proximo.
Sic fatur. audit miles, & ferrum rapit,
Bethlaa tendens mœnia,
Agróſq; Bethla, quos cruentus obſidens
Immane perficit ſcelus.
Inſtar procella, qua, proterui turbido
Cùm praliantur athere
Venti, tremendo concutit terram ſono;
Et lata per campos ſata,
Frugémq; verrit lacteam: at boum ſimul,
Et villici perit labor.
Heu quantus alta ſidera incendit dolor!
O dira Thracum pectora!
Quid non Tyranni cogit au[illegible], perfidas
Cùm militum induit manus?
Quod vrbe capta vitat hoſtilis furor,
Armis vt imbelles petat:
Herodis en ſatelles vltro flagitat
Gregem innocentem perdere.
Necantur vndis, igne, preſſo gutture,
Duro vel illiſi ſolo,
Sed maior enſe turba. nam geſtit latro
Cruore ferrum tingere.
Quanquam nec altis inuenit plagis locum,
Et ſanguis exit lacteus.
Sed quis minutos frangere artus eſt labor,

Tenuémq;

Tenuemq́; vitam abrumpere?
Cæduntur, vt tenellæ ad aras victimæ;
Ah cædis ignari ſuæ.
Et fortè notavt patris arrepti manu,
Ridentq́;, & oſculum parant.
Sed mater obſtat, mater infelix ſua
Propugnat ardens viſcera.
Quid, inquiens, crudelis inſontes petis?
Me me laceſſentem feri.
Sic fata, molli paruulum inuoluit ſinu:
Et corpore obiecto tegit.
Sed inſtat ille toruus: &, pullos velut
Cùm ſeruat implumes auis
Contra mouentem bella ſerpentem, ferus
Cum matre fœtum interficit.
Quid hæc Tyranni iuuerint; ſi vincere
Humana vis Deum nequit?
Euadet ille, quem reformidas ducem
Tot vnus inter millia.
Euadet, & quæ regna nil ad te attinent,
Victrice condet dextera.
At tu peribis peſſimis miſer modis:
Nec morte ceſſabit dolor.
Sed merſus Orci fundo, vbi teterrimis
Secreta ſedes Manibus,
Tot perferes tormenta, quot nunc imperas
Cruenta demens funera.
Beata ſalue, ſancta ſalue impuberum,
Salue innocentium cohors:
Quos ille deſtinauit æquales ſuos,
Qui matre natus Virgine
Flos virginum ipſe Chriſtus, alma virgines

Exornat

Exornat æquus gloria.
Vos præter omnes, lingua quem fari nequit
Fuſo profeſſos ſanguine.
Ergo ſupremi parte cæli, lactea
Qua lucidum fulget via,
Qua picta dulci ſtillat vua nectare,
Qua nectar exhalant roſæ:
Heroas ante, & ante cinctos purpura
Cæleſtis aulæ Principes,
Læti coronis luditis, & inſignium
Mixti puellarum choris,
Sacrum canentes itis agnum, candido
Quacunque præcedat pede.
At gaudet ille, gaudet, innocens ſua
Qui morte mortem vicerit:
Victorq; clauſi ruperit ſeras poli
Patente cunctis regia,
Qui, mitis aut vt agnus, aut blandus puer,
Sine fraude vitam duxerint.

Occurſus Chriſti & Simeonis.
poſtr. Cal. Febr.

ACCENSÆ rutilent faces;
Et ſtellas tremulo lumine prouocent,
Templi fornicibus ſacri
Quæ pendent liquido lampades aëre.
Quadrageſimus hunc diem
Sol læto retulit candidus omine:
Ex quo iuſtitiæ iubar
Chriſtus tartareis nos tenebris nouo
Naſcens eripuit modo,

Et ſe-

Et ſeclum populis condidit aureum.
Virgo ſancta Dei parens,
Quamuis Sithonia, candidior niue,
Quamuis ſidere purior,
Et gemmis pariter pulchrior omnibus
Nil purgaminis indiges:
Luſtrari puerum ſed nec opus tuum;
Inſons qui velut hoſtia
Nobis difficilem conciliet patrem:
Non te pœniteat tamen,
Quod iuſſæ faciunt lege puerperæ,
Id nunc ſponte ſequi tua.
Exemplum inuenient vtile poſteri:
Et mens iſta humilis tibi
Æternum pariet pro meritis decus.
En luſtralis adeſt dies.
Luſtrali puerum tempore conuenit,
Delatum Solymas, ſacri
Pro templi foribus ſiſtere: nec tamen
Solenni ſine munere.
Sed lætis ſaliens victima paſcuis
Balantum ſoboles gregis
Diti conueniens munus erit domo.
Tu cenſu tenui, & tua
Vel bini reluent vota columbuli,
Vel, quæ connubij fides,
Amiſſo queruli compare turtures.
Et, pulcherrima munerum,
Quod, noſtri latitans tegmine corporis,
Summi progenies Dei
Seſe offert, ſimul & nos ſociat Deo.
Iam virgo ingreditur viam,

Infantem

Infantem tepido cauta ferens ſinu.
Quid ceſſas Simeon? grauem
Ætate extimulent gaudia. nàm tuæ
Auditæ Superis preces
Optatum referent protinus exitum.
O res mira! Senem trahit
Materno geritur qui gremio puer.
Nec fari potis, alteri
Implet fatidico pectora numine.
Nam templum ſimul ac Senex
Aſcendens, puerum viderat obuium;
Vlnis accipiens ſuis,
Et fuſis acuens gaudia lacrymis,
En optatus, ait, dies:
Nunc lætus moriar, ſic placitum Deo;
Qui vitæ ſaturum, iubet
Compoſtum placida pace quieſcere.
Nam quid iàm morer amplius?
Quam cælo ſobolem pollicitus Pater
Omnis principium boni,
En geſto, en oculis intueor meis.
O ingens decus Iſaci!
O quantum patriæ conferet hic ſuæ;
Qui communis adeſt ſalus,
Et lumen populis præferet omnibus,
Vt cælo teneant viam,
Laturi emeritis digna laboribus.
Sed multi ah miſeri nimis
Tam clari renuent ſigna ſequi Ducis.
Quos plaga feriet graui
Vltrix immodicæ pœna ſuperbiæ.
At tu, quæ genitrix tuo

Tantam nunc animo lætitiam foues:
Heu quot te capient mala !
Qui mœſtam gemitus, quæ lacrymæ manent!
Mucronis veluti rigor
Alto ſi foderet pectora vulnere.
Sic fatus Senior. neque
Tantæ ſolus erat præco potentiæ.
Sed ſexu fragili quoque
Inuenta eſt, eadem quæ caneret, parem,
Quàm latè aſpicitur polus,
Per terras referens inclyta gloriam.
Magno illam populus ſtupens
Spectabat ſtudio: quæ tenera virens
Poſtquam perdiderat virum
Ætate, haud aliis dedita nuptiis,
Sed ſe tota vouens Deo,
Hymniſq́, & precibus ſobria ſeruiens,
Non templo extulerat pedem,
Cæleſtum meditans, qua pote, gaudia.
O quam conueniunt pares
Hinc Anna, hinc Simeon! nunc quoq́, dexteras
Iungunt: &, vaga fontium
Quà curuo trepidans lympha ſalit pede,
Quà ſuaues redolent roſæ,
Et perfuſa nitent mille recentibus
Cæli prata coloribus,
Nunc laudes pueri, nunc, Genitrix, tuas
Alternis iterant, nouo
Mulcentes Superûm pectora carmine.

Chriſtus puer docens in templo.

GRATA *fœcundi redit aura Veris;*

Arua turgeſcunt Zephyro; &, pruinis
Quæ modo horrebant, vario renident
Paſcua flore.
Surgit hirſutis coma nigra ſiluis:
Frondeum infelix Philomela nidum
Ponit, argutum meditans canoro
Gutture carmen.
En dies in ſe redeuntis anni
Maximus; læto populi frequentis
Notus accurſu Solymæ ad beatam
Diuitis vrbem.
Quiſquis antiqui ſatus eſt Abrami
Stirpe, qui Numen veneratur vnum,
Gaudet, & feſtam parat otioſus
Condere lucem.
Inter accinctos ad iter tribules
Ponitur raptim comedendus Agnus,
Integer, nullis maculis, amaro
Non ſine agreſtis
Caule lactucæ. Iubet hoc ſacrata
Lex: & hunc priſci tenuere morem,
Reddita quondam memores ſalutis;
Corniger ille
Cùm Dei Vates fera ſub Tyranno
Soluit indignæ iuga ſeruitutis,
Victor ingentem referens perenni
Laude triumphum.
Magnus: at multo tamen ille maior,
Cuius hic pollens opibus, profundi
Æquoris vaſto refluas hiatu
Diffidit vndas;
Ceu per excelſi cana ſaxa montis

Iſaci ducens genus; at, prementem
Terga, conuoluens freta ſalſa, fluctu
Obruit hoſtem.
Hunc diem quis non celebret dierum
Optimum? túque ô pia præter omnes
Virgo, cæleſti veneranda partu,
Protinus vrbem
Ipete: atque vnà properet maritus;
Quiq; bis ſenos puer implet annos,
Sit comes; iam nunc Solymam atque auitum
Viſere templum
Geſtiens, nec ſe retinens, paternas
Quin palàm tractet memorandus artes,
Ritè præludens operi, quod omnem
Impleat orbem.
Ite felices pia turba, ſacri ex-
ordium regni. Sed enim peractis
Diua cum ſacris comitata caſto
Coniuge mater
Patrios gaudens repetet Penates,
Sentiet carum ſibi deeſſe natum:
Inter agnatos rata, ſed vel inter
Iſſe propinquos.
Quæret; at fruſtra. neque enim ſupremo
Sole comparet, ſed abeſt, & vſque
Vſque abeſt: dulcem nequit illa ocellis
Carpere ſomnum.
Multa dum, voluens animum huc & illuc,
Cogitat: tandem placet, vt coorto
Mane, cùm cælo fugiens refigit
Lucifer aſtra,
Magna qua mœſti tulerant viarum

Tædia,

Tædia, indigno geminent labore:
Ora perfuſi lacrymis, & ægro
Corda dolore.
Planctus it cælo miſeræ parentis:
Nate, clamantis, vbi nate ceſſas?
Nate, quem finem ſtatues meorum
Dure laborum?
Non ego, quod te genui volentem,
Hunc meis ſumo meritis honorem:
Tute, quam optaſti tibi, ne repentè
Deſere matrem.
Hæc, & his forſan grauiora, triſti
Voce dum iactat; gemuere ſiluæ,
Et feræ, & mæſto volucres replerunt
Æthera queſtu.
Sed nec apricis agit ille campis,
Nec latet ſiluis, hominúmve cœtus
Vitat, humanæ veniens ſalutem
Porgere genti,
Vrbe quærendus media. neque iſtum
Alma detrectat genitrix laborem.
Paululum tardat pudor; aſt amoris
Cedere flammæ
Cogitur: totam vaga luſtrat vrbem:
Per fora, & vicos, per & angiportus,
Obuios carum rogitans parenti
Prodere natum.
Nec quies. ternos labor ille Soles
Hauſit, inſomnes totidemq́; noctes:
Nec pares tanto poterant ferundo
Eſſe labori;
Cùm, piis ambo precibus ſacrato

Ritè facturi ſua vota templo,
Corde præſago ſaliente, ab ipſo
Limine, magna
Filium cernunt populi in corona
Ante grandæuos agitare patres,
Sacra quo Vatum meditanda cuique
Carmina ſenſu;
Illa præſertim, quibus adfuturum
Concinunt Regem, noua qui reducens
Sæcula, & pacem ferat & quietis
Otia terris.
Iamq́; ſublimi medius Senatu
Differens, magno attonitas ſtupore
Omnium menteſq́; oculoſq́; vbi in ſe
Verterat vnum,
Mater accedens tremebunda, fuſis
Lacrymis, actos memorat labores.
Ille ſed perſtat, potiora ſummi
Munia patris
Debito matri anteferens honori:
Mox tamen lætam ſequitur, parentum
Subditus molli imperio, & tenelli
Legibus æui.

Chriſti pueri obedientia in parentes.

IN proprios parentum
Quam ſancta iura natos
Fundauit illa ſollers
Natura, ne quis auſit
Aut prouocare dictis,

Aut

Aut concitare factis
Eúmve eámve primæ
Quos norit eſſe fontem,
Originemq́; vitæ.
Quò blanda ducit vltrò
Natura, lex eodem
Compellit, atque acerbis
Extorquet æqua pœnis
Quod debeas amori.
Si non timore pœnæ
Moueris, aut amore:
Hunc intuere, Virgo
Cui mater eſt, puellum.
A matris ore pendens,
Huc torquet vſque ocellos:
Totusq́; amore languens,
Suſpirat vſque matrem.
At quis putas puellus?
Quóue editus parente?
Parente, qui ſupremi
Super alta tecta cæli
Solio ſedens eburno,
Sceptroq́; nixus aureo,
Hunc, quantus eſt, potenti
Dextra gubernat orbem.
Perennis hic perennem
Voluit ſibi eſſe natum:
Æquæuus vt parenti,
Æqualis, atque conſors,
Et cuncta procrearet,
Et procreata ſemper
Seruaret, inquieto

 Dum

Dum ſecla ſupplet actu.
Depingit ille terram
Vario colore florum:
Candentibusq́; ſtellis
Depingit ille Olympum:
Attollit atque montes:
Extendit atque valles:
Conueſtit arua fruge:
Colles coronat vuis.
Ille aëri volucres,
Quas pluma fert per auras;
Immittit ille piſces
Vndis; ferasq́; ſiluis:
A vertice vſque cæli
Imi ad profunda ponti
Sua præferens opimo
Vt fercula in triumpho.
At tam venuſto & amplo
Ne deeſſet in theatro
Spectator, editarum
Qui motus arte rerum, &
Fulgore, tam benigno
Applauderet parenti:
Hominem ſua ipſe dextra
Luto creauit vdo;
Qui particeps vigoris
Cæleſtis atque flammæ
Dei inſtar vniuerſo
Felix præeſſet orbi.
Seruire iuſſa tellus:
Seruire iuſſus æther:
Seruire, quicquid ambit

Fulgente Phœbus axe.
Felix ô ille felix
Tanto eminens honore,
Si gratus, vt decebat,
Agnoſceret datorem.
Princeps ſed ille noſtræ
Exordiumq́ gentis
Adamus, heu, maligni
Dum fraudibus colubri
Perſuaſa ſuadet vxor
Vetitum comeſſe pomum;
Ferox, ſuperbus, amens,
Suæ immemor ſalutis,
Quam criminis nefandi
Labem induit, pudenda
Contagione ſeros
Traduxit in nepotes.
At noſter iſte, Virgo
Cui mater eſt, puellus,
Sine labe natus vlla;
Quo ceteri laborant,
Fatale vulnus, ipſe
Suo abluens cruore,
Sanabit, atque reddet
Nos priſtino nitori.
Peccarat ille faſtu,
Diuina iuſſa ſpernens;
Piabit iſte faſtum,
Diuina iuſſa adimplens.
Teneræ en Deus puellæ
Vt quilibet vel ima
De plebe natus infans,

Obtemperat parenti.
Veneratur illa natum,
Cælo quòd ortus alto:
Se ſubdit ipſe matri,
Terreſtris vnde origo;
Se ſubdit & marito,
Qui fertur eſſe matris:
Quàm magnus atque pollens,
Tam blandus atque mitis.
Res mira, res ſtupenda,
Diuina iuncta noſtræ
Natura, non laborem,
Non corporis ſacrati,
Quò ritè ſeruet omnes
Abominata mortem.
Tu quiſquis es, ſuperbum
Ah pone pone faſtum,
Nam quiſquis es, ſupremi
Te maior ille cæli
Rex; puniens rebellem,
Dans præmia obſequenti.

AD

AD GVLIELMVM SIRLETVM CARDINALEM.

DVM varias inter curas hominumq́ue labores
  Aſſidua verſas ſcripta ſacrata manu:
Mentis & intendens oculos ad lumina cæli
  Altiùs erecto vertice vera ſapis:
Nec ſoli prodeſſe tibi contentus, in hoſtem
  Surgis, & arrepto bella gerens calamo:
Æternos ſophiæ ſeruas à furibus hortos,
  Hactenus occultis qui nocuere dolis:
Et procul immundos arces à fontibus apros,
  Vt ſitiens puras hauriat hoſpes aquas:
Hos Elegos venerande tui Sirlete clientis,
  Exiguum at magni pignus amoris habe.

IN

IN NATALEM CHRISTI ELEGIA.

PARVE puer, magno ſoboles æquæua parenti,
 De genitrice puer, de genitore Deus;
Atque idem indutus moribundi corporis artus,
 Idem fine ſimul, principioq́ue carens;
Æterni patriſq́ue vigor, patriſq́ue poteſtas,
 Et quamuis genitus, nil genitore minor;
Qui terras, vaſtiq́ue maris liquentia regna,
 Et cælum, & cæli lucida ſigna regis:
Qui facis vt variis diſtincto partibus anno,
 Sit modò luce labor, ſit modò nocte quies:
Ver generat flores; ſtet inundans frugibus æſtas;
 Poma det autumnus; corpora curet hiems:
Nunc pacem ſeruent; ineant nunc prœlia venti:
 Nunc niteant Soles; nunc caput imbre tegant:
Cùm penitus toto nil admiremur in orbe,
 Quod non arbitrio ſtetq́ue, cadatq́ue tuo:
Quodq́ue velis, factum præſtet tua ſola voluntas,
 Natura Domino morigerante ſuo;
Quæ te, parue puer, traxit tam magna cupido?
 Quis noſtri generis tam violentus amor?
Vt talis tantuſq́ue, ah, toto pectore qualem
 Haud capere humani vis queat ingenij,
Virgineo incluſus thalamo, caſtoq́ue cubili,
 Factus ſis noſtræ conditionis homo?
Huc tua te pietas, huc indulgentia adegit,
 Verus homo humanis vt medeare malis.
Hæc rerum dominum ſerui ſub imagine texit,
 Corporis hoc fecit vincula ferre Deum.

Natus homo es: nulli ſed parturiente dolores
Matre, nec amiſſus virginitatis honor.
Illa quidem ternis vterum ter menſibus auxit;
Aſt vteri interea tædia nulla tulit.
Partim hominem, partim iſta Deum teſtantur: & vnum
Efficeris, duplici ſed ratione, caput.
Vt Deus, ingenti promis miracula plauſu;
Res hominem duræ difficilesq́ manent.
Hoc humilis clamat ſors, & fortuna parentum,
Hoc lacera & pecori vix ſatis apta caſa:
Et nullo quòd ſtrata nitent cunabula cultu,
Sed vilem præſtant ſtramen & herba torum:
Nec quicquam gelidæ pellas quò frigora brumæ;
Dant niſi quòd modicam bos & aſellus opem:
Dum tepidis molles recreant afflatibus artus,
Et dominum agnoſcunt, quo pote, ſeruitio.
Fallor, an ætherias vagitum tollis in auras?
Atque vrit teneras lacryma ſalſa genas?
Ah teneras ne læde genas: ne læde parentem,
Quæ ſimul effuſis flebit & ipſa comis.
Parce puella metu, parce ô pulcherrima rerum:
Non opus vt turbet gaudia tanta dolor.
Non minus ille Deus, quòd flentem conſpicis. Ecce
Fulgentes oculos, ignis vt inſtar habent!
His te lacrymulis, his te compellat ocellis,
Turgidulis inhians languidus vberibus.
O Virgo ſimul, & Genitrix, huc vſque pudoris
Virginei ſatis eſt; fer genitricis opem.
Maternum petit auxilium: an cunctabere mater
Lacteolos auido nuda aperire ſinus?
Tolle moram, tumidas poſcenti porge mamillas,
Ambroſio triſtem pellat vt amne ſitim.

Mox

Mox ſatur iniiciet candenti brachia collo,
Et lentus roſeas ſerpet aduſque genas.
Dulcia tunc blando miſcebitis oſcula ludo,
Quorum nec numerus, nec modus vllus erit.
Applaudent Superi, & lætum Pæana canentes,
Spargent purpureis lilia mixta roſis.
Mox etiam paribus ſulcantes aëra pennis,
Implebunt lætis aurea rura ſonis.
Vulgabuntq́; piis ſacra myſteria noctis;
Nocte quibus teneros paſcere cura greges.
Nec mora, quæ iuſſi viſent cunabula, viſet
Vndique vicini conſcia turba loci,
Læta nouum celebrans partum rumore ſecundo,
Ruſticaq́; intextis dona ferens calathis.
Quæ tu, parue puer, non auerſatus agreſtes,
Accipies læta quantulacunque manu.
Scilicet amplectens inopem ſine crimine vitam,
Paſtoris veri nomen & ipſe feres;
Paſtoris veri, qui non detrectet acerbam
Pro grege ſeruando fortis adire necem.
Plaudite paſtores. ſimplex hunc cultus honorem
Veſter, & emerita eſt iuncta pudore fides.

QVID mihi quòd videor ſonitus audire tubarum;
Et procul hinnitum Martius edit equus?
Concita præcipiti properant ſimul eſſeda curſu,
Et cælum nubes pulueris atra tegit.
Caſtra mouent magni Nabathæo a litore Reges,
Pulcher vbi tremulis ſurgit Eous aquis.
Non tamen vt validas expugnent viribus vrbes,
Aut furor, aut iuſtus concitat arma dolor:
Sed pacis cupidos, vt Regem pacis adorent;

Sancte puer, longas ſuaſit inire vias.
Stella, recens picto magnum decus addita cælo,
Prouocat, & recto tramite ſignat iter.
Stella, ſalutari prodens te ſidere Regem,
Qui regna arbitrio des admasq; tuo.
Felices animi, cæli quos cura remordet,
Et facit erectum tollere in aſtra caput.
Addiſcent illinc vitæ fomenta beatæ:
Addiſcent vnum noſſe & amare Deum.
Pergite felices. coràm, quem quæritis, hic eſt.
Stat iubar, occultam nec ſinit eſſe caſam.
Tres capit Heroas anguſto villula tecto:
Et videt inflexo ponere ſceptra genu.
Aſpice curuatas onerant vt fercula lances!
Aurum, tus, myrrham, myſtica dona, ferunt.
Arridet puer, & tantos agnoſcit honores,
Attractans cupida munera grata manu.
Ad matrem tamen obliquos detorquet ocellos:
Torquet & illa ſimul, ſuauiolumq; rapit.
Mirantur proceres auguſtæ lumina formæ:
Atque iterum atque iterum vota preceſq; nouant.
Mirantur comites: nulla & tam barbara mens eſt,
Quæ non præſentem ſentiat eſſe Deum.
Dant plauſum, pariter reſpondent vndique ſiluæ:
Et lætum ingeminant litora curua ſonum.
Exultant ſcopuliq;, & pulchro vertice colles:
Et maiore cadunt murmure fontis aquæ.
At matri tacitum permulcent gaudia pectus,
Quæ partem tantæ laudis & ipſa ferat.
Nunc, mater, gaude. nam, quæ ventura ſequuntur
Tempora, ſolliciti plena laboris erunt.

ECCE *furens animis Solymæ regnator acerbis;*
Ah puero inſidias exitiumq́; parat.
Néve error ſeruet morti quem deſtinat atræ;
Aut aliud feriat, quàm petit ipſe, caput:
Occidi latè infantes ſimul imperat omnes,
Annos qui nondum prætericre duos.
Iamq́; aderit, ſtricto qui ſæuiat enſe, ſatelles,
Materno rapiens pignora cara ſinu,
Atque hos atque illos promiſcua funera mactans,
Immanis teneras ceu lupus inter oues,
Forſitan & matrem feriet; ſua viſcera mater
Corporis obiectu ſi miſeranda tegat.
Et quæ non iugulum tunc vltrò præbeat, vllus
Si precibus locus eſt, poſſit vt antè mori;
Cernere quàm natum crudeli morte peremptum,
Quô modò ſit tanto facta dolore parens?
Quin & erit verbis iram quæ prouocet, & quæ
Infantem aduerſi illidat in ora viri:
Laudabunt aliæ lapſantem in ſanguine nati:
Optabunt animos & ſibi quiſque pares.
Tum verò accreſcet rabies ſuccenſa pudore,
Tutaq́;, quæ prægnans, non erit vlla nurus.
Impius extantem ferrum demittet in aluum
Miles: & inuenient hæc quoque fata viam;
Non nati vt dulcem linquant in limine vitam,
Ceu roſa purpureas nondum adaperta comas.
Herodes ſcelerate tuam quæ inſania mentem.
Occupat, & vexat tam furiale malum?
Ah, nunquam Siculi quod tentauere Tyranni,
Auditum Tragicis nec fuit antè modis.
Tune Deo ſperas (ô fœda & dira libido)
Vim facere, aut vllis poſſe nocere modis?

Tune

Tunc Dei mentem atque æternas Bellua cauſas
Mortali demens vertere conſilio?
At metuis regno, quia Regem parturit orbis.
Pone metum. regno nil perit inde tuo.
Ille, Dei ſoboles, teq; & mortalia ſpernet
Sceptra, pios animos relligione regens.
Quos volet æterna ſecum poſt luce potiri,
Cùm premet atra tuum nox, furioſe, caput.
Tunc tali dabis ingentes pro crimine pœnas,
Tiſiphone vltrices incutiente faces.
Antè etiam tempus veniet, cùm perditus optes
Poſſe mori: at longam mors trahat vſque moram;
Dum morbus lenta depaſcat viſcera tabe,
Et ſuus excruciet ſingula membra dolor.
Nec ſtupor obtuſos percellet frigore ſenſus:
Ipſa nouis creſcet mens agitata malis.
Occurrent diræ facies, pallorq́, pauorq́,
Quicquid & infernas excubat ante fores:
Aridaq; ardebunt triſti præcordia flamma,
Quanta nec Ætnæis æſtuat atra focis.
Talia crudeles ſpectent exempla Tyranni:
Atque iiſdem pereant, qui meruere, modis.

SED *tu diua parens puerum ne crede furenti,*
Nec pigeat longæ tædia ferre fugæ.
Cæleſti monitam voluit Deus ipſe miniſtro
Vt Pharon, & Nili diuitis arua petas.
Arua pete antiquis bene nota parentibus olim,
Nunc tamen exilio nobiliora tuo.
Obuius excipiet læto te flumine Nilus,
Oſtentans placidas ambitioſus aquas.
Et, quæ monſtra ſuo fert plurima turbidus amne,

Agnoſcent poſita mox feritate Deum.
At, caro vt noceat capiti grauis aura, caueto:
Et tenerum tepido fer bene canta ſinu.
Nec trepida, ſi forte tuas peruenit ad aures
Vel rhedæ ſtrepitus, vel properantis equi:
Ipſe licet veniat magna ſtipante caterua,
Rumpere iam cœptum non queat hoſtis iter.
Cæleſtis vetet hoc, qui te comitatur euntem,
Armiger, & tutam præſtat vbique viam.
Armiger horrendus nunc cuſpide: blandus at olim,
Cùm tibi de partu nuntius adſtiterat.

Tv quoque Virginei cuſtos memorande pudoris,
Nec vir, nec pater, at nomen vtrunque ferens,
Ipſe manu placidum ducens cunctanter aſellum,
Proſpice ſecuro vadat vt ille gradu.
Nec labet, accliui ſcandat ſeu tramite montem,
Incuruo vallem ſeu repetat capite.
Ipſe ſacrum agnoſcit pondus: ſed fortius ibit,
Et plauſu, & blanda voce rogatus heri.
Aſpice demiſſo nutantes vertice palmas.
Ipſa vocant auidas mollia poma manus.
Da puero, & tenera munuſcula grata puellæ;
Quò minus eſſe grauem credat vterque viam.
Lude puer pomis: noua ſed miracula nullum
Conuincant Pharios numen habere Deos.
Quacunque ingrederis ſacris geſtatus in vlnis,
Circumagens, cæli quod regit aſtra, caput,
Ecce iacent fractis ſimulachra ingentia membris:
Tympanaq́, & nullo turpia ſiſtra ſono.
Hoc Iſis gemit, & gemit hoc latrator Anubis,
Omnis & euerſis territa turba ſacris.

Cauſa

Cauſa latet. quis enim tantilli corporis vmbra
Crederet ingentem poſſe latere Deum?
Tu tamen ille puer, cecinit quem dia Sibylla,
Victrix cùm Pharias Roma teneret opes,
Venturum latè Regem, dominumq́; potentem,
Æterna mundum qui ditione regat,
Cæleſti genitore ſatus, cæleſtis & ipſe,
Vera ſed humani corporis ora gerens.
Tu puer Ebræus, natum quem plorat Apollo
Pythius, infernos iuſſus adire lares:
Iuſſus ſortilegis cortinam linquere Delphis,
Iuſſus apud Lycios, iuſſus & Ortygiæ:
Nec vatum inſpirans mentes, nec pectora torquens,
Sed penitus toto mœſtus in orbe ſilens.
Quærite cur terris ceſſent oracula Graij:
Quærite. ſed fruſtra ſumitur iſte labor:
Hunc puerum doctæ ſi nondum noſtis Athenæ,
Ignoto ſed adhuc ſtat vetus ara Deo:
Agnitus excelſa turbabit ab arce Mineruam,
Falſáq; diuerſis Numina mille locis.
Numina, quæ Stygiis orbem merſere tenebris,
Ipſa ſed ad Stygios nunc abitura lacus.
Nos æterna manet lux, & bona plurima lucis:
Nox fugit, & cæca quæ mala nocte latent.
Aurea pax orta eſt terris: deſcendit Olympo
Iuſtitia, & veri non ſimulatus amor.

*H*ACTENVS *hæc. Supereſt ſed enim robuſtior ætas,*
Cuius ſi laudes & benefacta canam,
Nec ſileam qualesq́; feres, quantosq́; labores,
Humanum reparas dum venerande genus;
Non vox vna ſatis, non lingua: & forſitan addam

Plurima natali non bona verba die.
Nec teneant lacrymas durò licet obſita ferro
Pectora, vel Libycis aſperiora feris.
Sancte puer, quoniam tota plebs nocte dieq;
Peruigil ad cunas cum prece vota facit,
Omnia quæ ſacro caſtus præit ore ſacerdos,
Annue. Natalem fac iuuet eſſe tuum.

Virgini Matri Lauretanæ Votum.
Siue,
Vnde orta ſcribendi de partu Virginis opuſculi occaſio.

DIVA *parens noſtros toties miſerata labores,*
Extremis toties auxiliata malis,
Nec timidum certis occumbere paſſa periclis,
Quaq; forent terra, quaq; adeunda mari:
Quæ tibi pro tantis, Superum Regina, merenti,
Muneribus grata præmia mente dabo?
Ædificent alij ſolido de marmore templa,
Ampla quibus largas arca refundit opes:
Et vetus argentum, vetus hic tibi ſplendeat aurum,
Deferat huc niueum diſcolor Indus ebur;
Hic tibi ſint variis Arabum diſtincta lapillis
Grandia Sidoniis pepla recocta focis;
Molliaq; intextis ſurgant aulæa figuris,
Barbara quæ tenui fœmina pinxit acu.
Ac bene materiam poſtquam ſuſpexerit hoſpes,
Materiam vinci clamitet arte manus.
Talia qui donent, laudemq; decusq; mereri
Crediderim, dignos ſemper vbique coli:
Ecquid enim toto tam rarum cernitur orbe,

Quod

Quod pietas meritis deneget alma tuis?
Sed duro tamen eſt aliquid viuacius ære,
Eſt lapide, & concha pulchrius Oceani;
Quod non ſolus Arabs, aut diues poſſidet Indus,
Et celeri externo fertur ab orbe rate;
Sed Vates fecere pij, cæleſtibus vſi
Auſpiciis, docta nobile mentis opus.
Mentis opus, quo non aliud præſtantius vllum,
Nec donum cælo gratius extiterit:
Mentis opus, nihilo minùs immortale coruſcans,
Quàm quæ ſidereo mens venit ipſa polo.
Non illud Martis rabies, non turbidus Auſter,
Non perimant caſu fulmina miſſa graui.
At pictæ pereunt tabulæ, grandesq; Coloſſi,
Siue hominem ſimulet, ſeu labor ille Deum.
Ingentes pereunt vrbes, immania regna,
Seu tua rex Macedo, Romule ſiue tua:
Quos niſi Pierio texiſſet Muſa ſub antro,
Nulla illaudati nominis vmbra foret.
Cetera cùm longa pereant conſumpta ſenecta,
Et nunquam redeat qui fuit antè vigor,
Ingenij monumenta manent: ſuccreſcit in horas
Gloria, & extenta poſteritate viret:
Muſa mori vetat, & longum diffundit in æuum,
Dum ſua virtuti præmia ponit ouans.
Atque hominum blando demulcens corda lepore,
Mulcet & æternos non minus illa Deos:
Illa etiam templis meritos indicit honores,
Et facit ad noſtras Numen adeſſe preces.
Tum Vatem quemcunq; ſacra ſemel imbuit vnda,
Et dedit Aonio fundere verba ſono:
Morte obita, humanos cùm ſpiritus exuit artus,

Ipſa manu campos ducit in Elyſios.
Haud tamen immundos fas huc tranſire Poëtas,
Quorum virgineus fugit ab ore pudor.
Sit ſatis hos turbæ quondam placuiſſe ſalaci,
Dum canitur medio turpis amica mero:
Atque aliquem ſculpto titulum ſupereſſe ſepulchro,
Notáq; librorum nomina fronte legi.
Caſta placent Superis. ſi caſta poëmata, viuet
Auctor & extrema cùm venit hora die;
Qua mare, qua tellus, conuulſusq; ardeat æther,
Et redeat fracta terrificum orbe Chaos:
Cæleſtes inter choreas, cæleſtis & ipſe
Pars choreæ, arguto præcinet ore melos.
Attoniti accurrent Superi, collóq; canentis
Iniicient auida florea ſerta manu.
Ipſa caput cinctum lauri frondente corona
Adduces nati, Diua, ſub ora tui.
Flammantésq; dabis radios, vultúmq; tueri
Sidereum immotis poſſe ſuperciliis.
At Deus omnipotens, ſolio ſublimis eburno,
Antiquum reputans mente creator opus,
Et memor vt quondam noſtros indutus in artus,
Sanguine proclinem ſtrauit ad aſtra viam;
Tum verò ingenti vinctus Genitricis amore,
Non poterit votis durior eſſe tuis.
Ipſe igitur Vatem, quem, cælo digna locutum,
Comperit humanis altius iſſe modis,
Annuet æternis Procerum diſcumbere menſis,
Atque epulas caſta concelebrare lyra.
Ille tuos referet partus. nec mollius vllum,
Aut magis accendens gaudia carmen erit.
Hæc ego ſancta parens tota ſic mente volutans,

Hoſpes

Hoſpes ad Hadriacas fortè ferebar aquas:
Brachia quà curuans in portum contrahit Ancon,
Et procul aduerſos aſpicit Illyrios.
Quáq; ferox nota Pœnorum ſtrage Metaurus
Vmbrorum lætos irrigat almus agros.
At ſacri nemoris dorſo tibi plurima frondens
Laurus odoratas explicat alta comas.
Et ſua marmoreis imponens nomina templis,
Non ita ſe Delphis iactat Apollineis:
Non Lyciam, non Delon amat: quin Theſſala ſpernit
Tempe, oditq́; tuum, Phœbe, ſuperba caput.
At MARIAM *laureta ſonãt,* MARIAM *alta reclamãt*
Litora, quo audito, ventus & vnda ſilent.
Horrida tempeſtas leni conuertitur aura:
Et volat excuſſo tuta carina metu.
Agnoſcunt duri curſus ſolatia nautæ:
Et quæ polliciti reddere vota parant.
Ipſe gubernator puppim de more coronans,
Te dominam plena voce ſalutat ouans:
Atque ait, O Œbalij valeant, mala ſidera, fratres:
Certior hæc ſæuo ſtella reperta mari.
Tunc ego progreſſus portu, quo celſa vocabant
Culmina delubri conſpicienda tui;
Dein ſacrum genibus perrepens limen, vbi aram
Aſpexi; tactus relligione loci:
Protinus & duplices tendens ad ſidera palmas,
Ritè pias animo concipiente preces,
Méq;, meiſq; tibi deuoui, ſancta, labores,
Pieria parerem ſi quid ab arte potens.
Hæc igitur tenui deducta poëmata filo,
Dum iuuat Auſoniam ſollicitare chelyn,

Et numeris vulgare tuas, pulcherrima, laudes,
Reddimus integra debita vota fide.
Tu natum mihi concilia: tu remq́; domumq́;
Serua: tu patriæ fer pia mater opem.
Vt qui nunc noſtrum turbat Mars impius orbem,
Dura vel in Mauros, vel terat arma Getas.
Nos pax alma nouis plaudens circumuolet alis,
Aurea pax terris aurea dona ferens.

LÆVINI TORRENTII

DE CRVENTO DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI SACRIFICIO, ad GERARDVM Epiſcopum Leodienſem Sacri imperij principem,

LIBER PRIMVS.

ILLE ego, virgineum læto qui carmine partum
Auſoniis aptans fidibus felicia dixi
Tēpora, quæ ſummi demiſſum vertice Olympi
Cæleſtes inter choreas, cantuſq́; ſonoros,
Et ſubito effuſos hiberno ſidere flores
Viderunt naſci Regem, Dominumq́; potentem,
Mortales indutum artus, at cætera Numen;
Aurea qui mundo producens ſecula princeps
Et maria, & terras ſimul, & cælum omne teneret:
Heu quo nunc gemitu, quo luctiſono ſingultu
Et caput, & duris pertundens pectora palmis
Deplorem infanda damnandum morte reuinctis
Poſt tergum duci manibus? quid deinde? cruentis
Undique fœdatus plagis, vt corpore toto
Non vllus liuore locus, ſanieq́; vacarit,
Naturæ, rerumq́; parens, quo crimina noſtra
Diluat, ipſe expers labis, ſublimis in altum
Tollitur infami fixus cruce. noſtra nec angit
Corda dolor? totos lacrymarum effundite riuos
Pierides: neque Caſtaliis de fontibus vnda
Profluat. aſſiduis mutentur fletibus vndæ.
Nec magis inſontem defleuerit Orphea mater
Orphea Calliope crudeli morte peremptum,
Quā CHRISTVM *chorꝰ omnis. & hūc nā maximꝰ Orpheus,*

 Et ve-

Et veſtris notæ ſtudiis cecinere Sibyllæ
Tranſgreſſi æternos ſophiæ veracis in hortos.
Túque adeo, felix Eburo cui pinguibus aruis,
Condruſúsq; ferox, & priſco nomine Tungri
Imperio ſubſunt & ſceptra, & ſacra ferenti,
GERARDE, *ingenio pollens, & diuite lingua,*
Nec pacis virtute minor, quàm fortibus armis,
Adſis, ô, faueáſq; , precor, non vana canenti.
Mœſtus & hunc mecum pariter decurre laborem.
Sic pecudes non vlla tuas incommoda lædant,
Nec Lupus inſidias commiſſo tendat ouili:
Sed denſas ſubter ſalices ad flumina Moſæ,
Ingentis Moſæ, quo non felicior amnis,
Securos potent latices, ſecura pererrent
Gramina cæleſti ſemper gemmantia rore.
Quod ſi fortè aliquas (vt magno in corpore) triſti
Correptas morbo ſcabies inuaſerit atra;
Aut fidis procul à ſtabulis malus egerit error:
Tunc præferre crucem, quæ ſpes eſt vna ſalutis,
Sanguinis & CHRISTI *fluuio merſare ſalubri*
Cura ſit, vt redeant ſeptis, & ſigna ſequantur
Depoſita læta illuuie, & prurigine tetra.
Sed iam tempus equos lugubri inducere campo,
Liberáq; effuſo permittere fræna dolori.

TER *poſtquam vndenos vitæ compleuerat annos*
Ex quo virgineo de corpore CHRISTVS *in auras*
Prodiit æterni ſoboles æterna parentis;
Hinc inſtare graues caſus, atque aſpera multa
Proſpiciens, metuénsq; ſuis, ne fortè remiſſo
Imbelles animo tanta ſub mole fatiſcant:
Ipſe ſuas ignominias, ſæuósq; dolores,

Verberáq;,

Verberáq; & mortem nullis ambagibus vtens
Prædixit, monuitq; viros conſtanter & ipſos
Dura pati, cælóque viam affectare ferendo.
Aſt illos nondum dociles meliora precatos
Fallit amor. diuerſa etiam tunc mente fouebant
Præmia. Sed nec erat quiſquam, qui credere poſſet
Admitti tam grande nefas, vt & ipſe ſuorum
Inſidiis caderet, feſſis qui venerat vltrò
Porgere rebus opem, & miſeris ſolatia terris.
Tres igitur comites fidiſſima pectora toto
De numero legit. His altum ſtipatus abibat
In montem magno facturus vota parenti.
Quò ſimul ac ventum eſt, vix dum cæleſtibus ora
Soluerat alloquiis; ſubito tremere omnia motu,
Audiri fragor, ac puro vaga murmura cælo.
Tum vero ætheriis latè loca fulgere flammis,
Aduentante Deo: quem circum exercitus ibat
Cælicolûm auratis perſultans aëra pennis.
At ſocij excuſſo languenti à corpore ſomno
Horreſcunt trepidi: gelidos ſtupor alligat artus:
Genua labant, nec ſtare loco, nec tendere contrà
Mortales poſſunt viſus, niſi prouocet ille
Omnipotens, tantúmq; oculis aſpiret honorem.
Sic tandem pulſis tenebris, iam mente ſerena,
Ecce, duos inter proceres, clariſſima vatum
Lumina, narrantes quæ mox ventura trahantur,
Legiferum Moſen præcinctum cornibus aureis,
Qui vada nudauit pelagi ſiſtentibus vndis,
Heliámq;, ardens quem vexit ad æthera currus,
Calcantem ſiccis vndantia flumina plantis,
Ipſe ingens, ipſe ante alios pulcherrimus omnes
Conſpicitur. Splendent veſtes candore niuali,

Ars qualem occultis non temperet vlla venenis.
At facies inſtar ſolis, cùm mane recenti
Ambroſium nitido ſpirans de vertice odorem
Iungit equos, lucemq́ue ferens, & gaudia terris.
Talem ſe fulgens candenti in nube ferebat
Æternæ ſimulacra ciens veriſſima vitæ
Digna Deo ſoboles magnum patris incrementum.
Cum ſubitò ætherias venit vox miſſa per auras:
Hic mea progenies, mea magna, & ſola voluptas:
Hunc audite viri, & mea credite iuſſa ferenti.
Nec plura: applaudunt Superi; ſimul alta pateſcit
Ingenti latè ſonitu ſtellantis Olympi
Regia, natiuis tranſlucens aurea gemmis.
Ipſe noua attonitis ſpecie quo ſueuerat ore
Reddit ſe ſociis, verbisq́ue affatus amicis
Viſa vetat vulgata leues efferre ſub auras.
Firmatus ſic ergo animis, ſtudiisque ſuorum,
Quos caros vſque ante alios dilexerat Heros,
Et deſignato voluit ſuccedere regno,
Quo propiùs duræ ſenſit luctamina mortis,
Hoc maiora palàm promens miracula ſeſe
Iam magis atque magis diuina ſtirpe creatum
Prodit; & immenſis cælum virtutibus æquans,
Quanquam ingens fama, factis ingentior exit,
Egregium cœptis cupiens imponere finem.
Sic & Apellæa quicunque probatus ab arte,
Siue hominem, ſeu fortè Deum deſcribere ſollers
Optat, & æternum ſacrare in ſecula nomen;
Cum ventum ad ſummũ eſt, cùm iam manus vltima totum
Ponit, vt innexi coëant feliciter artus:
Tunc, tunc præcipuè mens irrequieta laborat,
Et ſocio dextram ſtudio, curaq́ue fatigat,

Nequid

Ne quid hiet, ne quid ſibi diſcrepet; omnia viuant;
Omnibus & conſtans numeris mirabile viſu
Surgat opus, laudemq; ferat, plauſumq; magiſtro.
Poſſem equidem, nec vana fides, portenta referre
Innumera; vt pulſæ moribundo corpore febres,
Pulſus hydrops lenta depaſcens viſcera tabe,
Obſcænisq; elephas deturpans ora lituris:
Quid vinctæ toties abrupta ſilentia linguæ,
Nunc ſurdis adapertæ aures, nunc reddita cæcis
Lumina, vel recto claudis veſtigia talo;
Quídve, quòd extincto dudum torpentia ſenſu
Protinus infuſo caluerunt membra vigore?
Et fluor ille cruoris apertis vndique venis
Deproperans tactæ ceſſauit munere veſtis?
Nec ſileam infernis tot pectora libera diris,
Cùm malus humanos qui ſpiritus obſidet artus
Ad ſtygios remeare lacus, noctemq; profundam
Cogitur: ille quidem multa vi perfidus obſtat,
Innectitq; moras; ſed enim maioribus actus
Imperiis cedit tandem, vacuumq; relinquit
Corpus, & illidens terræ, verſanſq; ſupinum,
Horridus informi ſpumas agit ore fluentes.
Mox turpi inuiſus ſpecie, nigrantibus alis,
Teter, odore graui, fugit indignatus ad vmbras.
Scilicet hæc cum ſæpè alias primoribus annis,
Tum verò extremæ iam nunc ſub tempora vitæ
Sæpius ingenti ſpectata per oppida plauſu
Arrectas hominum mentes, oculoſq; trahebant:
Et clarum CHRISTI *nomen ſuper aſtra ferebant.*
Nam neque Medeæ, claraq; Machaonis arte
Aut magico pollens cantu, aut felicibus herbis
Morborum peſtes, & corpora feſſa leuabat:

Sed

Sed verbo, vt quondam omnipotens terráſq; iacentes,
Atque aſtum pelagi, cælique volubilis orbes
Produxit Genitor: Sic & Genitoris imago
Et decus, & virtus, & non dubitanda poteſtas
Filius, humano quamuis ſe abſconderet ore,
Cælesti quodcunque animo ſediſſet, id omne
Præſtabat verbo: factúmque erat ipſa voluntas.
Diuinum tamen vſqueadeo res nulla vigorem
Prodidit, aut æque populum ſtupefecit hiantem,
Vt quarto poſt fata die reuocatus ab Orco
Atque ſepulcrali viuens excitus ab vrna
Lazarus, æternæ facturus nomina famæ.
Tertius ille quidem tanto dignatus honore:
Namque duos ante hunc alios abduxerat vmbris,
Aſt hæc nota minùs: magis illa illuſtribus acta
Sunt ſtudiis; magnóque velut ſpectata theatro,
Nunc quoque ſi docti referantur carmine vatis,
Perculſas mira capiant dulcedine mentes:
Nos licet exili tentemus grandia plectro.
Lazarus antiqua genitus de ſtirpe, nec ipſe
Degener, aut veterum nequicquam oblitus auorum,
Sed patriis creſcens virtutibus, arua, domúmque
Bethaniæ, haud procul à Solymis, atque ampla tenebat
Prædia, condecorans parili ſua ſtemmata cenſu.
Non tamen aut modicos tumidus deſpexit amicos:
Aut vafer occulta decepit fraude clientes:
Commodus, & facilis quas Numine repperit æquo
Innocuas ſeruabat opes: certare paratus
Officiis, nec ſe vinci paſſurus, & vltrò
Auxilium cuicunque volens laturus egenti.
Huic geminæ pariter virtute, & ſanguine iunctæ
Germanæ, Marta, & Maria, haud obſcura per orbem
Nomina,

Nomina, præſtantes & forma, & moribus ambæ,
Fraternum irrupto ſeruabant fœdere amorem.
Illa ſed aſſiduè variis exercita curis,
Atque intacta manens, vinclóque auerſa iugali,
Rémque, domúmque omnem magna cum laude regebat.
Altera, quæ primos indulſit amoribus annos,
Poſtquam eſt ætherij blandis correpta magiſtri
Vocibus, & monitæ melior ſententia ſedit;
Ceſſit & ille malus genius ſuaſórque malorum
Luſtratam fugiens cæleſti lumine mentem:
Ex hoc grata quies, & ſancta pabula mentis
Otia, non citharæ cordi, mollésque choreæ.
CHRISTVM amat, &, quãuis abſentem, auditq́, videtq́,
Hoc vnum meditans opus, vt mens dedita Chriſto
Seruiat, æternæ ſuccenſa cupidine vitæ.
Hæc igitur tam caſta domus, ſanctique penates
Excepere Deum hoſpitio; nec lætior vſquam,
Si quando immodico laſſarat membra labore,
Diuertit placitæ ſumens ſolatia menſæ.
Fortè etiam magno dum cœna paratur amico,
Et ſoror officiis trepidans vernalibus inſtat,
Illa ſuo vigilem ſeruans ſub pectore flammam
Ad Domini reuoluta pedes, ſecura laborum
Germanæ, fratríſque ſui dicentis ab ore
Pendet, & arcanis animum ſermonibus explet.
Felix, ô, nimium felix, quæ, Iudice tanto,
Tarda laboranti tamen eſt prælata ſorori.
Iſta, quòd incertis errans vt ſedibus hoſpes,
Nil firmum, propriumq́, diu, ſolidumq́, teneret:
Illa vni coniuncta Deo, qui continet vnus
Omnia, qui cælum voluens immobilis hæret,
Hunc vnum ſaperet, nil extra hunc triſte timeret,

Non magis ac tumidos cautes altiſſima fluctus.
Languidus interea morbo tentatur acuto
Lazarus; &, medicis nil promittentibus, ingens
Exoritur luctus: ſed ſpem tenuere ſorores,
Pelli poſſe malum, ſi præſens adforet ille,
Qui mala vel ſolo depelleret omnia nutu.
Ergo trans patrij Iordanis protinus amnem
(Namque ibi Iudæam fugiens tunc Chriſtus agebat,
Tinctus vbi quondam fuerat luſtralibus vndis)
Mittitur, ægroti caſum qui mœſtus amici
Nunciet, & dubiæ narret diſcrimina vitæ;
Vota ſilens. neque enim precibus locus eſt, vbi regnat
Verus amor, cui ſponte ſubit ſuccurrere amato.
Ille autem afflicti ſortem miſeratus acerbam,
Letiferum negat eſſe malum. diuinitus ægro
Immiſſum, non ſponte ſua; quò fama, decusq́;,
Creſceret hinc, laudeſq́; ſuæ, laudeſq́; parentis.
Tertia ſed poſtquam claro lux fulſit ab ortu;
Rem ſociis aperit, dormire profeſſus amicum:
Illuc ſe properare, ac velle abrumpere ſomnum.
Cumq́; illi ſomnum ſperarent profore, molli
Quem ducens lecto vires inſtauret, herumq́;
Iudæis tutò ſe credere poſſe negarent:
Mortuus eſt (mortis ſomnum nam dixerat antè)
Lazarus: & ceſſamus adhuc? Sed nomine veſtro
Lætor, ait; vobis poſthac fiducia noſtri
Maior erit, dabiturq́; ingentia cernere facta;
Facta meum latè cunctis teſtantia numen.
Nec vos inſidiæ moueant, fraudeſq́; malorum,
Dum fulgente diem curru ſublimis ab alto
Sol agit, & ſpirant diuini luminis auræ.
Nam qui carpit iter manifeſta in luce viator

Certus inoffenſo pergit pede: Nocte ſed idem
In tenebris trepidans non vnquam incommoda vitat.
Sic memorans iter accelerat. comitum ſimul omnis
Turba venit, mortem veriti, & tamen ire parati
In mortem: ſubeunt animo diſcrimina triſti.
Iamq; propinquabant portis, cùm Marta repente
Audit adeſſe virum. mora nulla, celerrima tectis
Euolat: occurrítque ſimul; ſimul ore profatur.
Hanc, Domine, hanc præſens poteras auertere mortem
Fratris; & inſano pariter nos ſoluere luctu.
Quanquam, ô; nam quæcunque Deum tu munera poſces,
Rem factam dabit, & precibus pater annuet æquis.
Cui Chriſtus: frater tuus hic, ô Marta, reſurget.
Non equidem ignoro; ſed tunc, ſic rettulit illa,
Cùm ſuprema dies collatis corpora membris
Aſpiciet tumida rediuiua exurgere terra.
Ille iterum, gaudens hæc quòd reſponſa dabantur,
Muneris eſt hoc Marta mei: ſum vita, ſalusq;
Certa reſurgentum. quod ſpe quicunque tenaci
Crediderit, ſupereſt etiam poſt fata; nec vnquam
Interit. hæc'ne tibi de me fiducia ſurgit?
Surgit, ait: tu namque Dei certiſſima proles
Veniſti tandem, & mundo ſuccurris egenti.
Sic effata, leui properat pede rurſus ad vrbem;
Germanam blandis cupiens perducere verbis.
Illa domi fuſis conſedit mœſta capillis:
Cùm ſoror ingrediens, preſto eſt, quem quærimus, inquit,
Téque vocat. ſurgit ſubitò; paretq; vocanti.
Poſtquam in conſpectum venit, ſuffuſa rubore
Prorepit tacitè, totidemq;, quot altera, verbis,
Sed lacrymas in vota vocans, genibusq; voluta,
Dans gemitum, atque alto ducens ſuſpiria corde;

Hanc, Domine, hanc præſens poteras auertere mortem
Fratris ait. Nec plura loqui luctúsq; ſinebat,
Et pudor, & tanti reuerentia ſumma magiſtri.
Non tulit hanc Chriſtus ſpeciem: miſeratus amicos
Ingemit, & lacrymis rorantia proluit ora:
Et fremit: & miro turbatur viſcera motu.
Mox autem toto conſurgens numine mentem
Erigit: & nullo priùs vnquam tempore ſigna
Tam manifeſta dedit monſtrans hominemq́; Deumq́;.
Fortè frequens aderat Solymis excita propinquis
Turba virûm mœſtis veniens ſolatia rebus
Addere, & alloquiis magnum lenire dolorem;
Nec non Bethaniæ ciues, cùm ſorte viderent
Admiſſo pariter Germanas tendere paſſu,
Addiderant ſeſe comites, ſollennia triſtes
Dona rati lacrymis madefacta inferre ſepulcro.
At tanto in numero ſtudium non omnibus vnum:
Multi namque boni linguis, animisq́; fauebant;
Nec guttis caruere genæ; &, quia cognita pridem
Magna viri virtus, etiam ſperare libebat:
Altera vipereo pars mentem imbuta veneno
Obliquam voluens aciem, vultumq́; malignum,
Et quaſſans caput, Hic, inquit, hic ſcilicet ille eſt,
Reddere fortuito potuit qui lumina cæco;
Nec potuit caro vitam producere amico.
Tali in conuentu, magna cingente corona,
His actis, longo quæ iam ſermone notaui,
Altior ingrediens forma pulcherrimus heros
Monſtrari tumulum, & tumulo ſuperaddita ſaxa
Auferri iubet. Hic iterum nimis anxia Marta,
Iam quartum fluxiſſe diem, iam viſcera putri
Conceptam tabo monet exhalare mephitim.

Ille

Ille leuem verbis caſtigans æquus amicis,
Quid ſtruis, aut quò nunc, inquit, fiducia ceſſit
Tanta mei? non te dixi, modò credere velles,
Viſuram, ætherij ſit quanta potentia Regis?
Sic fatus, ſuperáſq; oculos intentus ad oras,
Oſtia dum magni reſerant obſtructa ſepulcri,
Rupe quod exciſum vaſta ſub mole latebat,
Æternum clara compellat voce parentem:
Nunquam ego te, Genitor, nunquam in mea vota vocaui,
Quin facilem nati precibus porrexeris aurem:
Semper ades: ſemperq; mihi tua certa voluntas,
Et mea ſtat firma nitens vi conſcia virtus.
Non ideo tamen hoc iterum pro munere grates
Nunc agere, atque tuum ceſſabo poſcere Numen,
Sic norint homines vt te genitore creatus
Te mittente vagum veni legatus in orbem.
Talia dum memorat, circùm tremere omne repentè,
Et mugire ſolum. ſtat conſternata pauore
Turba ſilens. fremit ille, &, manes voce ciendo,
Lazare, conclamat, ſuperas te, Lazare, in auras
Siſte palàm. qua voce Dei concuſſa dehiſcunt
Tartara: ſoluuntur fatorum iura; nec atra
Omnia concedunt morti: diuellitur Orco
Perfuſos leti qui frigore liquerat artus
Spiritus, & celeri ſparſus per viſcera motu
Purpuream venis animam, neruíſq; vigorem
Reddit, & extinctos feruens ſub pectore ſenſus
Suſcitat: aufugiunt macies pallórque, ſitúsque,
Vlla nec infeſti remanent veſtigia morbi.
Obſtupuere omnes nullo tangente moueri
Exanimum; ſed enim tumulo ſe viuidus ipſe
Subrigit, vt, poſitis poſtquam ſimul exuit annos

Pulchrior, exuuiis, ſe ingyrum colligit anguis,
Et capite, & ſumma teſtatus gaudia cauda.
Fortè ſepulcrales nexæ per crura manuſq́;
Faſciolæ obſtabant; ſocij quas ſoluere iuſſi
Abſtulerunt. mox ille cano liberrimus exit,
Veraq́; ſe facies coràm ſpectantibus offert.
Quicquid agit, quicquid loquitur, quocunque mouetur,
Lazarus eſt, atque eſſe liquet: licet ipſe negaret,
Nunc ait, & veteres gaudens agnoſcit amicos:
Ætheriaſq́; inhians auidè depaſcitur auras.
Forſitan & Stygio narrans comperta barathro,
Quo gemitu, quàm ſæua ferant tormenta nocentes,
Quemq́; pij Manes ſperent mox adfore Regem
Auxilio, ferrata Erebi qui clauſtra refringat;
Hortatur puros ſcelerùm veſtigia CHRISTI
Certa ſequi, certamq́; hinc expectare ſalutem.
Protinus it magnam Solymorum fama per vrbem:
Nec ſolùm patulas rumoribus occupat aures;
Corda ſubit; mentémq́; animi percellere victrix
Gaudet; & immenſo Chriſti ſuccendere amore.
Quippe viri facies ſubit, & regalis imago
Digna Deo, inceſſuſq́;, habituſq́;, & gratia blandi
Sermonis quocunque potens inflectere duros,
Sint licet aut ferro aut rigido de robore ſenſus.
Quinetiam anteactæ repetunt miracula vitæ:
Illud præcipuè, coctæ cùm munere frugis
Exiguo, & paucis, vt erant ibi fortè reperti,
Piſciculis, populo in turmas diſcumbere iuſſo
Tonſa per irrigui redolentia gramina campi,
Largus opum dapibus tot millia pauit inemptis,
Bis ſenis cumulans reſtantia fruſta caniſtris.
Tunc quoque, inexhauſtæ capti dulcedine cœnæ,
Speran-

Sperantes victu facili, nullóq; labore
Liberam & immunem tali ſub principe vitam,
Auſi ſunt ſtudio Regem ſibi poſcere inani:
Iámq; nouos cultus, atque ornamenta parabant,
Impoſitum rapturi humeris: ipſe auia montis,
Et ſolus loca ſola petens mortalia fugit
Sceptra, pio ſubigens animos, non corpora regno.
Hos populo ſtimulos poſtquam addidit inclyta fama;
Idem omnes iterum ardor habet. Concurrere cernas
Hinc, atque hinc, nec ferre moram, iuuenésq; ſenésq;.
Erumpunt portis: iuuat ire: ipſúmq; tueri
Auctorem tantorum operum: iuuat antra ſubire;
Atque omnem luſtrare locum. Tum, ſi quis adeſſet,
Vt plures aderant, qui non audita referret,
Sed fidis ſpectata oculis; hunc dicere cuncti
Felicem, atque auidè ſcitari ſingula: quæ cùm
Par eſſet narrare, atque auſcultare voluptas:
Nulla quies: eadem decies repetita iuuabant:
Nec ſaturas ſermone aures, nec lumina viſu.
Talibus intenti ſtudiis, blandóq; labori
Dum gaudent, oculósq; ferunt per cuncta vagantes:
Ipſe vltro, cupiens Chriſti increbeſcere nomen,
Nec non impulſus monitis, precibúſq; ſuorum,
Egreditúrq; domo, campíſq; incedit apertis
Lazarus, &, magni, tanquam inter ſepta theatri,
Ingenti latè ſonitu, plauſúq; fauentum,
Stans cetu in medio, & populo, patribúſq; fruendum
Se præbens, latóſq; humeros, robuſtáq; colla
Attollens, alacri prodit ſua gaudia vultu.
Et quocunque pedem circumtulit, agmine facto
Huc omnes, motis velut vnda impellitur Auſtris,
Incumbunt, pariterq; oculis, animíſq; ſequuntur,

Infernis auidi reducem cognoſcere regnis.
Sic, quondam Eois ales Titanius oris,
Flagrantes inter caſias, & pinguia tura,
Qui ſator ipſe ſui ſolus ſine matre creatur,
Purpureus Phœnix, prima florente iuuenta,
Cùm fines linquens patrios, vbi ſurgit anhelis
Phœbus equis, Pharios tendit nouus hoſpes in agros;
Innumeræ glomerantur aues plaudentibus alis,
Mirantúrque Ducem: geminæ ſtant vertice criſtæ:
Igne micant oculi; collum circumdatur auro:
Fulgent cærulea per terga, & pectora plumæ:
Cauda roſis, ſparſiſq; nitet pulcherrima gemmis.
Ipſe noua inſignis ſpecie caua nubila tranat
Arduus; ac tandem conſpecta Hyperionis vrbe
Quas tulerat cunásque ſuas, buſtúmque parentis,
Templa petens, ſacris infert ea munera flammis:
Inde abit, & motis eadem trahit agmina ſignis
Aëreas volucrum turmas, gentémque ſonoram.
Atque hæc magna quidem, maior tamen orta fuiſſet
Lætitia, inuento (nam ſolus defuit) illo,
Qui poterat manes accerſere faucibus Orci,
Corporibúsq; animas iterum inſinuare ſepultis.
Quin etiam, audito, loca quòd deſerta petiſſet,
Inſidias fugiens, mortéſque, & vincla minantum:
Exarſere animis, pœnas, odiumq; parati
Vertere in auctores, atque huic tranſſcribere regnum.
Aſpera ſæpe etiam iactabant verba per vrbem,
Et magno pariter cœpere efferuere motu.
Nec mora; Conueniunt proceres, queis priſca tueri
Iura patrum, ritúsq; ſacros, legéſq; ſacrorum
Cura fuit. Nam cætera tunc Romanus habebat.
Haud facilè Iſacidûm paſſurus ſurgere gentem

Imperio,

Imperio, faſcéſque, & auita capeſſere regna.
Sed neque concilij ratio, nec fas erat vllum:
Nam damnare aderant, non diſceptare parati.
Et, ſi fortè aliquis proferret libera verba,
Inſontem indictā metuens malè perdere cauſa,
Hunc, tanquam ſacer, ac lege inteſtabilis eſſet
Arcentes pariter fœdè in ſcelus omne ruebant.
Ac velut emiſſi ſæua ad ſpectacla leones,
Vrſiq́ʒ, tigresq́ʒ, & quicquid barbara quondam
India Romanæ nutribat & Africa arenæ,
Vt Martis populus ſaturatos ſanguine multo
Aſſueſcens oculos atrocior iret in hoſtem,
Vnà omnes immane fremunt, damnatáq́ʒ triſti
Corpora depoſcunt leto, furit ardor edendi
Improbus, & ſiccis glomerat ſub faucibus iras:
Haud aliter mentem flammata cupidine tetra
Inuidiáque, odióq́ʒ graui ſine more furentum
Turba ſacerdotum ſcelerato fœdere CHRISTVM
Opprimere inſidiis, aut vi, per fásque, nefásque
Deſtinat. & iam tum peragit ſcelus impia iuſtum
Impia lingua necans ſerpente nocentior omni,
Sibiláque & tales dum vibrat ab ore ſagittas:
Hiccine, qui noſtris ſemper conatibus obſtat?
Commodáque auertens, &, quos ſperamus, honores
Ipſe intercipiens, nos, noſtráque liuidus odit?
Hoccine adoratum populo caput? At faber illi
Eſt genitor. quamuis cælo diuinitus ortum
Se fingens magico captas ſic carmine mentes
Alligat, atque oculos obiectis faſcinat vmbris,
Viribus vt Stygij pollens & fraude tyranni,
Mille opifex rerum, ſtupeat quas inſcia turba,
Quocunque incerto rapitur pede (nam laris expers.

Pauperiem, & magni ſimulat faſtidia cenſus)
Non vnquam incomitatus eat, popularia ſecum
Agmina tota trahens læto acclamantia plauſu.
Tali ſe regnare viden bene tutus in aula
Dum tonat eloquio, ſua dum conuicia fundit,
Atque ipſos dictis proceres inceſſit amaris,
Nos facit inuiſos; &, quo magis improbus vrat,
Contemptos etiam, ac vili ludibria vulgo.
Idq́, impune ferat? nos ambitionis, & atræ
Damnat auaritiæ. nos, illo iudice, ſanctas
Vertimus, vt libitum eſt, priuata ad commoda leges.
Immunesq́, operum, contemptoresq́, ſacrorum
Obruimus populum quo noſmet faſce leuamus:
Impuri, immites, & ſemina dira luporum:
At rabiem niueæ celantes vellere lanæ.
Denique ferali prægnans nos vipera partu
Edidit, & Stygiis genuit qui præſidet vmbris,
Iſacidûm cupidos miſerè diſperdere gentem;
Et, qua nos rapimur, ſimul inuoluiſſe ruina.
Ipſe Dei ſóboles cælo deſcendit ab alto:
Ipſe æqui, veriq́, tenax, morumq́, magiſter,
Atque inculpatæ certiſſima regula vitæ.
Et quid non aliud; ſi de ſe credimus ipſi;
Occultis ſtudiis & multa callidus arte
Ad regnum prætentat iter. Plebs denique regnum
Detulit. & tantum patimur ſcelus? ô, vbi priſca
Relligio, ſanctiq́, patres, atque inclyta Moſis
Gloria? quò tandem miſeri peruenimus? ille
Nos regat, & ſolio ſpernat ſublimis ab alto,
Quem, neque fabrili victum ſi rurſus ab arte
Quærat inops, oculis vnquam ſpectabimus æquis?
Et tamen, vt credunt, quos ſpes fruſtratur inanis,
Hunc

Hunc veniſſe monent hunc ipſum oracula Regem,
Sublimem imperio Regem, qui ſæcula condat
Aurea, & æternis moderetur legibus orbem.
O cæcas hominum mentes! concurrite templis,
Et feſtos agitate dies. præcingite poſtes
Frondibus, abſiſtant curæ, duriq; labores.
Hic omnes cumulabit opes. quem quærimus, hic eſt.
Nazaræ eductus tenebris, & patre pudendo:
Quem multo gaudere mero, lautoq; paratu,
Infameſq; hominum prauorum accedere menſas
Illotis fœdum manibus, non vlla tenentem
Sabbata, nec veterum ſeruantem iuſſa parentum
Scimus, & inceſtas pœna ſoluiſſe maritas.
Sit vindex igitur patriæ, tutorq;, paterq;,
Et latè ſua ſigna ferat, legeſq; per orbem.
Nos, ſi quid ſapimus, ſi quid ratione videmus,
Atque aliquid toto ſupereſt in corpore ſenſus;
Hunc niſi ſupplicio, & plebem terrore vetamus
Has turbas facere, & tanto concurrere motu:
Romulidæ infeſtis aderunt ſub Cæſare ſignis,
Qui Regem, & Regis grauiter multatus amicos
Inuiſam crebris hanc ſeditionibus vrbem,
Nec minus inuiſam diuerſa ob Numina gentem
Perdet, & hoſtili populabitur omnia flamma.
Iſtius hic finis regnorum, hic terminus eſto.
Talia commota iactabant mente per auras
Hinc atque hinc, gliſcente feris clamoribus ira:
Pontificis ſummi cùm maieſtate verendus,
Vittiſq;, & ſacra redimitus tempora mitra
Purpureus Caifas, vulpino callidus aſtu
Occultare nefas, verumq; obtendere falſo,
Aurato ſurgens ſolio, poſtquam alta repreſſit

Murmura, quid longis opus eſt ambagibus, inquit,
Singula culpatæ diſquirere crimina vitæ,
Et veterem dictis toties renouare dolorem?
Quo res noſtra loco, quæ ſit fortuna, videtis.
Vnius ob factum patimur. nos vnius omnes
Cauſa premit. Nec ſcitis adhuc, quid poſtulet vſus?
Conſulite in medium ciues ſint publica ſemper
Priuatis potiora bonis. incendia vidi
Siſtere vicini detracto culmine tecti.
Nos quoque, ſublato, qui cunctis officit, vno,
Nos meliora manent. nec refert ater, an albus;
Sit quicunque volet. Nunquam pars corpore toto
Dignior vlla fuit. ne gens ſimul occidat omnis
Vnum auferte caput. quid enim, ceu cæſa per aras
Victima votiuo placabit ſanguine Numen.
Hoc agite, hoc egiſſe omnis lætabitur ætas.
Finierat. ſequitur plauſus, clamórque probantum
Dicta viri. non illa ſuo tamen edidit ore:
Vnde ingens CHRISTI *meritum cognoſcere poſſis,*
Quando etiam infeſto tenuit ſub iudice cauſam.
Sed, quia Pontificis ſacrum tunc munus obibat;
Spiritus æterno manans de lumine mentem
Mouit, & arcana luſtrans vi pectora cæca
Ac duros ſubigens ſenſus, rabida ora coëgit
Vera loqui, & cælo dignas prorumpere voces.
E duro vt liquidi ſaliant ſi marmore fontes;
Qualem Gorgonei fertur fudiſſe caballi
Vngula fatidicis ſpargentem viſcera lymphis.
Argumentum ingens, poſſint quo noſſe nepotes,
Quanta ſacerdotum ſtet gratia, quanta poteſtas,
Quos ſuperi ſibi delegit regnator Olympi,
Vt cælum terris, terráſque innectere cælo

Sacro-

Sacrorum virtute queant, licet vſque negarit
Inuidia, & nigris erumpens faucibus Orci,
Terribili ſectum rabie quæ nunc quatit orbem,
Horrida mortiferi nutrix diſcordia belli.
Tandem igitur ſacri figunt conſulta ſenatus,
Quæ pœna munita graui concurrere vulgus
Et cœtus fieri, rebusq́; inſtare nouandis,
Aut ſectas agitare nouas; ſuper omnia CHRISTI
Facta ſequi, moréſq;, atque impia iuſſa, vetabant.
Et quoniam abſentem, nullo accuſante, nec vllis
Damnare iudiciis patres non vlla ſacratos
Relligio vetuit: tanquam, ſi cauſa peracta
Iam foret, vt citiùs ſæuire in corpora poſſent,
Atque explere graues pœnis vltricibus iras:
Præmia, ſi quis eum latebris extrudat opertis
(Nam loca ſecretis peragrabat proxima ſiluis)
Incaſſum ſtatuunt. quis enim niſi ſponte ſequentem
Duceret? idq́; palàm toties monſtrauerat antè,
Agmine cùm medius ſaxisq́;, armisq́; minantum
Nube caua, ceu nocte, lupos euaſit hiantes.
Sed quid agas, poſtquam periit pudor? effera mentem
Abſtulerat rabies. & nulla immanior vſquam
Belua vel ſæuit ſiluis, vel atrociùs vndis,
Quàm cælo cognatus homo, rationis egentem
Cùm rapit impatiens magni vindicta doloris.
Nec CHRISTVM *latuere doli: quibus omnia vidit,*
Vidit & hæc oculis, &, quanquam defuit index,
Nec clauſis vnquam, nec ſurdis auribus hauſit.
Sed tamen è latebris humano more petitis
(Ecquis enim prudens rabido ſe obtruderet hoſti?)
Prodit in apricum, quò ſe demonſtret acerbam
Poſſe quidem, ſed nolle, ſuo iam tempore, mortem
Effugere,

Effugere, & ſæuos vltrà differre labores.
Et iam triſtis hiems ſqualentia texerat ora
Vere nouo, cùm turget humus, cùm ſole recenti
Mille trahunt varios fragrantia prata colores;
Mille ſonat variis auium concentibus æther.
Nec procul ille dies toto celeberrimus anno
Tunc aberat, quem Paſcha vocant; & more parentum
Mirificè coluere ſacrum. Nam tempore eodem
Abrami ſoboles longi pertæſa laboris
Attritam damnis, & prodigialibus illis
Suppliciis ſpreti ſæuas ob Numinis iras
Ægyptum fugiens, atque impia regna relinquens,
Cùm grauis infeſto premeret Rex milite terga,
Et maris obſtarent trepidis à fronte procellæ:
Euaſere tamen. medio nam gurgite Moſes
Diuulſa attollens hinc atque hinc agmina aquarum,
Ceu vitreos ſubter ſcopulos, proiectaq́ue ſaxa,
Trans vada ſicca leui populum pede duxit ouantem:
Conantemq́ue ſequi, cædesq́ue inferre tyrannum,
Armaq́ue, quadrupedesq́ue ſimul, curruſq́ue minaces
Obruit, immiſſis, quas antè repreſſerat, vndis.
At pulchris aucti ſpoliis ac diuite gaza
Iſacidæ optato potiuntur litore læti,
Et ſpes ingentes cœptis ingentibus æquant.
Ex illo quo firma magis ſtet gloria facti,
Viuidaq́ue æternum fama extendatur in æuum:
Quotquot eunt celeres voluendis orbibus anni,
Menſe ſuo pulſis Aries quando aureus intrat
Piſcibus, & ſpatiis nox lucem intercipit æquis,
Cùm bis ſepteno vaga Luna accreuerat ortu,
Condideratq́ue diem clauſo iam veſper Olympo;
Cernere erat patresq́ue ſimul, populumq́ue tributim

(Sic

(Sic etenim Phariis gens olim exceſſerat oris)
Succinctos, crudoq́ ad iter perone paratos
Confluere, & poſitis aſtantes ordine menſis
Agreſtes inter lactucas, libáq́ nullo
Turgida fermento, iuſſis exire profanis,
Anniculum maculis pariter, vitioq́ carentem,
At toſtum flammis, abſumere mordicus agnum;
Et ſeptem immunes operum tranſmittere ſoles.
Hæc igitur tam læta dies vrgebat: & altam
Undique concurſu magno mittebat ad vrbem,
Purgati ſcelerum, votis ſacrisq́ peractis,
Tutiùs vt poſſent luſtrales tangere menſas:
Cum graue diſſidium variis ſermonibus ortum,
Reſciſſent quòd abeſſe virum, quem cernere cuncti,
Diſparibus quanquam ſtudiis, multumq́ remotis,
Ardebant pariter. ſed enim pars, adfore, dixit,
Spreturumq́ minas: pars, indignata, negauit.
Ipſe autem innocuo, mitiq́ ſimillimus agno,
Sponte ſua ſacras qui circumducitur aras:
Venturus Solymam decimæ ſub tempora Lunæ
(Tollere tunc etenim legis præſcripta iubebant,
Quem quarto poſt quiſque die conſumeret agnum)
Bethaniæ paulùm caros viſurus amicos
Subſtitit, & nota manſit Simonis in æde;
Cui licet immundam pepuliſſet corpore labem,
Leproſi tamen in vulgus cognomen adhæſit.
Hoc præbente domum, Marta curante culinam,
Cùm plures inter conuiuas Lazarus eſſet,
Lazarus ingenti complens latè omnia fama;
Suauia dum lautæ cumulantur fercula cœnæ,
Quæ vultus deceant hilares, mentémq́ benignam:
Quo nil non fieret tali, ac tanto hoſpite dignum,

Cæleſti indulgens Maria, vt conſuerat, amori,
Impatienſq; ſui, quòd; quamuis plurima ſemper
Officiis, modicam ſeſe; ingratamq; vocaret:
Regali, ceu ſponſa nouo deducta marito,
Ingrediens cultu, nec non pulcherrima dona
Pulchior ipſa ferens nardi præſtante liquore,
Quem pretioſus onyx tales ſeruabat ad vſus,
Irrorat caput omne viri: pedibusq; volutans
Hæret, & hos primùm lacrymis lauat, inde ſolutis
Abſtergit tremebunda comis: mox oſcula figit:
Atque eodem, quo dulce caput, perducit oliuo:
Cuius odor tenues tranans ſic imbuit auras,
Heſperidum vt ſpirare putes, vel Adonidis hortos.
Mirantur quicunque aderant: mirantur & ipſi
Diſcipuli, ſecum quos ille adduxerat vmbras;
Atque indignà fremunt, mulier quòd prodiga cenſus,
Intempeſtiuo turbans conuiuia faſtu
Aſſuetum modicis, nec triſtem rebus egenis;
Damnantémq; malas, luxus quas repperit, artes
Has nunc delicias, hos nunc odioſa paratus
Cogeret, atque vnguenta pati, quæ vendere multo
Sit ſatius, rebúſq; inopum ſuccurrere duris.
Non tulit has animi ſordes, qui, Réxque, Deúſq;
Omnia dans, omnem meritò ſibi poſcit honorem.
Et, quid conturbatis? ait: cur carpitur iſta,
Quæ laudanda fuit? mœſti nam, more recepto;
Munera depoſitis alij, libántque ſepultis;
Aſt huius præuertit amor. Me lauit, & vnxit
Viuentem: ſed acerba videns, mortemq; propinquam.
Iure igitur laudemq; feret, noménq;, decúſq;
Semper, & in toto ob meritum celebrabitur orbe.
His alij cedunt monitis: peccaſſe fatentur:

Et ro-

Et roſeus ſubit ora pudor. Sed ſolus Iudas
Iſcharius, loculos ſolitus geſtare Magiſtri,
Et turpi ſacros furto interuertere nummos;
Confidens, nec ob vlla trahens peccata ruborem,
Perſtat adhuc: fœdóq; tumens obmurmurat ore:
Præreptumq; dolens ſibi, quod ſe poſcere egenis
Finxit; & inſano vindictæ accenſus amore,
Dum variis agitat, lucrum quâ penſet ademptum,
Conſiliis; nec ſeſe explet tam dira cupido;
Poſtremò, quoniam tali ſpes nulla peculi
Sub domino: dominum quærenti prodere turbæ
Pontificum, & pactis inſontem addicere nummis
Deſtinat, infandum aggrediens ſcelus. hora, locúsq;
Defuit; at non deerit, ait, fortuna labori.
Nec mora, nec requies; aurum noctésq;, diésq;
Cogitat: & magni reputans tot commoda cenſus,
Iam lautum, iam ſe nitidum, fingitq; beatum,
Neſcius inſtantis fati, mortisq; pudendæ,
Quam ſibi proiecto conſciſcat turpiter auro,
Æternis Stygio addictus ſub gurgite pœnis.

LÆVINI

LÆVINI TORRENTII

DE CRVENTO D. N. IESV CHRISTI SACRIFICIO,

LIBER II.

IAMQVE exēpta fames, ablataq́, pocula mēſis,
Et bona pars noctis ſermone abſumpta benigna
Suadebant dulci componere corpora ſomno.
At verò humani generis ſeruator IESVS,
Aſpera multa ſuo triſti ſub corde volutans,
Tam quæ pertulerat, quàm quæ ventura ſequantur;
Ne quid inexpertum linquat, quo flectere duros
Poſſit, & vnanimes æterno iungere regno:
Se Regem monſtrare volens Dauide creatum,
Sed Regem pacis, qualémq́, oracula dicunt,
Manſuetum, facilémq́, & lenia iuſſa ferentem;
Poſtera, cùm croceo ſurgens Aurora cubili
Rorantes primo ſparſiſſet lumine terras,
Et ſociis ſimul, & paucis comitatus amicis
Ad Solymos contendit iter; via parua; ſed antè
Aſſuetus nudis pedibus, tunc rure propinquo
Miſſis, præcipuo qui cenſebantur honore,
Adduci vinctum è biuio ſibi mandat aſellum,
Intactum ſeſſore, & adhuc cum matre manentem.
Quos poſtquam inſtratis ornarant veſtibus ambos,
Terga premens pulli (quo regna nouiſſima primis,
Et patriæ antiquæ ſobolem præferre recentem
Creditus eſt ſigno) medio dux agmine cunctis
Celſior it; nec plura ſuo inſtrumenta triumpho
Comparat: illa aderunt non arte, aut ſumptibus vllis,

Sponte

Sponte ſed agnoſcent æternum cuncta parentem,
Fama nouis ſemper properans præcurrere rebus
Heſternæ feſtas epulas, & gaudia menſæ,
Conuiuas etiam, quos inter Lazarus ille,
Haud vllos potis vnquam oculos explere videndo;
Aduentúmq; Ducis, quem quòd latitare ferebat,
Aſpicere ingenti populus geſtibat amore,
Iamdudum tota ſparſum vulgauerat vrbe.
Nec mora: ſiue viri virtus, atque inclyta facta,
Seu vis naturæ, ſeu vis hoc numinis egit;
Ad montem poſtquam ventum eſt felicis oliuæ,
Cuius ſupremo de vertice ſancta videri
Vrbs ſimul, & templi potuit veneranda vetuſtas,
Plurima, quæ plenis proruperat obuia portis,
Turba, nouum cernens ſublimi vertice Regem
Inſolitos inter plauſus, vocésque ſuorum
Solis vti ſpecimen cæleſti effulgere vultu,
Et quocunque caput circumtulit, agmine toto
Diffundi ætherios oculis ſtellantibus ignes:
Tacta furore, ſacros qualis ſub pectore vates
Arcanis agitat ſtimulis, & verbere cæco;
Sublatis cælo manibus, vultuq; ſupino,
Curuatoq; genu Regem, Dominumq; ſalutant.
Nec nuda patiuntur humo procedere; denſa
Inuadunt nemora; atque auulſis vndique ramis,
Siue oleæ, lauriq; forent, palmæq; comantes,
Exornantq; vias, & ſtrictis frondibus explent.
Brachiaq; intorti ramis, atque ora corollis,
Quas ſtudium vel cuique ſuum, vel copia fecit,
Atque vno ſimul ore nouum pæana canentes,
Spectandum læti ducunt per mœnia Regem.
Non magno reducem bello, curruq; ſuperbum

Aurato, captas monſtrantem ciuibus vrbes,
Barbaraq́ʒ iniectis ſtringentem colla catenis:
Non illi mens iſta fuit; fera bella vetabat
Pacis amans, paciſq́ʒ ferens mandata per orbem,
Dura pati, dura potius ſuccumbere morte
Quàm flagrare odiis, ſæuæq́ʒ cupidine pœnæ,
Iuſſit; & hac Erebi victor ratione tyrannum
Proruit, æternæ monſtrans compendia vitæ.
Quin vbi iam portas, & proxima circumſpexit
Mœnia, congeſtis cælo minitantia ſaxis,
Tot moles tantorum operum, artificumq́ʒ labores:
Commoto voluens animo, venturáque pandens
Tempora, quas iterent clades, quæ bella retractent
Romulidæ duri, cùm cinctam hoſtilibus armis
Tot claram ducibus, magnis tot regibus auctam
Vi capient, captámque ruent à ſedibus vrbem:
Non tenuit lacrymas, meliora capeſſere ciues
Conſilia, atque ſuæ exhortans meminiſſe ſalutis:
Si modo pœniteat ſcelerum, non deſore Numen:
Dicta quidem memori, & conſtanti mente tenenda;
Inſano ſed enim læti clamore fremebant,
Talibus attentas nec habebant vocibus aures.
Nos verò, noſtroſq́ʒ iuuet meminiſſe minores;
Nec pigeat precibus diuertere Numinis iram,
Quæ grauior, quo lenta magis mortalibus inſtat.
At poſtquam populi viderunt gaudia tanta
Pontifices, accenſi odiis, ſæuóque furore,
Deterrere parant. ſed nec vi, nec prece blanda
Proficiunt; pueri circùm, innuptæq́ʒ puellæ
Agglomerant; patrûmque minas, & iurgia temnunt.
Quóque magis vetiti, magis applaudente corona
Sacra canunt non ſponte ſua. Puerilia ſoluit
Ora

Ora Deus, Deus ipſe. Et quis cæleſtia vertat
Conſilia? vt taceant homines, vel ſaxa loquantur,
Aſſurgántque Deo, quò ſit manifeſta poteſtas
Numinis, & prodat ſeſe inſuperabile verum.
Sollemni interea pompa iam pæne peracta
Ventum erat ad templum, quò ſe Dux ipſe ferebat,
Cæleſtis memor imperij, quod condere iuſſus
Non celſas Regum turres, aut ampla petiuit
Atria, nobilium magno celebrata tumultu;
Sed, quod delegit ſuperi regnator Olympi,
Templum auguſtum, ingens, & pratulit omnibus vnum.
Hoc ſubit, hæc tali placuere palatia Regi,
Formando ſtudiis animo cæleſtibus apta.
Nam pater omnipotens certis non ſedibus antè
Cultus, & interdum fulgentia caſtra ſecutus,
Myſtica ſuccinctis quò venerat arca miniſtris;
Tempore Idumæis Salamon quo præfuit aruis
Pacifer, & nullis turbarunt ſæcula bellis,
Regis opus ſancta ſibi ſurgere iuſſit in vrbe
Intextis firmum cedris, auróq; decorum,
Impleuitq; locum diuini Numinis illa,
Quæ terras, cælúmque, & cæli ſidera torquet,
Maieſtas: quocunque æger quis faſce laboret,
Si pia vota, ſuæ ſi non aliena ſaluti,
Supplicibus facilem promittens vocibus aurem.
Promiſſis nec vana fides dum priſca manebat
Simplicitas, dum ſacra pius, caſtuſq; ſacerdos
Portabat puris manibus, paſtórque præibat,
Et populus ſecura ſequens veſtigia nuſquam
Errabat, cœptis nec declinabat auitis.
Sed poſtquam antiquos obſcæna pecunia mores
Exuit, & mentem ſcelere imbuit atra nefando,

Exultant, alióſque pedes, rerumq́ colores
Mirantur, Regisq́ ferunt ad ſidera laudes,
Regis & ingeminant nomen: ferit æthera clamor.
Antè ſed excelſo ſerus quàm veſper Olympo
Præcipitans magna tellurem inuolueret vmbra,
Ipſe inſtaurati perfunctus munere templi
Subducens ſeſe populo ſub lumina prima
Bethaniam redit, & noctem non ampliùs vnam
Hoſpitibus, cœnaq́ breui, placidæq́ quieti
Indulgens, iterum ſe matutinus ad vrbem
Contulit, inuigilans operi, regnisq́ futuris
Fundamenta locans, quæ nulla abſumpſerit ætas.
Illáque, atque alia manifeſtus luce reuiſens
Templa, ſacerdotes acri ſermone notabat,
Multa monens, monitisq́ minas, & iurgia miſcens.
At nocturna piis impendens tempora curis
Montis oliuiferi ſolus ſecreta ſubibat,
Aut caros etiam extremùm viſebat amicos
Demulcens placidis mærentia pectora dictis:
Nec temere infuſum admittens per lumina ſomnum.
Ac vagus vt viridi prætexens margine ripas
In mare nunc tacito lenis pede labitur amnis,
Siluarum decus, ac vitrea pulcherrimus vnda;
Nunc verò hibernis niuibusq́ atque imbribus auctus
Exundat campis, atque atro vortice ſaxa,
Saxa trahens, ſtirpéſque, domóſque, auulſáque rura
Fertur, & aduerſum multa vi rumpit in æquor,
Spumeus, altà ſonans; celſo ſtat in aggere paſtor
Toruà tuens, glomerant denſæ toto æthere nubes:
Sic ille æterni progreſſus ab ore parentis
Ipſe patris ſermo, qui, magnum vt condidit orbem,
Sic quatere, & turbare poteſt, & vertere fundo;

Maxima venturis poſt ſeſe exempla relinquens,
Nunc molli alloquio, verbis nunc aſper acerbis,
Sponte ſua mitis, iuſta ſed feruidus ira,
Laudabàtque humiles, caſtigabàtque ſuperbos,
Infeſtus vitiis, virtuti æquiſſimus vni.
Summus at ille labor, Matrem cum multa dolentem,
Implentémque ſinum lacrymis, vultumq; decorum
Liquit, & afflictam ſolatus triſtis & ipſe,
Ipſe etiam ingentem faſſus genitricis amorem,
Ingemuit, reputans, quantò mœſtiſſima planctu
Nati ſit viſura ſui miſerabile cunctis
Supplicium; ſtat iuſſa tamen cæleſtia iam iam
Firmato complere animo: ſtat morte paciſci
Humani generis dura ſub lege ſalutem.
Interea furui trepidans formidine magna
Rex Erebi, cæcis loca qui flagrantia flammis,
Et merſos atra ſemper caligine campos,
Feruentéſque lacus piceo, res mira, cruore
Imperio tenet; & fontes ſub gurgite vaſto
Exercet variis, eſt vt ſua cuique libido
Viuenti, nec cura ſubit commiſſa piare,
Suppliciis: tenues ſtridor ferit horridus auras:
Concilium vocat: immani ſtant agmine circùm
Inuiſæ lemurum facies, ſine corpore formæ,
Qualéſve aërij percurrunt nubila venti,
Quos ſentire magis miſeri, quàm cernere poſſunt
Mortales, dum mole premuntur corporis ægri:
Nec cadit in noſtros natura recondita viſus.
Ipſe in deformi cœtu deformior, atros
Terrori attollens oculos, præfixáq; fronti
Cornua nigranti ſemper ſqualentia fumo,
Dirà fremens, preſſiſq; infrendens dentibus atrox,

Effugere, & ſæuos vltrà differre labores.
Et iam triſtis hiems ſqualentia texerat ora
Vere nouo, cùm turget humus, cùm ſole recenti
Mille trahunt varios fragrantia prata colores;
Mille ſonat variis auium concentibus æther.
Nec procul ille dies toto celeberrimus anno
Tunc aberat, quem Paſcha vocant; & more parentum
Mirificè coluere ſacrum. Nam tempore eodem
Abrami ſoboles longi pertæſa laboris
Attritam damnis, & prodigialibus illis
Suppliciis ſpreti ſæuas ob Numinis iras
Ægyptum fugiens, atque impia regna relinquens,
Cùm grauis infeſto premeret Rex milite terga,
Et maris obſtarent trepidis à fronte procellæ:
Euaſere tamen. medio nam gurgite Moſes
Diuulſa attollens hinc atque hinc agmina aquarum,
Ceu vitreos ſubter ſcopulos, proiectaq́; ſaxa,
Trans vada ſicca leui populum pede duxit ouantem:
Conantemq́; ſequi, cædesq́; inferre tyrannum,
Armaq́;, quadrupedesq́; ſimul, currusq́; minaces
Obruit, immiſſis, quas antè repreſſerat, vndis.
At pulchris aucti ſpoliis ac diuite gaza
Iſacidæ optato potiuntur litore læti,
Et ſpes ingentes cœptis ingentibus æquant.
Ex illo quo firma magis ſtet gloria facti,
Viuidaq́; æternum fama extendatur in æuum:
Quotquot eunt celeres voluendis orbibus anni,
Menſe ſuo pulſis Aries quando aureus intrat
Piſcibus, & ſpatiis nox lucem intercipit æquis,
Cùm bis ſepteno vaga Luna accreuerat ortu,
Condideratq́; diem clauſo iam veſper Olympo;
Cernere erat patresq́; ſimul, populumq́; tributim

(Sic

(Sic etenim Phariis gens olim exceſſerat oris)
Succinctos, crudoq; ad iter perone paratos
Confluere, & poſitis aſtantes ordine menſis
Agreſtes inter lactucas, libáq; nullo
Turgida fermento, iuſſis exire profanis,
Anniculum maculis pariter, vitioq́; carentem,
At toſtum flammis, abſumere mordicus agnum;
Et ſeptem immunes operum tranſmittere ſoles.
Hæc igitur tam læta dies vrgebat: & altam
Vndique concurſu magno mittebat ad vrbem,
Purgati ſcelerum, votis ſacrisq́; peractis,
Tutiùs vt poſſent luſtrales tangere menſas:
Cum graue diſſidium variis ſermonibus ortum,
Reſciſſent quòd abeſſe virum, quem cernere cuncti,
Diſparibus quanquam ſtudiis, multumq́; remotis,
Ardebant pariter. ſed enim pars, adfore, dixit,
Spreturumq́; minas: pars, indignata, negauit.
Ipſe autem innocuo, mitiq́; ſimillimus agno,
Sponte ſua ſacras qui circumducitur aras:
Venturus Solymam decimæ ſub tempora Lunæ
(Tollere tunc etenim legis præſcripta iubebant,
Quem quarto poſt quiſque die conſumeret agnum)
Bethaniæ paulùm caros viſurus amicos
Subſtitit, & nota manſit Simonis in æde;
Cui licet immundam pepuliſſet corpore labem,
Leproſi tamen in vulgus cognomen adhæſit.
Hoc præbente domum, Marta curante culinam,
Cùm plures inter conuiuas Lazarus eſſet,
Lazarus ingenti complens latè omnia fama;
Suauia dum lautæ cumulantur fercula cœnæ,
Quæ vultus deceant hilares, mentémq; benignam:
Quo nil non fieret tali, ac tanto hoſpite dignum,

Cæleſti indulgens Maria, vt conſuerat, amori,
Impatiensq́; ſui, quòd; quamuis plurima ſemper
Officiis, modicam ſeſe; ingratamq́; vocaret:
Regali, ceu ſponſa nouo deducta marito,
Ingrediens cultu, nec non pulcherrima dona
Pulchior ipſa ferens nardi præſtante liquore,
Quem pretioſus onyx tales ſeruabat ad vſus,
Irrorat caput omne viri: pedibusq́; volutans
Hæret, & hos primùm lacrymis lauat, inde ſolutis
Abſtergit tremebunda comis: mox oſcula figit:
Atque eodem, quo dulce caput, perducit oliuo:
Cuius odor tenues tranans ſic imbuit auras,
Heſperidum vt ſpirare putes, vel Adonidis hortos.
Mirantur quicunque aderant: mirantur & ipſi
Diſcipuli, ſecum quos ille adduxerat vmbras;
Atque indignà fremunt, mulier quòd prodiga cenſus,
Intempeſtiuo turbans conuiuia faſtu
Aſſuetum modicis, nec triſtem rebus egenis;
Damnantémq́; malas, luxus quas repperit, artes
Has nunc delicias, hos nunc odioſa paratus
Cogeret, atque vnguenta pati, quæ vendere multo
Sit ſatius, rebúſq́; inopum ſuccurrere duris.
Non tulit has animi ſordes, qui, Réxque, Deúsq́;
Omnia dans, omnem meritò ſibi poſcit honorem.
Et, quid conturbatis? ait: cur carpitur iſta,
Quæ laudanda fuit? mœſti nam, more recepto;
Munera depoſitis alij, libántque ſepultis;
Aſt huius præuertit amor. Me lauit, & vnxit
Viuentem: ſed acerba videns, mortemq́; propinquam.
Iure igitur laudemq́; feret, noménq́;, decúſq́;
Semper, & in toto ob meritum celebrabitur orbe.
His alij cedunt monitis: peccaſſe fatentur:

Et roſeus ſubit ora pudor. Sed ſolus Iudas
Iſcharius, loculos ſolitus geſtare Magiſtri,
Et turpi ſacros furto interuertere nummos;
Confidens, nec ob vlla trahens peccata ruborem,
Perſtat adhuc: fœdóq; tumens obmurmurat ore:
Præreptumq́; dolens ſibi, quod ſe poſcere egenis
Finxit; & inſano vindicta accenſus amore,
Dum variis agitat, lucrum quâ penſet ademptum,
Conſiliis; nec ſeſe explet tam dira cupido;
Poſtremò, quoniam tali ſpes nulla peculi
Sub domino: dominum quærenti prodere turbæ
Pontificum, & pactis inſontem addicere nummis
Deſtinat, infandum aggrediens ſcelus. hora, locúſq;
Defuit; at non deerit, ait, fortuna labori.
Nec mora, nec requies; aurum noctéſq;, diéſq;
Cogitat: & magni reputans tot commoda cenſus,
Iam lautum, iam ſe nitidum, fingitq; beatum,
Neſcius inſtantis fati, mortiſq; pudendæ,
Quam ſibi proiecto conſciſcat turpiter auro,
Æternis Stygio addictus ſub gurgite pœnis.

LÆVINI

LÆVINI TORRENTII

DE CRVENTO D. N. IESV CHRISTI SACRIFICIO,

LIBER II.

IAM'MQVE exēpta fames, ablataq́, pocula mēſis,
Et bona pars noctis ſermone abſumpta benigno
Suadebant dulci componere corpora ſomno.
At verò humani generis ſeruator IESVS,
Aſpera multa ſuo triſti ſub corde volutans,
Tam quæ pertulerat, quàm quæ ventura ſequantur;
Ne quid inexpertum linquat, quo flectere duros
Poſſit, & vnanimes æterno iungere regno:
Se Regem monſtrare volens Dauide creatum,
Sed Regem pacis, qualémq́, oracula dicunt,
Manſuetum, facilémq́, & lenia iuſſa ferentem;
Poſtera, cùm croceo ſurgens Aurora cubili
Rorantes primo ſparſiſſet lumine terras,
Et ſociis ſimul, & paucis comitatus amicis
Ad Solymos contendit iter; via parua; ſed antè
Aſſuetus nudis pedibus, tunc rure propinquo
Miſſis, præcipuo qui cenſebantur honore,
Adduci vinctum è biuio ſibi mandat aſellum,
Intactúm ſeſſore, & adhuc cum matre manentem.
Quos poſtquam inſtratis ornarant veſtibus ambos,
Terga premens pulli (quo regna nouiſſima primis,
Et patria antiquæ ſobolem præferre recentem
Creditus eſt ſigno) medio dux agmine cunctis
Celſior it; nec plura ſuo inſtrumenta triumpho
Comparat: illa aderunt non arte, aut ſumptibus vllis,

Sponte

Sponte ſed agnoſcent æternum cuncta parentem,
Fama nouis ſemper properans præcurrere rebus
Heſterna feſtas epulas, & gaudia menſæ,
Conuiuas etiam, quos inter Lazarus ille,
Haud vllos potis vnquam oculos explere videndo;
Aduentúmq; Ducis, quem quòd latitare ferebat,
Aſpicere ingenti populus geſtibat amore,
Iamdudum tota ſparſum vulgauerat vrbe.
Nec mora: ſiue viri virtus, atque inclyta facta,
Seu vis naturæ, ſeu vis hoc numinis egit;
Ad montem poſtquam ventum eſt felicis oliuæ,
Cuius ſupremo de vertice ſancta videri
Vrbs ſimul, & templi potuit veneranda vetuſtas,
Plurima, quæ plenis proruperat obuia portis,
Turba, nouum cernens ſublimi vertice Regem
Inſolitos inter plauſus, vocéſque ſuorum
Solis vti ſpecimen cæleſti effulgere vultu,
Et quocunque caput circumtulit, agmine toto
Diffundi ætherios oculis ſtellantibus ignes:
Tacta furore, ſacros qualis ſub pectore vates
Arcanis agitat ſtimulis, & verbere cæco;
Sublatis cælo manibus, vultúq; ſupino,
Curuatóq; genu Regem, Dominúmq; ſalutant.
Nec nuda patiuntur humo procedere; denſa
Inuadunt nemora; atque auulſis vndique ramis,
Siue oleæ, lauriq; forent, palmæq; comantes,
Exornántq; vias, & ſtrictis frondibus explent.
Brachiáq; intorti ramis, atque ora corollis,
Quas ſtudium vel cuique ſuum, vel copia fecit,
Atque vno ſimul ore nouum pæana canentes,
Spectandum læti ducunt per mœnia Regem.
Non magno reducem bello, curruq; ſuperbum

Aurato, captas monſtrantem ciuibus vrbes,
Barbaraq́; iniectis ſtringentem colla catenis:
Non illi mens iſta fuit; fera bella vetabat
Pacis amans, paciſq́; ferens mandata per orbem,
Dura pati, dura potius ſuccumbere morte
Quàm flagrare odiis, ſæuaq́; cupidine pœnæ,
Iuſſit; & hac Erebi victor ratione tyrannum
Proruit, æternæ monſtrans compendia vitæ.
Quin vbi iam portas, & proxima circumſpexit
Mœnia, congeſtis cælo minitantia ſaxis,
Tot moles tantorum operum, artificumq́; labores:
Commoto voluens animo, venturáque pandens
Tempora, quas iterent clades, quæ bella retractent
Romulidæ duri, cùm cinctam hoſtilibus armis
Tot claram ducibus, magnis tot regibus auctam
Vi capient, captámque ruent à ſedibus vrbem:
Non tenuit lacrymas, meliora capeſſere ciues
Conſilia, atque ſuæ exhortans meminiſſe ſalutis:
Si modo pœniteat ſcelerum, non defore Numen:
Dicta quidem memori, & conſtanti mente tenenda;
Inſano ſed enim læti clamore fremebant,
Talibus attentas nec habebant vocibus aures.
Nos verò, noſtroſq́; iuuet meminiſſe minores;
Nec pigeat precibus diuertere Numinis iram,
Quæ grauior, quo lenta magis mortalibus inſtat.
At poſtquam populi viderunt gaudia tanta
Pontifices, accenſi odiis, ſæuóque furore,
Deterrere parant. ſed nec vi, nec prece blanda
Proficiunt; pueri circùm, innuptæq́; puellæ
Agglomerant; patrûmque minas, & iurgia temnunt.
Quóque magis vetiti, magis applaudente corona
Sacra canunt non ſponte ſua. Puerilia ſoluit

Ora Deus, Deus ipſe. Et quis cæleſtia vertat
Conſilia? vt taceant homines, vel ſaxa loquantur,
Aſſurgántque Deo, quò ſit manifeſta poteſtas
Numinis, & prodat ſeſe inſuperabile verum.
Sollemni interea pompa iam pæne peracta
Ventum erat ad templum, quò ſe Dux ipſe ferebat,
Cæleſtis memor imperij, quod condere iuſſus
Non celſas Regum turres, aut ampla petiuit
Atria, nobilium magno celebrata tumultu;
Sed, quod delegit ſuperi regnator Olympi,
Templum auguſtum, ingens, & prætulit omnibus vnum,
Hoc ſubit, hæc tali placuere palatia Regi,
Formando ſtudiis animo cæleſtibus apta.
Nam pater omnipotens certis non ſedibus antè
Cultus, & interdum fulgentia caſtra ſecutus,
Myſtica ſuccinctis quò venerat arca miniſtris;
Tempore Idumæis Salamon quo præfuit aruis
Pacifer, & nullis turbarunt ſæcula bellis,
Regis opus ſancta ſibi ſurgere iuſſit in vrbe
Intextis firmum cedris, auróq; decorum,
Impleuitq; locum diuini Numinis illa,
Quæ terras, cælúmque, & cæli ſidera torquet,
Maieſtas: quocunque ager quis faſce laboret,
Si pia vota, ſuæ ſi non aliena ſaluti,
Supplicibus facilem promittens vocibus aurem.
Promiſſis nec vana fides dum priſca manebat
Simplicitas, dum ſacra pius, caſtuſq; ſacerdos
Portabat puris manibus, paſtórque præibat,
Et populus ſecura ſequens veſtigia nuſquam
Errabat, cœptis nec declinabat auitis.
Sed poſtquam antiquos obſcæna pecunia mores
Exuit, & mentem ſcelere imbuit atra nefando,

Vt iam nulla gregis, ſed agendi cura peculi
Vna foret, proprio & ſeruirent publica quæſtu,
Sacra nec addictis pudor eſſet vendere nummis;
Quæ paſcentis erat, pecori quoque triſtis adhæſit
Poſtremùm ſcabies contracta ærugine tetra.
Nullus amor ſociis, nulla in commune voluntas;
Non dictis, factisq́; fides. ſua cuique cupido
Lex erat, & ſibi quiſque Deus. (ſic nempe neceſſe eſt
Relligio cum ſpreta iacet) Tu moribus iſtis,
Si poſcas, ſperare queas placabile Numen?
Tunc precibus locus eſt, tunc acceptiſſima templis
Dona feres flexura Deum, mens conſcia recti
Cùm culpa vacat omni; aut, ſi qua culpa remanſit;
Eluitur lacrymis: gemitus, planctusq́; ſequuntur,
Atque imo ſub corde dolor: ſic ardua cæli
Porta patet: nec commiſſi pœna vlla timenda eſt,
Cùm iudex ſis ipſe tui, vitæq́; prioris
Pœnitet, & ſpondes melius. Confide; ſed & tu,
Tu quoque confer opem. Vana eſt fiducia, nullis
Si meritis ornatus ades. quæ maxima quanquam;
Tu pretium ne pone: Deo exploranda relinque.
Quicquid erunt, ille ingenti cum fœnere reddet,
Cùm iudex aderit ſupera ſupremus ab arce,
Præmiáque, & pœnas ſtatuet mortalibus æquas,
Lucis & ad campos, aut nigra in Tartara mittet.
Regni ergo ætherij reputans fundator Ieſus,
Quantum relligio attulerit contempta malorum,
Relligio quæ ſola regit, quæ ſola coërcet
Luctanteis animos, preſſiſq́; inflectit habenis;
Et rerum fluctus, tempeſtatéſq́; ſerenat,
Triſtia ſedatis depellens nubila ventis:
Marmorei ingreſſus fulgentia limina templi,

Quos ibi deprendit pretio tranſcribere nummos,
Nec ſecus, atque foro in medio, mercéſque paciſci
Et pecora, & teneras ſoluenda ad vota columbas:
Veſtibulo ex ipſo, rapiens ſublime flagellum,
Expulit, & loculos, menſaſque, omnémque paratum
Subuertit. Sparſi ſinuoſa per atria queſtus
Lugentum nummos, & verbera dura ferentum:
Nec tanto tamen in numero vel reſtitit vllus
Carpere vel factum potuit: mens conſcia linguam
Preſſit, & æterno reuerentia debita Regi
Eximium, licet inuitis, extorſit honorem.
Tunc, noſtra hæc, inquit, votis ſacrata, piiſque
Stat precibus domus; hanc auſi ſcelerare, velut ſi
Latronum ſpelunca foret, procul eſte profani:
Sit procul omne nefas: nec templi inſiſtite limen:
Nec fœdos inferte pedes, nec temnite Numen.
His dictis iterum plaudit chorus. At mala turba
Pontificum, accenſa quamuis ſic æſtuat ira,
Subiectis vt aëna ſolent efferuere flammis;
Compoſito tamen & vultu & ſermone, Magiſtrum
Appellant, tantóſque rogant compeſcere motus;
Nec ſinere, vt pueris permiſſa licentia creſcat
Implendi clamore vias. Ille abdita cernens
Mentis, & infuſum venis lethale venenum;
Cur vos vſqueadeo puerorum nænia turbat?
An neſcitis, ait, priſcos ſic tradere vates,
Infantes & adhuc pendentes vbere matrum
Perfecta ceciniſſe Deo præconia laudis?
Sic fatus, quo ſigna ſui tum plura relinquat,
Tum manifeſta magis; media inter millia, quotquot
Aut claudi, aut aderant cæci, diuinitus omnes
Sanat, & optatum ſpargit per membra vigorem.

Exultant, alióſque pedes, rerumq́ colores
Mirantur, Regiſq́ ferunt ad ſidera laudes,
Regis & ingeminant nomen: ferit æthera clamor.
Antè ſed excelſo ſerus quàm veſper Olympo
Præcipitans magna tellurem inuolueret vmbra,
Ipſe inſtaurati perfunctus munere templi
Subducens ſeſe populo ſub lumina prima
Bethaniam redit, & noctem non ampliùs vnam
Hoſpitibus, cœnaq́ breui, placidaq́ quieti
Indulgens, iterum ſe matutinus ad vrbem
Contulit, inuigilans operi, regniſq́ futuris
Fundamenta locans, quæ nulla abſumpſerit ætas.
Illáque, atque alia manifeſtus luce reuiſens
Templa, ſacerdotes acri ſermone notabat,
Multa monens, monitiſq́ minas, & iurgia miſcens.
At nocturna piis impendens tempora curis
Montis oliuiferi ſolus ſecreta ſubibat,
Aut caros etiam extremùm viſebat amicos
Demulcens placidis mærentia pectora dictis:
Nec temere infuſum admittens per lumina ſomnum.
Ac vagus vt viridi prætexens margine ripas
In mare nunc tacito lenis pede labitur amnis,
Siluarum decus, ac vitrea pulcherrimus vnda;
Nunc verò hibernis niuibuſq́ atque imbribus auctus
Exundat campis, atque atro vortice ſaxa,
Saxa trahens, ſtirpéſque, domóſque, auulſáque rura
Fertur, & aduerſum multa vi rumpit in æquor,
Spumeus, altà ſonans; celſo ſtat in aggere paſtor
Toruà tuens, glomerant denſæ toto æthere nubes:
Sic ille æterni progreſſus ab ore parentis
Ipſe patris ſermo, qui, magnum vt condidit orbem,
Sic quatere, & turbare poteſt, & vertere fundo;
Maxima

Maxima venturis poſt ſeſe exempla relinquens,
Nunc molli alloquio, verbis nunc aſper acerbis,
Sponte ſua mitis, iuſta ſed feruidus ira,
Laudabátque humiles, caſtigabátque ſuperbos,
Infeſtus vitiis, virtuti æquiſſimus vni.
Summus at ille labor, Matrem cum multa dolentem,
Implentémque ſinum lacrymis, vultumq; decorum
Liquit, & afflictam ſolatus triſtis & ipſe,
Ipſe etiam ingentem faſſus genitricis amorem,
Ingemuit, reputans, quanto mœſtiſſima planctu
Nati ſit viſura ſui miſerabile cunctis
Supplicium; ſtat iuſſa tamen cæleſtia iam iam
Firmato complere animo: ſtat morte paciſci
Humani generis dura ſub lege ſalutem.
Interea furui trepidans formidine magna
Rex Erebi, cæcis loca qui flagrantia flammis,
Et merſos atra ſemper caligine campos,
Feruentéſque lacus piceo, res mira, cruore
Imperio tenet; & fontes ſub gurgite vaſto
Exercet variis, eſt vt ſua cuique libido
Viuenti, nec cura ſubit commiſſa piare,
Suppliciis: tenues ſtridor ferit horridus auras:
Concilium vocat: immani ſtant agmine circùm
Inuiſæ lemurum facies, ſine corpore formæ,
Qualéſve aërij percurrunt nubila venti,
Quos ſentire magis miſeri, quàm cernere poſſunt
Mortales, dum mole premuntur corporis ægri:
Nec cadit in noſtros natura recondita viſus.
Ipſe in deformi cœtu deformior, atros
Terrori attollens oculos, præfixáq; fronti
Cornua nigranti ſemper ſqualentia fumo,
Dirà fremens, preſſiſq; infrendens dentibus atrox,

Sedcatus, & longo ſeclorum exercitus vſu,
Hæc ſingultanti tandem ſic protulit ore.
Ætheriis olim fulgentes ſedibus imos
Nunc miſſi ad manes quanquam illætabile regnum
Sortiti ſumus vmbrarum, noctiſque profundæ,
Regnamus tamen, & non hoc in carcere tantùm
Regnamus. Terram mare quà circumdat, & aër,
Deſuper & fuluo luſtrat ſol aureus axe,
Omnia ſunt noſtris iam peruia viribus, omnes
Subdidimus latè populos, vrbéſque tenemus,
Atque animas mira lactando ducimus arte
Has illo, has alio vinctas ad Tartara nodo.
Ipſe adeo vacua cæli ſe iactet in aula,
Qui nos exturbauit atrox: ſua fulmina mittat
Horridus, & tonitru magnum labefactet Olympum.
At mundi certè imperium, licet abnuat vſque,
Abſtulimus. ſupereſt, etiam vt retinere queamus.
His dictis arrecti animi, vulgúſque moueri
Cœperat, & tremulis inuoluere murmura labris,
Vt ſyluis ſtrepitant auræ, quando imminet atra
Tempeſtas miſeris meditans mala plurima nautis:
Ipſe ſuis iterans compreſſit murmura verbis:
Res Stygiæ, atque omnis noſtri fiducia ſceptri
Non alio ſtetit auxilio, nec ſtare videtur
Poſſe diu, quàm, quòd ſceleratum irrepſit in orbem
Vana ſuperſtitio, & tam longa obliuia veri
Numinis: hinc vires, hinc tanta potentia creuit,
Scilicet & rerum domini ſumus. An'ne videtis
Noſtra quot, & quantis cumulant altaria donis?
Nec tantùm pecudes, armentáque bucera ducunt;
Quin ſeſe mactant homines, & ſæpe miniſtro
Lætior optatis iugulum dedit hoſtia cultris.

O in-

O ingens, verùm nobis gratiſſimus error!
Quippe etiam ſuperos ſeſe implorare profeſſi,
Quorum nos cultus, & mores finximus ipſi,
Mille Deos, totidémque Deas, & ſomnia mille
Impia mentitis bacchantes orgia ſacris,
Noſtris aduoluunt genibus, votiſque fatigant
Non donaturos niſi noxia munera Diuos.
Quando igitur noſtri cuſtos fidiſſima regni
Sola ſuperſtitio eſt, atque huic debere fatemur
Tot ſontes animas, quas hic Acheronte ſub imo
Cogimus illa pati, quæ nos perferre neceſſe eſt;
Idque iuuat, neque iam ſupereſt alia vlla voluptas:
Hoc agite, arripite arma citi: ſtet parta tueri.
Ipſe ego quò maiora vocant diſcrimina, nunc hic
Nunc illic adero, & tota me mole mouebo.
Flammea ſi potui conuerſus in ora Draconis
Infeſto cæli armigeros inceſſere bello
Æthera per medium, & tanto ſupereſſe labori:
Nunc morer? & CHRISTI turbet me nomen IESV?
Scitis enim, quibus ille ferox nos, noſtráque vexet
Auſpiciis. ideo, niſi mens tunc nulla fuiſſet,
Principio perdendus erat, vel matris in aluo,
Vel tener in cunis, aut cùm geſtatus in vlnis
Herodem fugiens Ægypti regna petebat.
Tunc quoque (nam memini) nimium puer ille timendus.
Sed quis ab incerto genitum patre, vel patre nullo
Crederet ad tanta venturum lumina famæ?
Eſt odio probitas omnis; ſed ferre queamus,
Dum priuata manet: nimium me publica virtus
Territat, & profuſa ſui. Neque enim horrida rura,
Et ſiluas colit, aut prærupti è vertice ſaxi
Solis noſſe viam, aut aſtrorum arcana laborat:

Vel paucos inter comites, iuuenúmve cateruas
Parietibus clauſis, cæcóque immurmurat antro,
Quæ neſcire equidem prudens, quàm diſcere malit:
Quales ſæpe viros ſubmittunt Bactra, vel Indi,
Et Nili fontes; aut mendax Græcia nutrit:
Aſt vrbe in media mediis ſe in millibus effert:
Et dictis, factisq́ potens quæ tradidit ore,
Præſtat & exemplis; nec lingua diſcrepat vſus.
Cernite, quanta illi de ſe fiducia ſurgat.
Nos quoque, cùm voluit, ſua iuſſa capeſſere cogit,
Quódque iubet, quamuis rerum natura repugnet,
Fit tamen. Hunc credam mortali ſorte creatum?
Sed labor, & gemitus, durisq́ in rebus egeſtas,
Tum color, & facies hominem ſonat, eſt homo certè,
Qui patitur. certa eſt hæc experientia veri.
Vos igitur vires huc nunc effundite veſtras,
Mille nocendi artes, aliquà nocuiſſe iuuabit.
Nec fidæ deerunt operæ, ſcelerumq́ miniſtri:
Scitis enim, quorum ille odiis iactetur, & ira.
Tantùm abſit mora. namq́ ſuo pede ſi ſteterit res
Si vincat virtus, ſi nemo exorſa retardet:
Depulſis mundo tenebris, & luce reducta,
Vmbrarum pereat regnum, noménque neceſſe eſt:
Veraq́ relligio, præcluſis faucibus Orci,
Æterno illuſtres animas tranſſcribet Olympo.
Sic ait. Hinc diræ ſocios partitus in omnes
Munera militiæ tetro ſæuiſſimus antro
Euolat, & rectà Solymos petit: horror euntem,
Et ſequitur pauor, & commotæ inſania mentis;
Infernæq́ ſimul furiæ: quarum vna ſororum
Peſſima, ſe Iſcharij ſub pectore condidit imo.
Nec via difficilis: iamdudum ſtrauerat illam

Turpis

Turpis auaritiæ labes teterrima, quæ ſe
Furta per, & celeres properat ditare rapinas.
Sed tamen appoſita eſt tali cuſtodia talis
Mancipio, incepto ne fortè abſiſtere victus
Poſſet, & excuſſis educere colla catenis.
Inuadunt alios alij, pars viribus vſi,
Pars inſtructa dolis, nulli ſtat parcere, nullum
Non tentare nefas, quo quiſque integrior omni
Abſtinuit cautus vitio, tanto acriùs inſtant.
Sic quondam hiberno cum ſidere triſtior annus
Ningit, & aſtrictos aquilonibus impedit amnes;
Quo tutas magis ad caulas pecus omne remotum
Ruminat, & teneris implet balatibus auras:
Sæuior hoc mouet arma lupus, parteiſq; per omnes
Explorans aditus, nunc huc, nunc vertitur illuc
Dirà fremens, premit atra fames, iraq; miniſtrat.
Ipſe caput quaſſans cinctum ſerpentibus atris
Pontificis ſummi limen dux obſidet; illam
Expugnare parans, & vertere funditus aulam.
Obſtitit ingreſſu primo ſacer ille tiaras
Vittati capitis, quod tunc inſigne gerebat
Muneris eximij; viſúq; exterruit hoſtem:
Sed quia, quem nactus pretio, fœdebat honorem
Occulta ſcelerum illuuie, atque libidine turpi:
Spem dedit ipſe ſui. quid enim mens conſcia poſſet?
Victus habet: ſparſum venis furiale venenum
Labitur alta petens, penitúſque per oſſa medullis
Hæret, & indomita torquet præcordia flamma.
Æſtuat inſano vindictæ accenſus amore;
Æſtuat; & ſine more furens ſitit vſque cruorem
Inſontis CHRISTI, *miſerúmque ea magna coquebat*
Cura, quòd obſtabat populi fauor: aduocat ergo

Conci-

Concilium; adcurrunt proceres, ſpatioſáque complent
Atria. ſtat circùm laruarum exercitus ingens,
Triſte ſatellitium, tali ſed præſide dignum.
Qui toruam voluens aciem, ſuffuſáque tabo
Lumina: nam toto rabies ardebat in ore:
Aſper in hæc ſæuis prorupit iurgia verbis:
Quò nos vſque viri mala perdit inertia, nec ſe
Tollit humo ſi qua eſt in pectore viuida virtus?
Nempe hoc aſſiduum: Replètur curia verbis;
Sed nihil interea geritur quod poſtulet vſus.
Quid querar, aut quò me referam? prô dedecus? illè;
Quem toties meritis tolli decreuimus omnes
Supplicijs, en viuit adhuc, quid viuere dicam?
Regnat: nec populi tantùm ſe iactat habenis:
Nos petit, & noſtros ad ſe traducit honores.
Nam, quæ ſacrorum, templi quæ ſalua manebat
Cura, nec imperijs infracta hoſtilibus vnquam
Arbitrio ſtabat noſtro, hanc ſibi vindicat iſte
Improbus, &, raptis, tortorum more, flagellis,
Quos ſe ferre negat ſacra inter ſepta miniſtros
Eiicit; atque in nos probris ea ructat acerbis,
Palleat, inq; ſinum ſibi deſpuat omnis vt aſtans
Auditor. patimur tamen, atque ignoſcimus vltrò:
Scilicet hic, tota quem vidimus Vrbe, triumphi
Finis, vt in tanti iuremus verba magiſtri;
Cedamus patriis vt legibus. At tua, Moſi,
Iuſſa dehinc nemo, nemo tua ſigna ſequatur.
Finierat, bilémque animis accenderat atram,
Quàm facilè, arentes torret cùm Seirius agros
Accipiunt ignem ſtipulæ, flammáſque ſequaces.
Sed populum feſtis tamen irritare diebus
Si non relligio, prohibet timor. Hactenus ira

Subſtitit, vt paulùm repreſſa ferocior inde
Surgeret, & ſiccas expleret ſanguine fauces.
Aſt iiſdem interea furiis agitatus Judas,
Irrumpens portis, vt qui non parua referret,
Attonito ſimilis: pallor ſic verterat ora:
Jmprouiſus adeſt. &, quod vix credere quiſquam
Audebat tanto in numero, licet improba tota
Turba foret; dominum venalem obtrudit. &, vltrò,
Quid mercedis erit? ſi debita poſcimus, inquit,
Præmia ſi noſtro ſtant non indigna labori.
Jpſe ego, ne dubitate viri, quem quæritis, ipſe,
Jpſe manu vobis tradam. Vos, quò lubet, illum
Ducite. certa fides, quam certa pecunia firmat.
Hanc date. ſpe citiùs mea tum promiſſa ſequentur.
Sic ille. Jncerto reſonant ſubſellia plauſu,
Quem Stygij circum ali pedes ferale dederunt
Lætitiæ ſignum; veluti, ſpectata theatris
Fabula cùm placuit, fremit omne ignobile vulgus.
Nec mora; quos pacti ſimul, ô veſana cupido!
Ter denos inſontis heri pro corpore nummos
Accipit argenti veteris. quod vile quis vſquam
Mancipium non pluris emat? Sed nec dare magna
Conſuerunt, qui ſacra ferunt, & quiſquis auarus,
Semper inops animi, quoties obiecta lubelli
Conditio eſt, trepidans rapit obuia, longa relinquit,
Prauerti miſerè metuens, aut denique falli.
Mercedem hanc igitur ſceleris capit improbus, atque
Vnguenti reputans pretium, (cauſa vnde furoris)
Quæ ter centenis ter dena abradere turpi
Tunc poterat furto, nunc proditione reponens,
Lætus abit, voluens animo, quo tempore, quóve
Mox præſtet promiſſa modo. Jam totus in illo

Adſi-

Ad ſocios redit, & nutus obſeruat heriles.
Quóque magis lateat, blandos ſtat fingere mores,
Diſſimulare nefas, crimen non prodere vultu.
Nec ſubit, ah, miſero, quoties [illegible]um viderat antè
Occultos aperire dolos, atque intima mentis
Conſilia hunc ipſum, quem vendidit: idque ſenatu
In medio, atque equidem coram tot teſtibus aſtans,
Et ſpondere volens; cupiens & in acta referri
Publica, quo cunctis teſtatum dedecus eſſet.
Sic ſcelera ingeminant, errorémq; implicat error,
Cùm ſemel excutiens moderati fræna pudoris
Perfurit indomitùm, nec habet veſania finem.
Iam bis ſepteno ſe Luna coëgerat ortu;
Et patrio ſibi quiſque agnum de more parabant
Iſacidæ læti. At, quoniam nil iuſſerat, vltrò
Accedunt Chriſtum comites: ſcitantur eundem,
Sollemnes vbi & ipſe dapes ſibi poſceret. Ille,
Vt Solymis aberat, præcedite, dixit, in Vrbem:
Obuius ingreſſis fiet de fonte reuertens,
Qui dulces habili latices geſtabit in vrna:
Hunc vos obſeruate, &, quò diuerterit, illic
Affati Dominum paucis mea vota referte.
Nam ſimul atque ſuis me velle intelliget vti
Ædibus; inſtructam monſtrabit ſedulus aulam.
Hic agite, hic nil deerit enim, quorum indiget vſus.
Non ſecus ac iuſſi faciunt, quibus illa duobus
Cura fuit. ſequitur mox ipſe, & nocte propinqua
Tecta ſubit tanti latè celebranda per orbem
Hoſpitis aduentu, qui quas celebrauerit ædes,
Sint humiles licet, & nullo ſpectentur honore,
Ardua decedat magni quæcunque tyranni
Regia nobilibus fulgens innixa columnis:

Ac neque Romani certet domus illa Neronis
Aurea, nec Bactris, nec ſi qua feratur ad Indos,
Ditéſq; Æthiopum populos, vbi fama coruſcas
Oſtendi ſolis menſas, fontéſq; beatos.
Si deſûnt pario ducti de marmore vultus,
Si proauûm ſeries molli nec ſpirat in ære,
Nec pictis eadem ſic eſt expreſſa tabellis,
Vincat vt argutam, aut poſſit viciſſe videri
Naturam manus artificis, modò verba ſequantur;
Non ebur, aut ſummis fulget laquearibus aurum;
Nec ſola luxuriant nitidis variata lapillis;
Aut ſtrepitant culti ſinuoſa per atria ſerui.
At mundus victus pura ſine crimine menſa,
Et iucunda quies nullius conſcia culpæ
Non deſunt. hic & ſocij concordia lecti,
Atque amor, atque fides veri certiſſima cuſtos,
Cautaq; ſimplicitas, atque omnis mater honeſti
Relligio regnant pariter, dominumq; beatum
Pacatæ aſſiduò recreant ſolatia mentis.
Talia tunc igitur cum tecta ſubiſſet IESVS,
Tecta, Dei templum quo non antiquius vllum
Chriſtiadæ agnoſcunt, (ideóq; auguſtius illud
Legerat, inſuetis aptumq; tapetibus Heros,
Vt noua ſacratis ibi traderet orgia myſtis)
Æterno comites ſibi quos deuinxit amore
Communi aſſociat menſa. Ac, ſimul ardor edendi
Ceſſit, & abſumpto, vetus vt lex imperat, Agno,
Iam magis attentæ ſtabant ſermonibus aures:
Incipit, & blando mitis ſic ore profatur.
Hoc ſollemne ſacrum, quod nunc celebramus, amici,
Ingenti deſiderio ſæpe antè cupiui
Perficere, humanis quàm me diſcedere rebus,

Atque

Atque extrema pati iubeat diuina voluntas.
Adiicite ergo animos, &, quod nunc inſtat, agamus.
Sic fando liquit menſas, veſtémque fluentem
Ponit, & accinctis inducens lintea lumbis,
Flumineos latices vndanti pronus aëno
Grandibus infundit labris, pedibúsq; ſuorum
Abluere aggreditur ſordes. procumbit humi Rex,
Qui cœlum, cœlique ſuo ſub Numine torquet
Sidera, &, aduoluens genibus, quos lauit, eoſdem
Deterget niueo, quo ſe velabat, amictu.
Non tulit hunc habitum Petrus: quem viuida ſemper
Vis animi ſtimulo generoſæ mentis agebat.
Vtque eius venere vices, ſic turbidus infit.
Tune meis lympham pedibus? dum vita manebit,
Nunquam ego te patiar dominum ſeruire miniſtro.
Ille refert, meus iſte labor quid conferat, aut quò
Tendat, adhuc neſcis. ſine, te leuis abluat vnda.
Ni facias, pars nulla mei tibi cedet honoris.
Quod ſimul audiuit; velut œſtro percitus, At tu
Non ſummos modò tinge pedes; ne deſerar, inquit,
Et capite, & manibus, toto & iuuat ore lauari.
Cui CHRISTVS, *loto mundus qui corpore viuit,*
Huic ſatis eſt lauiſſe pedes. Vos denique mundi:
Non omnes tamen; hoc addens quò proditor ille
Scilicet agnoſcat culpam, nec fallere ſperet
Perfidus. at nec facta valent, nec dicta mouere
Deuotum diris animum, peſtiq; nefandæ.
Poſtquam luſtrali ſocios ſic abluit vnda,
Aptauitq; viros ſacræ ad myſteria cœnæ;
Quæ puros poſcúntque pedes, & pectora pura;
Depoſitas ſumens veſtes, iterumq; recumbens,
Hortatur meminiſſe velint alternáque ſemper

Præſtare

Præſtare officia, & fidum non lædere amorem.
Nam ſi ego, quem Dominum, Regémque, patrémq; vocatis,
(Et meritò: neque enim non debita ſumimus) inquit,
Tale miniſterium nullo cogente peregi:
At certè inter vos eadem ſeruarier æquum eſt.
Talia commemorans, quæ corda domare ſuperba
Paulatim, & miti poſſent aſſueſcere cultu;
Dein maiora mouens, caris quæ linquat amicis
Munera proponit, ſummúmq; inſtaurat honorem,
Quo mortale genus fulgentibus inſerat aſtris.
Illa equidem aſpectu nuſquam non obuia, & ægrè
Queis duci ſine vita queat, panémq;, merúmq;:
Sed verbis vis omnis ineſt, quam nulla referre
Lingua, nec humano mens vlla apprendere ſenſu
Poſſit, in his rerum tenebris, & nocte profunda.
Namq; ſuper cœnam menſis de more ſecundis
Dum gaudent ſocij, medio Dux agmine, cælo
Sidereos tollens oculos, atque in ſua vota
Implorans Genitoris opem, quæ fregerat antè
Fruſta laboratæ frugis partitur in omnes;
Atque ait, hoc veſtræ pretium non vile ſalutis,
Ecce, meum eſt corpus: id ſumite. Deinde recepit
Impleuitq; mero calicem, quóque antè tenore,
Hic meus eſt, inquit, ſanguis, quem publica fundam
Victima pro populi admiſſis; haurite volentes
Ordine quiſque ſuo: ſuprema hæc munera ſunto.
Non etenim poſthac vnà continget amici
Has iterare dapes, hos vitis ducere ſuccos,
Donec ad æterni culmen progreſſus Olympi
Illic vos regno excipiam, menſiſq; paternis;
Atque ibi, nunc cœpti, tunc perficiantur honores.
At vos interea, veſtriq; ætate minores

Præclaris aucti donis, hunc vſque frequentes,
Hanc læti celebrate diem: iuuet acta referre,
Et mortem iuuet, & noſtros memorare labores;
Donec ſumma dies cum fractum euerterit orbem
Cæleſti veniam Iudex horrendus ab arce,
Et ſua tunc pœnam ſceleri, ſua præmia laudi.
Sic fando, res mira, ſacras iam corpore toto
Induerat ſeſe in fruges, laticémque lyæum.
Miratur natura parens: ſed faſſa pudorem
Abſiſtit tamen, & non indignata recedit,
Aducentante Deo: ſpecie tenus illita reſtat
Forma; ſed arcano mutantur corpora motu,
Nec cernunt oculi cupido quod ſumitur ore.
Ex illo mundis quoties aduoluuntur aris
Et ſacer Antiſtes ea protulit ordine verba
Quæ quondã CHRISTVS;(CHRISTI *nãq; inſtar in illo eſt)*
Non, quæ ſpectamus, pateris delibat & auro
Virigenos latices, & pura cruſtula frugis:
Sed verum CHRISTI *corpus, ſanctumq; cruorem:*
Atque iiſdem populum dapibus quoque paſcit opimis.
Nempe Dei ſoboles, cui par cum Patre poteſtas,
Vt noſtros ſibi naſcenti circumdedit artus,
Sic ſeſe inſinuat nobis, ſeſe ipſe viciſſim
Reddit, & ingentem voluens ſub pectore flammam
Accenſis diuinum animis infundit amorem.
Tum, ſi quid ſupereſt contractæ labis, id omne
Purgat, & æternis cæli nos ciuibus æquat.
Sentiet hoc, caſta quicunque ea ſacra frequentat
Mente, nec addubitat quanti ſit Numinis hoſpes.
Fœlix ille etenim ceu flumina propter amena,
Ver vbi perpetuum tepidi fouet aura fauoni,
Ambroſia veſcens ſecuri graminis herba,

Quos ſors cunque ferat, vis aut inimica tumultus,
Mollia tranquillæ traducet tempora vitæ:
Nec mortem metuet, morti qui nempe ſuperſtes
Victor ad optatas tranſit ſua præmia palmas.
O, vtinam cunctis ea ſtet fiducia cordi!
Vt noſtris olim proauis, qui credere docti
Quodcunque ætherij proceſſit ab ore Magiſtri,
Nec tam ſcire auidi, quàm cauti viuere rectè
Æternam ſtabili ſeruabant fœdere pacem.
Nos verò humanis rationibus omnia menſi,
Ipſum etiam nobis auſi ſubmittere cælum,
Dum ſua quemque trahit ſtudia in diuerſa voluntas,
Omnia diſſidiis miſcemus, & omnia bello.
Nec ſpes vlla boni ſupereſt, vbi ſoluitur illud
Sacramentum ingens, & tanquam teſſera CHRISTI
Militiæ Stygij contra horrida caſtra tyranni.
Ceſſant excubiæ, ſæuo via panditur hoſti,
Et generoſa phalanx iunctis inuicta maniplis
Rumpitur, huc illuc verſis dum labimur alis.
Sed fruſtra queror, heu, nec habet furor impius aures.
Poſtquam ſic igitur ſollemnia dona peregit
Humani generis vindex, accenſa ſuorum
Corda nouis agitans ſtimulis, turbatus, & altè
Dans gemitum, vitæ ſpatium percurrimus, inquit,
Hactenus, extremi ſupereſt nunc meta laboris;
Scilicet vt noſtro peccata aliena luantur
Sanguine: nec mortem tamen exhorreſcimus, vltro
Ibimus, & magni peragentur iuſſa parentis.
Morte ſed eſt grauius, quòd, qui me deſtinat hoſti
Tradere, de veſtro hic numero eſt, & veſcitur iiſdem
Nobiſcum dapibus: ſic de me oracla loquuntur.
Nec tamen hoc impune feret, miſer, ah, miſer ille:

Cui ſatius foret haud prodiſſe in luminis auras.
His dictis trepidant pauidi, gelidúſq; per ora
It ſudor, quatit oſſa pauor: tum lumina voluunt
Huc atque huc, vultu crimen ſi agnoſcere poſſint.
Quippe fidem verbis adhibent, ſed credere de ſe
Horreſcunt tam grande nefas. Ergo ordine cuncti,
Pro ſe quiſque, rogant, anne ipſe, anne ipſe ſceleſtus
Ille foret? rogat & frontem perfrictus Iudas;
Nec reſponſa incerta refert: ſed neſcia culpæ
Simplicitas alios, fatalis & impedit error,
Ne quâ forte manum iniiciant, & cœpta morentur.
Námq; & Ioannes magno dilectus amore,
Proinde ſinu lecti recubans, quo CHRISTVS, *eodem,*
Pronus & ætherios ducens de pectore ſuccos
Cùm Petri monitis (quid enim non auſpice Petro?)
A Domino auctorem ſceleris perquireret; atque hunc
Protinus ille manu porrecta oſtenderet offa,
Quod vidêre, palam poterant vidiſſe negari,
Vſqueadeo obſcura inuoluit pater omnia nocte,
Dum perfecta forent, & iam meminiſſe iuuaret.
Denique cùm caput infandum ſic iuſſit abire;
Hoc age, tolle moram: ac furiis comitantibus, idem
Feſtinans abiit: quid apertius? & tamen illi
Omnia credebant potiùs, quam tale parari
Inſidiis ſcelus, & diras cum ſanguine pœnas.
Quæque fides animi nimiùm manifeſta benigni,
Quandoquidem regni fuerat ſpes facta futuri,
Cetera ſecuri, multis contendere verbis
Cœperunt pariter, cui ſors ibi prima daretur,
Quo ſe quiſque gradu, quanto ſpectandus honore
Tolleret. Ipſe ſuis faſtum procul abſore regnis
Affirmans, & dona tamen ſublimia ſpondens,

Sollici-

Sollicitus monet exemplis, vt maior haberi
Qui velit, officiis iuuet, obſeruétq; minores:
Néve ſuis fidant meritis, niſi Numinis vltrò
Adfuerit fauor, & cælesti afflauerit aura:
De veſtris in me ſtudiis præclara profeſſos
Amplector, ſed tempus adeſt quo deſerar, inquit,
Et quem nunc colitis, Regémque, patrémq; vocatis,
Rebus in aduerſis offenſi optabitis omnes
Non noſſe; vſqueadeo pulſus de pectore noſtri
Cedet amor, nec erunt mea magna opprobria curæ.
Iam Stygiæ incumbunt tenebræ, ruit horrida cælo
Tempeſtas, quæ deprenſos vaſti æquore campi
Turbatóſq; metu deſerta ſubire ferarum
Hoſpitia, & cæcas adiget penetrare cauernas.
Sic vates cecinere: Cadet ſub verbere duro
Paſtor, & incertæ huc, illuc, cuſtode remoto,
Diſpergentur oues. Túque, ô, qui feruidus anteis
Semper, & eximium præfers accenſus amorem,
Nunc, Petre, aduigila: Inferni te tela tyranni
Prima petent: neque enim cribris agitata farina
Puluere tam tenui fundo ſubſidit; vt ille
Te quatere obtritis malè perfidus oſſibus optat.
Sed tu fide Deo, ſupplex quem voce rogaui,
Vt tua certa fides omnes ſtet nota per annos:
Erige te, fratréſq; tuos, nec deſere lapſos.
Petrus ad hæc: Summis ego me tibi iungere rebus
Addubitem, aut vllo poſſim terrore moueri?
Non adeo nullus circum præcordia ſanguis,
Non fronti pudor omnis abeſt, per tela, per enſes
Te ſequar, abſiſtant alij: ſi carcer, & atra
Mors ſubeunda venit, tecum ſubiiſſe iuuabit.
Sic ille, atque alij, donec procul abfuit hoſtis,

Intrepidi: quid enim de ſe non crederet, ipſe
Qui ſibi plaudit, amor? nullæ at ſine Numine vires.
Reſpondens igitur venturi præſcius Heros,
Tune, ait, ô hominum confidentiſſime, mecum
Vel mortem, vel vincla feras? Non antè ſecundo
Excubitor lucem cantu prædixerit ales,
Quàm ter me nouiſſe neges, Dominumq́; relinquas.
Hactenus exuti propriis, atque omnium egeni,
Sic iuſſi ignotas quotiès acceſtis ad oras,
Cum nec Zona foret, nec res, nec ſacculus vllus,
Vixiſtis tamen, & ſecuri viuitis. At nunc
Me ſine quid ſupereſt? nulli iam ſacculus vnus
Sit ſatis: adiiciat Zonam, tunicamq́; coëmpto
Permutet gladio. Mihi nam grauis exitus inſtat,
Supplicio vt ſontes inter malè plectar acerbo.
Cumq́; illi ignari rerum, noctisq́; profundæ
Offuſi tenebris binos ibi fortè repertos
Monſtrarent gladios: ſatis eſt, ſatis, inquit, & inde
Inceptum peragens ſermonem talia fatur.
Venit ſumma dies, oculis iam ſubtrahar; at qui
Mox reddar, magno genitor me poſcit Olympo.
Huc feror, huc necdum vobis via: præire neceſſe eſt,
Auguſtasq́; aperire domos, ſpatioſáque cæli
Atria diſtinctis latè penetralibus apta.
Illic vos igitur certo poſt tempore lætos
Excipiam, vt menſis ſaturi cæleſtibus vnà
Immortali æuo iucunda in pace fruamur.
Interea durate viri, nec rebus in arctis
Cedite, dum redeo; neque enim vos tempore longo
Noſtra nudatos ope, præſidioq́; tenebo:
Arua dabunt reducem Galilæa: huc tendite greſſum:
Nunc fuga, nunc labor, & trepidis timor anxius inſtat,

Fletusq́;

Fletuſq;, gemituſq;, & quæ dolor imperat ingens:
Sed velut immites experta puerpera partus,
Cùm ſemel arriſit matri dulciſſimus infans,
Illa graues animo iam nunc oblita labores
Exultat gaudens, quòd ciuem protulit orbi:
Sic mea vos omnem præſentia ponere luctum
Coget, & infundet placidæ noua gaudia menti.
Non ego tunc iterum patrio ceu funere mœſtos
Pupillos, nullo tutos cuſtode, relinquam:
Ætheria ſed enim veniet demiſſus ab arce
Spiritus, æterni lumen Patris, ille docebit
Omnia, quæ longo neque nunc ſermone referre
Poſſim ego, nec veſtras penetrent immiſſa per aures.
Dura ferenda quidem: nam me quoque duræ ferentem
Cernitis, & cernetis adhuc: mens dura ferendo
Aſſueſcet tamen, atque etiam lætabitur vltro.
Hæc eſt illa quies, hæc pax, quæ plurima noſtro
Numine tranquillis penitus ſe mentibus infert:
Vis vt nulla queat, nulli turbare tumultus.
Hanc ego ſupremum vobis nunc munus amici
Largior aſpirans animis: hæc fœdera læti
Iungite; &, vt norint omnes vos eſſe meorum
De numero, firmum nunquam interrumpite amorem.
Sic ego, ſic genitor vnum ſumus. Omnia in vnum
Cogat amor, tali cedant atque omnia amori.
Quæ nato Pater omnipotens, ea munera natus
Ipſe dabit vobis: petite, & donabitur illud
Quod petitis. quin, veſtra mihi ſi certa fides eſt,
Sicut erit, memores mea ſi præcepta tenetis:
Quæ nunc ingenti plauſu pulcherrima facta
Cernitis, æquare, atque etiam ſuperare licebit.
Nil ſine me, nil me quiſquam quæſiuerit extra

Qui faciet, ſacra quondam de vite reciſus
Vt palmes, maneat ſterilis, pereátque, neceſſe eſt
Filioli, ſeruate fidem, ſeruate perennem
Solliciti, toties quem commendàmus, amorem.
Talia mellifluo poſtquam ſic fuderat ore,
Atque Patri magno grates perſoluerat Heros,
Sublatis abiit menſis, Vrbemque reliquit:
Et ſolitos petiit colles, hortoſq; ſupinos,
Quà torrens Cedron liquidis prælabitur vndis.

LÆVINI TORRENTII

DE CRVENTO D. N. IESV CHRISTI SACRIFICIO,

LIBER III.

INTEREA *magnũ nox horrida texerat orbem*
Apta dolis, quos iam meditans teterrimus ille
Proditor, aſt idem metuens, ne fallier arte
Non queat occultas toties quem viderat ante
Effugere inſidias, & opertos promere ſenſus;
Fraudem armis munire parat. Nec cogere cœtum
Difficile: accurrunt vltro procerumq́, miniſtri,
Et, procerum vilis quos offula fecit amicos,
Aut merces etiam, & pacti pro ſanguine nummi.
Hæc tali duce digna cohors ſub nocte profunda
(Sed noctem vicere faces) ductura nocentem
Scilicet, vt iuſti ſe iudicis ante tribunal
Siſtat, & obiecto pendat pro crimine pœnas;
Egreditur portis; campoq́, effuſa patenti
Hos, illos ſeruans aditus, Cedrontis ad amnem
Vt ventum eſt, colles hortorum indagine cingit.
At ductor (vitam ceu qui venatibus aſper
Exercens celeris ſequitur veſtigia cerui,
Mox noto inuentum thalamo clamore ſecundo
Excitat, & catulis aduerſa in retia cogit)
Partitus ſocios it præuius ipſe, ſolebat
Quà, Domino præeunte, ſequi, per nota viarum
Compita. Nec mora longa: locum deuenit ad illum,
Quò tendebat inops animi, & iam perditus ipſe
Perdere feſtinans alios. tunc limine primo

Subſtitit, & paucis, vt iam conuerterat ora,
Affatus comites; hîc, hîc latet abditus ille
Hic, inquit, latet. At, ne quem malus implicet error,
Aut alia occurrat facies; ego primus adibo:
Porrectaq; manu prenſabo; atque oſcula iungam.
Vos cauti ſeruate virum, nec parcite capto.
Quæ verò interea Chriſtus contrà arma parabat?
Non illum latuere doli, non turpe nefandi
Artificis ſcelus. At, quoniam ſuprema volenti
Nox aderat, monſtrare volens, qua mente deceret
Dura pati, mortiſq; minas poſtponere vero,
Ætherij poſtquam repetens arcana parentis
Alloquia ab magnæ ſtrepitu ſeceſſerat vrbis,
Quos duxit ſecum comites virtutis amore
Accenſos, monet vt perſtent, promiſſaq; ſeruent.
Ne verò imbelles onera ad maiora vocentur,
Quàm perferre queant; velut inter ſepta relictos
Caſtrorum, viridi iuſſit conſidere in herba.
Ipſe tribus toto è numero ſtipatus amicis,
Quorum ſumma fides, quibus & iam teſtibus antè
Signa ſui dederat, radiis ardentibus aptum
Cum cinxit caput, & diuino effulſit honore;
Commiſit ſeſe pugnæ: non horridus enſe,
Horridus aut iaculis: gemitus, fletuſq; fuere
Arma viro, atque ægro rupti de pectore queſtus.
Faſſus enim fuſis inter ſuſpiria verbis,
Dum mortem, & ſæuas reputat longo ordine pœnas,
Quam vehemens animum quateret dolor: Ipſe tamen ſe
Colligit, &, ſociis medio in ſermone relictis,
Sed monitis iterum, vt vigilent, totoq; precentur
Corde Deum; duris quærens ſolatia rebus,
Ad Patrem conuertit iter: nec longa remotus

Poſt ſpatia extantis ſcopuli ſub rupe cauata
Hortus vbi acclini ſurgebat margine montis,
Curuis fuſus humi genibus mox ſuſtulit ora,
Æternum hac ſupplex compellans voce Parentem.
Sancte pater, qui me tecum ſupera alta'tenentem
Induere humanos moribundi corporis artus,
Et naſci, & tantos voluiſti ferre labores;
Hactenus exhauſtum ſatis eſt; nunc horrida transfer
Pocula, quæ guſtu nimium miſcentur amaro.
Si tua progenies, ſi ſum tua ſola voluptas,
Si tua rite tuli verax præcepta per orbem;
Hoc precibus concede meis: hoc namque precari
Ah, teneri nimium cogunt ſub pectore ſenſus.
Sin aliter viſum eſt; mea ne ſententia tecum
Diſcrepet, humanam aut videar differre ſalutem;
Tute iube: iuſſi, Genitor, meliora ſequemur.
Quod ſupereſt; preſſum grauiter nec digna ferentem
Firma animum, & iuſtas in prælia ſuffice vires.
Talibus orabat lachrymans. Votiſq; peractis,
Inuiſit ſocios: quorum iam ſoluerat altus
Membra ſopor. Verbis igitur non lenibus illos
Caſtigans, Petrum ante alios, quòd magna locutus
Nil faceret dignum dictis: & nil opis inde
Expectans, animus maior quòd viribus eſſet;
Mœſtus abit: repetitq; preces, repetitq; Parentem.
Mox iterum tamen, vt caros accedat amicos
Cogit amor: ſed non illos par cura remordet,
Ægra ſuperfuſo deuinctos lumina ſomno.
Tum vero exarſit mediis dolor oſſibus ingens.
Ingemit, atque iterum lachrymis ſuper ora profuſis
Aſſiduis reputans precibus miſereſcere Numen,
Summis annitens ſtudiis, ac totus in illo,

Implo-

Implorat Genitoris opem. Gemit arduus æther:
Et mœſta illachrymant plangentibus arbuta ſiluis.
Ipſe graues inter gemitus, ſæuóſque dolores
Feruidus inuictæ perſtat dum robore mentis,
Luctantes ſubigens animos; it corpore toto
Sudor, & immixto manantes ſanguine guttæ
Purpureo circum omne ſolum tinxere colore.
Vſqueadeo teneros de virgine duxerat artus.
Quóque ſuos ardens complexabatur amore,
Quicquid in hac illi peccarunt nocte, luebat
Ipſe, nec immenſo poterat par eſſe labori.
Sed Pater Omnipotens ſortem miſeratus acerbam,
Alipedem ætherea iuuenem demiſit ab arce,
Purpurea inſignem chlamyde, & talaribus aureis:
Qui noua iuſſa ferens natum tam ſæua dolentem
Subleuet alloquio dulci. volat ille per auras:
Nec mora, fulgenti ante oculos in nube coruſcans
Improuiſus adeſt, mollitq́; his pectora dictis.
Nate Deo, quæ te pietas deſcendere cælo
Impulit, & caſtæ progreſſum virginis aluo
Inde ter vndenos vitam tolerare per annos:
Præſcripti ſpatium cum iam percurreris æui,
Cur eadem non ſponte tua concedere morti
Suadet, vt humanum tollas ad ſidera nomen?
Si fuga, ſi latebræ turpes, & probra tuorum,
Si Genitricis amor, ſi te furor angit Iudæ:
Quo magis hæc indigna, olim maiora relinques
Exempla, vt mala ferre velint, vincantq́; ferendo
Quos virtus tua per veſtigia ducet ad aſtra.
Macte animo; non parua adeo, aut temnenda ſequentur
Præmia: quà magni pandit ſe machina mundi
Seruabis mortale genus, cæloq́; locabis

Illuſtres

Illuſtres animas, quarum non æthere vaſto
Æquabunt numerum ſtellæ, non litore arenæ.
Talibus aligeri dictis pater annuit æquus.
Annuit, & ſanctum nato aſpirauit amorem:
Quo tutus Stygij contra omnia tela tyranni,
Cui data non vnquam vis tanta, aut cura nocendi,
Perfunctus precibus ſocios ſimul excitat, atque
Obuius immani fertur mitiſſimus hoſti.
Quem poſtquam aſpexit gradiens, non perfida fugit
Oſcula, non ſordes immundi deſpuit oris.
Quin etiam errorem miſerans, quò tendis, amice,
Quidve paras? tum vos alij quem quæritis? inquit,
Quòve tenetis iter? cumq́; illi murmure rauco,
Vt iuncta ſtabant acie, vultuq́; minaci,
Dulce ſalutiferi proferrent nomen IESV:
En, ait, en, adſum. qua ſola exterrita voce
Tota cohors, greſſum reprimens, vt, vipera morſu
Si petat, Herculei aut vis ingruat horrida morbi,
Concidit ingenti ſtrepitu: procul arma, facesq́;,
Et dolus, & rabies. flaua extenduntur arena;
Ceu pecudes, medio feruet dum Seirius æſtu,
Propter aquam ignauum proflantes pectore ſomnum.
Nec ſatis: errantem vt reuocent miracula mentem,
Sæpius ac moniti diſcant non temnere Numen:
Erecti extemplo redeunt. iterumq́; rogati
Quem quærant, eadem poſtquam reſponſa dedère;
Excuſſis iterum labuntur turpiter armis.
Ipſe autem in mortem properans torpore ſepultos
Suſcitat; &, nulli iam formidabilis, vltro
Seſe offert, ſacras tendens ad vincula palmas.
Sed tamen, vt ſeruétque gregem, reddatq́; parenti
Incolumem, dempto qui ſe malè perdidit, vno;

Permitti

Permitti monet intactos diſcedere amicos.
Cum Petrus tollens animos, quem texerat antè
Corripuit gladium, &, quin nos quoq; cædimus? inquit:
Quo dicto, ruit in medios ſeruumq́; trucidet
Pontificis ſummi Malchum: ſed vertice aberrans
Auriculam miſero non optimus abſtulit enſis.
Iamq́; iterum feriat: placidi ſed voce magiſtri,
Ne gladium intentans aliis gladio occubet ipſe,
Admonitus, tandem abſiſtit, ferrumq́; recondit.
His pudor acceſſit, quòd quæ manifeſta dediſſet
Vulnera contactu ſubito ſanauerat Heros
Optimus, oſtendens ſeſe nullius egentem
Auxilij, cuius nutum cæleſtia ſeruent
Caſtra, quibus noſtras haud fas contendere vires.
Atque adeo, vt turba mixtos cognouit in illa
Primores quoſdam populi, templiq́; magiſtros:
Dum tortum expediunt funem, nodóſq; tenaces,
Cur ſtructis, ait, inſidiis per deuia rura,
Haud aliter, quàm ſi latro, aut ſicarius eſſem,
His in me ſumptis nocturni acceditis armis?
Quem medio in templo, mediaq́; in luce frequentes
Vidiſtis toties, toties audiſtis, inermem
Prendere quid vetuit tunc, aut abducere captum?
Sed iam tempus adeſt, quo, quod fuit antè negatum,
Indulget Genitor, laxaſq́; effundit habenas
Vmbrarum dominis, penituſq́; procacibus vmbris.
Hoc agite, atque explete animos. ſic ore locutus,
Amiſſis ſociis, amiſſis ſolus amicis,
Per varia ad notam ludibria ducitur vrbem.
Quo tanto lætus ſucceſſu immanis auari
Rex erebi mira præſtantes arte miniſtros
Imperia, & totas odiis diſperdere gentes,

Euocat.

Æ vocat. accurrunt auidi: iubet ille, parati
Auxilio vt properent aliis, quibus addita nuper
Cura dolos ſtruere, & tantis præludere factis.
Conueniunt igitur primùm, atq; informia iungunt
Agmina. Dein, tenui audito ſtridore per auras,
Non aliter, capta raptor quam miles in vrbe,
Ad ſua dilapſi ſcelera, & compendia læti
Per fora, per vicos, per compita ſecta viarum,
Perq; domos omnes, ſtratiſq; cubilia lectis
Ægros ſollicitant animos, ſparguntq; venenum.
Omnibus hic labor, hoc ſtudium eſt, vt amabile CHRISTI
Nomen, & horrendi cæleſtia iuſſa magiſtri
Creditaq; ingenti toties miracula plauſu
Excutiant animis, quo, tanquam luce remota
In tenebris trepident miſeri, perdántq; pudorem.
Diuerſi volucrum vultus, artéſq; nocendi,
Non varia minùs, ac nobis ſua cuique cupido.
Nuſquam abſunt, ſeruant nutus, ſeruántque colorem:
Nec temere exciderit quicquam dicentis ab ore,
Quod non ſolliciti expendant, quo pectora norint
Intima, & obſequio perdant, faciantque nocentem,
Cuicunque inſtiterint: ſi non ſe ſubrigit ipſe,
Si non, auxilio Diuûm, ratione modóque
Præduros ſubigit ſenſus, mollitq; premendo.
Hoc genus acre mali terra ſæuire, mariq;
Permittit Genitor, nullo ne ſegnior hoſte
Torpeat, atque oblita ſui, atque oblita ſuorum
Gens humana malum conſumat inaniter æuum.
Nam neque Olympiacæ veniunt ſine puluere palmæ,
Nec, niſi poſt magnos cæli patet alta labores
Ianua, qua ſedes contingit adire quietas,
Et capere antecactæ pulcherrima præmia vitæ.

Tales cùm populo ſtimulos mala ſubderet Orci
Turba, leuem rumpens per conſcia pectora ſomnum:
Nec minus interea ſubito vaga fama tumultu
Spargeret, adduci captum longo agmine Regem
Indecorem regno, qui ſe diuinitus ortum
Finxerit, at turpes nequeat vitare catenas:
Vndique viſendi ſtudio concurritur. Ille
Solus, inops, cuiuis etiam miſerabilis hoſti,
Infernas inter furias, harumq́; miniſtros,
Imbellis licet, & placido mitiſſimus ore,
Vexatur tamen: ac patitur, quia velle videtur
Ipſe páti. gaudent certatim illudere capto.
At verò proceres magnâ tentantur & ipſi
Lætitia, immemores veri, ſanctiq́; pudoris,
Auſi horrendum, immane nefas. Namque ordine nullo
Supplicium accelerant auidi. nec cauſa rogetur
Supplicij: quidvis ſubeant, dum perdere poſſint
Inuiſum caput, & fuſo lauere ora cruore.
Concurrunt igitur media de nocte frequentes
Purpurei tectis Caifæ: ſedet ipſe ſuperbo
Inflatus ſolio, nec celans gaudia vultu:
En, ait, ô Ciues; tota quod mente cupiſtis,
Poſſe datur. longo nec vos ſermone morabor.
Iam captum teneo. non me fruſtrabitur vltrà
Improbus, aut ficta vos ludet imagine veri:
Quod dixi toties, nec me dixiſſe pigebit,
Vnius exitio cunctis adferre ſalutem
Fas, & iura ſinunt. ſatis eſt potuiſſe teneri,
Vt pereat. Nec quenquam aliò ſententia vertat.
Hic tantum ſupereſt labor, hæc me cura remordet,
Optato quòd ſupplicio hunc punire nocentem
Relligio vetat, & noſtræ qui præſidet vrbi

Pontius

Pontius offerri crimen volet, atque probari.
Efficiam tamen, vt quouis ſub iudice vincam.
Vix ea fatus erat, fremitu cùm turba feroci
A ſocero veniens (Is namque alterna regebat
Sacra, nec inſontem genero minus oderat, ipſe
Ipſe etiam hinc aliquam cupiens attingere laudem)
Veſtibulum ſubit: ingenti clamore reſultant
Atria, ceu vaſti plangunt cum litora fluctus;
Nec pudor, armati penetrant toto agmine ſacrum
Limen, & impuro repletur curia cœtu.
Immixti patribus ſerui, milesq́, proteruus
Vnà omnes immane fremunt. Hoc ante tribunal
Stans captus ſparſis per candida colla capillis
Demiſſos tellure oculos atq; ora tenebat,
Triſte gemens, nec ob illa tamen, quæ ſufferat ipſe,
Sed miſerans alios, quos tam manifeſta libido
Flagitio ingenti rapido compelleret orco.
Non tamen aut lachrymas dolor, aut iniuria vocem
Elicit: inſanos inter, quæ maxima virtus,
Et ſilet, & patitur. nec mentem opprobria mutant
Vana magis, quàm vana aures illudit imago.
Tum verò actoris partes ſibi ſumere index
Non veritus, rogat, ecquid eum noua ducere ſacra,
Atque alios populum ritus, moresq; docere
Pœniteat, tum qui ſolus ſine chorte ſuorum
Venerit? an domino ſuperet fiducia capto?
Quidve parent? contrà ille refert non abdita ſeſe
Concilia, aut vetitos nocturnum cogere cœtus:
Sed medios inter proceres, plebémque ſequacem
Dicere cuncta palàm quæ quiſquis templa frequentet
Scire queat: promptos illinc non deſore teſtes.
Talia narranti pugnis ferus ora ſatelles

 Percutit,

Percutit, increpitans quod non reſponſa dediſſet
Digna ſatis: quæ nam gens hunc tam barbara morem
Laudet, vt iniuſſi feriant ſua rite tuentem
Facta reum? horreſco referens: ſed plura ſequentur
Fœda magis. Tandem cùm nil neque teſtibus vllis
Proficeret ſtructor ſcelerum, neque, quæ ipſe rogaſſet
Firma forent; alias tranſit ſimulator ad artes.
Nam (quod Pontificem decuit) mea maxima cura
Relligio eſt, inquit, quam dum retinere licebit
Incolumem, fas eſt aliis quoq; fidere rebus.
Hanc igitur ſi tu nobis fulcire labantem
Veniſti cælo interpres demiſſus ab alto,
(Quod te per ſuperûm Regem, Dominumq; potentem,
Cuius ſacra fero ſupplex, & numen adoro,
Atteſtor) dic ipſe palàm, te iudice cauſa
Stet tua. Tune decus noſtra, & ſpes vnica gentis,
Tune Deo genitore ſatus, quem nomine CHRISTVM
Dicimus, & ſperare monent oracula Vatum,
Iſacidûm ſublime feres ſuper æthera nomen?
Sic fatus, viridi latitans ceu gramine ſerpens,
Eloquio dulcis, factis immitibus atrox,
Infandum peragit ſcelus, inſtillatq; venenum,
Quo ferus incautum perimat. Nec cuncta ſcientem
Id latuit: ſed enim reuerentia debita ſummo
Pontifici, quanquam indigno, atque extrema merenti,
Hanc tamen expreſſit vocem ſic ore locuto.
Sum quod ais. id ſi forſan mea vita peracta
Vos necdum docuit ſatis, & nunc credere dictis
Vincla vetant: veniet tempus, cùm nube coruſca
Fulgentem, & Patris æterni latera alta tegentem,
Delabi ſummo regem cernetis Olympo
Attoniti, quem nunc mortali ſorte creatum
Spernitis,

Sperniti, & nullo ingrati laudatis honore.
His dictis reſponſa ferens turbatus, & amens
Obſtupuit primùm: hinc tantas exarſit in iras;
Demiſſam vt ſummo rumpens à pectore veſtem
Diceret exclamans, ergo hunc tam dira crepantem
Fertis adhuc? læſi nec quenquam Numinis ira
Sollicitat? quod ſi facinus linquamus inultum;
Vnius obſtricti ſcelere extirpabimur omnes.
Morte luat, luat ipſe Deum iactare parentem
Auſus, &, ah, demens patriis obſiſtere ſacris.
Mirabor, ſi magnificè tam multa locutus
Aut vincla excutiet, tortorum aut probra refellet.
Dixit, & impatiens abiit, cœtumq; reliquit
Poſcentem meritas propter dicta impia pœnas.
Tum verò ſcelerata cohors, cum vinctus inermis
Aſtaret tacitus, tanquam ad ludibria natus,
Et dictis ſæua, & factis immitior, omnem
Effundit rabiem. Regem, Vatémq; ſalutant,
Et feriunt pariter, fœdatáque ſordibus ora
Et barbam, & ſacros diſcerpunt vertice crines.
Heu mihi, quàm magno nox illa extracta dolore
Nos vocat in lachrymas! nec enim ſatis apta canenti
Verba cadunt, crebris & hiant ſingultibus ora.
Tu modò, quo cœptos valeam finire labores,
Fer, Pater, auxilium, atq; aſperſum ſanguine nati
Annue ſperatam meritis attingere palmam.
Interea cæcis latitabant turpiter antris
Diſperſi ſocij. ſolus, quem viuida ſemper
Vis animi impellens opera ad maiora vocabat,
Captiui, quocunque trahant, veſtigia furtim
Ponè legens ipſas etiam penetrarat ad ædes
Pontificis: verùm in turba magna atria circum

Dum trepidat, videt ingreſſum, quòd notior eſſet,
Et facilem primis veniam ſperaret ab annis,
Dilectum CHRISTO *iuuenem, qui prenſus & ipſe*
Fugerat abiecta dilapſus munere veſtis.
Mox redijt tamen, & turbæ ſe immiſcuit audax.
Innuit huic igitur, nec defuit ipſe ſodali
Admitti rogitans, quanquam quæ limine primo
Serua ſedens habitumq́; viri vultumq́; notarat,
Diceret increpitans: tune his ſuccedere tectis
Sperasti capto ſolitus, quocunque moueret,
Ire comes? qua voce miſer perterritus ille,
Oblitúsq; ſui, Dominum negat. atque ita porrò
Ingreditur: tali tanquam bene tutus in aula
Scilicet, & medijs qui non mergatur in vndis.
O hominum ignaræ mentes, quos dira cupido
Viuendi ſcelere obſtrictos ad talia cogit
Opprobria, accelerans mortem, dum vita fouetur!
Hic igitur ſeruos inter, vernáſque procaces,
Frigidus accenſum cum ſe recrearet ad ignem,
Agnitus eſt iterum nec ab vno proditus hoſte:
Sed plures vno ore ſimul dixere, quis eſſet.
Ipſe eadem repetens, queis ſe modo texerat arma,
Perfricuit frontem, & quem iam timor antè pudorem
Leſerat, euulſum penitus ſimul abſtulit omnem.
Iuratus pro quo morti ſe vouerat antè,
Abnegat: atque vltro, ſi quis malè credulus inſtet,
Errorem vocat, & mendacia duplicat amens;
Incertuſq́; animi nunc huc, nunc vertitur illuc:
Ac, velut in laqueos qui ſe ſemel induit artos,
Luctando obnectit magis, atque intricat ineptus:
Sic ſeſe infelix aperit, proditq́; negando,
Suſpectus magis atque magis, dum notus oberrat

Omni-

Omnibus, atque aliis, quàm ſit, vult ore videri.
Agglomerant igitur famuli, rixaq; parati,
Hic impoſtoris comitem vocat, alter amicum,
Diſcipulumq; alij, ſtipatoremq;, quod enſem
Strinxerat, & Malcho violens auulſerat aurem.
Tum linguam facere indicium Galilæa ſonantem
Verba, nec hanc alibi ſic increbreſcere peſtem.
Queis ille auditis, animo confuſus inerti,
Non tantùm negat, & mendaci peierat ore:
Sed diras adhibet, diris ſe deuouet amens,
Si non vera refert. Necdum ſe lingua tenebat:
Cum gallus caneret, lucemq; in tecta vocaret,
Atque alia ex aliis ſubiens tormenta benigno
Reſpiceret Petrum vultu conuertere ſontes
Quem iuuat in melius, veniámque impendere lapſis.
Nec mora; nam ſolo aſpectu (tantum inſtar in illo)
Ad ſeſe rediens, Dominiq; effata recordans,
Dat gemitum, & properat ſcelerata excedere ab aula.
Inde accuſantem ſeſe, atque immane dolentem,
Numinis ac læſi pacem per vota precantem
Ille dies, altérque dies, & natus ab illo
Tertius aſpexit placidi ſine munere ſomni
In lachrymas fluere, & vacuis tabeſcere venis:
Donec iam domita victor de morte triumphans
Adderet afflicta Chriſtus ſolatia menti.
Iamq; aurora nouo ſplendeſcere cœperat ortu,
Quando iterum coëunt proceres: iterúmq; rogatum
Cæleſti de progenie, nec vera negantem
Condemnant iterum, & manibus poſt terga reuinctis
Abductum rapiunt Romani ad Præſidis ædes.
Quod ſimul ac vidit, nec iam dubitabat Iudas,
Quin turpi afficerent leto quem tradidit illis

Ipſe quidem, aſt aliqua ſeruari poſſe putabat:
Ingemuit, guttiſq; rigans ardentibus ora
Protinus inſonti acceptos pro corpore nummos
Ipſe ſui vindex ſceleris, fraudiſq; nefandæ
Porticibus templi, magna ſpectante corona,
Illorum ante pedes, ad quos ea cura redibat,
Proiicit, irriſus quod facta infecta volendo
Nequicquam ſaperet. Tum verò excanduit acri
Bile tumens: piget ora virûm, lucémq; tueri;
Ac ſolis errans ſyluis, dum facta recenſet
Impia, nec precibus curæ eſt inflectere Numen;
Vltrices adſunt furiæ, quæ verbere cæco
Perculſum exagitent animum, flammáſque rotatis
Intentẽt facibus. fœdo ſtat pallor in ore:
Sanguinei turgent oculi, tremor occupat artus.
Ipſe ergo inuiſam properans abrumpere vitam,
Arboreum infelix legit ad ſuſpendia truncum,
A quo ſemianimis compreſſo gutture pendens
Diffiſſo crepuit ventre; atque ita morte pudenda
Deformem Stygias animam tranſmiſit ad vmbras.
Exemplo horrendo: quanquam, ſi dicere fas eſt
Deteriùs peccent alij, quos ſera moratur
Pœna quidem, at tanto grauior pòſt exitus inſtat,
Iámq; omnis magno penetrarat turba tumultu
Iudicis ad ſedem, nec tectum ingreſſa, quod illud
(Non etiam inſontem nulla malè perdere cauſa)
Relligio haud ſineret, ſpatioſa ſed atria circum
Perſtabat non digna fremens. it clamor ad auras:
Quo celer excitus thalamo ſe proripit ille,
Et matutinos tanto concurrere motu
Admirans, rogat, ecquid eos perturbet, & vnde
Cauſa mali? neque enim proceres quoque adeſſe frequentes

Pro

Pro nihilo ducens etiam grauiora timebat.
Illi indignantes captiuum obtrudere, & vnà
Poſcere ſupplicium. ſed, quo pro crimine, iuſſi
Pandere, conclamant à ſe procul abſore, vt vllum
Ad pœnam poſcant quem non & noxa ſequatur.
Accipiant igitur monet ipſi, vltiq; nocentem
Abſiſtant, patriis modò cautum: ita legibus eſſet.
At veriti, patrio ne ſi de more periret
Coniectu lapidum, multo minus improba ferret
Supplicia, expeteret quàm dira, ac ſæua libido:
Infando obtendunt ſceleri pia ſacra, negantq;
Dedere poſſe neci quamuis extrema merentem
Exempla, vt, gentem qui pœnè euerterit omnem:
Obſtiterit fiſco, pendenda tributa negarit
Cæſaribus, quo ſceptra ſibi, regnumq; pararet,
Quandoquidem plebi regem ſe iactet inerti.
Hæc vbi narraſſent, quamuis conficta videbat
Romulides, tali nec conuenientia capto;
Semotum tamen à turba ſcitatur, an ergo
Rex ſiet? & duris vnde hæc fiducia rebus?
At Chriſtus, ne fortè virum grauis auferat error
Aduerſis ductum ſtudiis, & fraude maligna,
Reſpondet ſeſe regem non poſſe negare,
Sed regem regni, quod non mortalibus vllis
Pendeat auxiliis: nam decertare parati
Aſtarent domino, ruerent & in arma miniſtri:
Longe alia, atq; alibi ſibi parta exurgere regna:
Sed colere interea terras, vt amabile verum
Eruat, & veri cultoribus imperet æquus.
Hic autem rogat ille, quid hoc, quod nomine verum
Dicat? & ante abiens, ſibi quàm reſponſa dabantur,
Edicit populo nullum deprendere ſeſe

 Crimen:

Crimen; at hi contra fanda, atque infanda locuti
Dum cœptum perhibent Galilæa per oppida adusque
Iam Solymos veniſſe malum; facili annuit aure
Pontius, & miſerè cupiens hoc faſce leuari,
Herodi, cui pars regni fortè illa paterni
Ceſſerat, vt Solymis tunc opportunus agebat,
Imperat adduci tacito tot probra ferentem
Ore reum. cuius propter facta inclyta fama
Rex gaudens aditu, propius quo noſſe daretur
Artificem ſimul atque artem explorare videndo:
Quanquam iterum inſtabat probris ferus hoſtis acerbis;
Suſpenſum blando primum ſermone tenebat:
Dein, quoniam neque ſigna dedit, neque verba remiſit
Vlla, quibus magnum ſibi conciliaret amicum:
Indutum tunicis, quòd eum contemneret, albis
Reddidit, & veteres cum Præſide finiit iras.
Hic iterum coëunt, iterum conuitia fundunt
Pontifices, certi nunquam deſiſtere cœpto.
Occlamat tamen inſontem damnare recuſans
Romanus, poſtquam Herodis quoque calculus illum
Soluerat. at, ſpreto hibernus velut aggere torrens,
Sic ſpreta Præſidis infreni ratione ruebant.
Mos erat, ob feſti, quod tunc inſtabat, honorem,
Vinctum aliquem immunem populo donare volenti:
Quod cùm negligerent proceres, ne liber abiret
Quem rapere, & ſæuis abſumere dentibus optent;
Sponte ſua Præſes verbis hortatur amicis
Hunc poſcant Regemq́; ſuum, Chriſtumq́; quod illis
Non ignarus eum paſſim conſueſſe vocari
Vocibus aduerſum patres, quos ſola mouebat
Inuidia; à populo ſeruari poſſe putaret:
Sed fruſtra: quod cum prudens aduerteret ipſe,

An malint igitur Baraban rogat, inq; merentem
Perdere ſtet potiùs, iuſtas quam ſumere pœnas?
Nam Baraba neque deterior, neque turpior alter,
Qui latrociniis tota notiſſimus vrbe,
Ciuem etiam raptis in turba occiderat armis.
His verſi dictis animi, plebéſque moueri
Cœperat. At proceres ſumma nituntur opum vi,
Latronem vt ſeruent, Regem, dominumq; trucident.
Dúmq; aliis alij mutabile vulgus adorti
Artibus hoc agitant; Romanum exterruit vxor,
Horrida nocturnas ſibi quæ ſint viſa per vmbras
Enarrans, precibúſq; monens, ne ſéq;, domúmq;
Perdat ob inſānis inſontis ſanguine Diuos.
Quæ dum cura virum tacito ſub pectore torquet:
Exoritur clamor, nec lætas perculit aures
Poſcentum Baraban, Baraban vno ore ſonantum.
Nec contrà iam verba valent, monitusq;, preceſq;.
Quàm magis inſanos compeſcere nititur orſus;
Tam magis igneſcunt animi, & ſe ſuſcitat ira.
Proſpiciens igitur, rabidam ſine ſanguinis hauſtu
Sedari non poſſe ſitim; concidere flagris
Imperat, vt tetro ſtillantia membra cruore,
Nudatóſq; artus, atque illachrymabile corpus
Oſtentans animos miteſcere cogat acerbos.
Nec mora; ceu viſa catuli ſue, fertur in vnum
Tota cohors, auidi ſibi qui ſine Cæſare regnum
Sumat, vt inſanum, quauis malè perdere regem.
Deripiunt igitur tunicas, raptántque feroci
Horrida flagra manu: ſtat nuda affixa columnæ.
Brachia conſtrictis tendens liuentia nodis.
Ac veluti, aëriam ſi quando euertere quercum
Alpini certant Boreæ, gemit ictibus æther;

Ipſa inuicta manet, nec turbine frangitur vllo:
Sic, illi incutiant cæco licet vſque furore
Verbera, quo latè ſonitu percuſſa reſultant,
Atria, conſtanti perfert fortiſſimus Heros
Pectore, & illæſum ſeruat Genitoris amorem.
Nec verò virgis diſcindere corpus honeſtum
Eſt ſatis: ad riſus etiam, & ſpectacula ſæuas
Exercent pœnas. Nam, tanquam rex foret, alto
Impoſitum ſolio circumſtant agmine læto,
Atque humeros ſuper, & perfuſum ſanguine pectus
Coccineam inducunt chlamydem; dein vertice ſacro
Conſertam ſpinis figunt de more coronam.
At ſceptrum inſeritur dextræ fluuialis arundo.
Quem geſtans habitum regum rex maximus, eheu,
Quæ non fanda, infanda tulit! Nam, ludicra tanquam
Res foret, vt paſti per florea prata iuuenci
Et latera, & circum ſaliunt caput: inde cruentas
Laſciui repetunt pœnas: pars vellere barbam
Gaudet, & immunda totum conſpergere arena,
Pars ſpuere in faciem, & duros impingere pugnos.
Dumq; nouo apparent per tanta opprobria Regi,
Admirans tam longa trahi tormenta, reuertit
Pontius, atque, animo quamuis non cerneret æquo
Supplicia horrenda, & diras ſine crimine pœnas:
Conticuit tamen, hac ſpecie fera corda domari
Poſſe ratus triplici quamuis circumdata ferro.
Horrendis igitur ſqualentem ſordibus ipſe
Ipſe reum ducens dextra, & crudelia paſſum
Obiiciens populo, atque illuc intenta referri
Ora iubens, triſti tandem ſic voce profatur:
Hunc neque conuictum, nec quicquam ſponte fatentem
Sed monitum flagris, ne quis dein publica turbet

Otia,

Otia, dimitti ſatius, quàm morte ſuprema
Effugere afflictæ manſura opprobria vitæ.
Quod vobis igitur melius, quod durius illi,
Hoc agite, & tantos placidi componite motus.
Talibus obtundens laſſas rationibus aures,
Non magis inflexit ſenſus, animosq́ malignos,
Quàm cautem illiſi fluctus, aut litora venti.
Sicut enim celerem nactæ per deuia ceruum
Latratu incurruntq́ canes, prædamq́ ſequuntur,
Quo ſe cunque ferat: ſic ſemper vocibus iiſdem
Infeſti Iſacidæ tolli, celſaq́ iubebant
Affigi trabe, qui ſeſe Regemq́, Deumq́
Diceret, & cæli & Romæ ſceptra tenenti
Exoſus pariter. quæ ſe verba impia iam iam
Nolle pati, aut alium Romano agnoſcere regem.
His ille auditis, vt ſi via fallat euntem,
Subſtitit, incertus, quo ſe diſcrimine tanto
Verteret, hinc Diuûm metuens, hinc Cæſaris iram.
Ergo iterum interiora petens, iterum iubet ad ſe
Adduci captum: rogat, ecquos ſanguine Diuos
Attingat; quis; & vnde domo? Sed vana roganti
Vt nil reſpondit, commota Pontius ira,
Túne, inquit, mihi verba negas, vitæq́, neciſq́
Subdita cui fortuna tua? quem Chriſtus, amicis
Caſtigans faſtum verbis, diuinitus ipſi
Hoc monet eſſe datum, quo ſe ne iactet inanis.
Atque adeo, quanquam non inculpatus abiret,
Deterius peccare tamen qui fraude nefanda
Perculit immeritum, atque inſontem prodidit amens.
Dixerat, & dictis hominem permouerat æquis:
Certaq́ iam ſtabat ſententia parcere capto:

Sed magnis iterum populi clamoribus actus,
Vt nautæ aduerſis acti in contraria ventis,
Succubuit tandem, atque animo defecit inerti.
Heu, quàm difficile eſt verum ſeruare tot inter
Errorum illecebras, & tecti præmia falſi!
Et iuſtum, & ſanctum, & penitus ſine crimine notum
Concidi flagris populi ſedanda furentis
Seditio impulerat: turpi nunc perdere leto
Imperat ambitio, & Romani gratia Regis.
Ante tamen quàm fas violet, damnétq́; cruenta
Morte virum, effuſo delicta aliena piantem
Sanguine, ceu ſacris quæ victima cæditur aris;
Sublimi effultus ſolio iubet ante tribunal
Flumineos ferri latices, lotíſque, velut qui
Peccata eluerit, manibus, ſe crimine ſoluens,
Ac damnans alios, quò me fera veſtra libido
Inuitum cogit, nullum mihi, dixit, in iſta
Cæde nefas: vos hæc, vos hæc commiſſa luetis.
Illi indignantes longo ſic, atque moleſto
Supplicium ſermone trahi: tu ſoſpes abito,
Acclamant, ſi quas Deus hoc pro ſanguine pœnas
Expoſcet, nobis, noſtriſq́; minoribus olim
Incumbat quodcunque mali eſt, perdátque volentes.
Sic dira obſtricti prece, poſtquam à iudice tantum
In ſe conuertere nefas; permiſſa poteſtas
Vt Barraban ſeruent, vitæ præcepta ferentem
Supplicio afficiant. quæ ſeditionis adepti
Præmia conſurgunt animis; ruit vndique magno
Cum ſtrepitu plebs ſæua furens; furit inſuper atrox
Miles, & in pœnas odio ſuccenſus iniquo
Carnificum partes ſubiens quaſcunque nocendi

Pectore condiderat fœcundo exercitus artes,
Vnius exitio geſtit depromere latus.
Nec laſſo breuis vlla quies, aut pauſa malorum.
Principio tyriam, quod regni inſigne gerebat,
Concretam tabo, atque hærentem viſcere nudo
Deripiunt coſtis chlamydem, veſtémq; reponunt
Conſuetam, vnde nouo crudeſcunt vulnera tactu.
Inde grauem nodis, crudóq; è robore ſectam
Imponunt ſine more crucem. ſubit ille laborem
Sponte ſua nudis gradiens ſuper aſpera plantis.
Mox, impar humeris cum iam ſuccumberet, ægrè
Progrediens porta, miles non tardus iniquo
Tarda ferens animo, quendam, vt tunc rure redibat
(Nam Solymos patriis migrauerat ante Cyrenis)
Simonem arripuit, Chriſtum qui ponè ſequendo
Vir bonus, & patiens, tali nec inutilis arti
Partiretur onus: nimis, ô, nimis ille beatus,
Cuius ad exemplum tanto duce, dura ferendo
Participes onerum referent quoq; præmia laudum.
Nec tanto in numero deerant, quibus atra furentum
Diſplicuit rabies, lachrymas quoque fundere viſa
Cum gemitu matréſq; piæ, miteſq; puellæ.
Quas placido aſpiciens vultu fortiſſimus Heros
O natæ Iſacidûm, Solymæ infelicis alumnæ,
Quas mœſtæ pro me lachrymas nunc funditis, inquit,
Pro vobis potius, veſtriſq; effundite natis,
Tantorum quos iuſta manet vindicta malorum.
Tempus enim veniet, nuptis quo nomina matrum
Sint odio, laudent ſteriles, ſubſidere montes
Exoptent, findiq; ſolum, inuoluique ruina.
Sic fando, aduerſum conatur ſcandere cliuum.

Conantem impediunt illi, raptántque, ruúntq́;
Nunc huc, nunc alio, donec ſub pondere iniquo
Multa gemens tandem ſcrupoſi vertice montis
Infami campo, diſiectiſq́; oſſibus albo,
Dum quæ ſupplicio extremo ſint apta, parantur,
Calcatis æger pedibus, plagiſq́; fatiſcens
Reſtitit. At, ſilice in nuda dum laſſa reponit
Membra dolens, quæ damnatis miſcere ſolebant
Pocula vitigeno vires reparantia ſucco,
Et felle, & murra inficiunt: guſtata ſed ipſe
Reſpuit, ah, tantos auidus finire labores.
Iam tuba, commiſſis celſo velut aggere ludis,
Triſtia clariſono populum ad ſpectacula cantu
Excierat; mixtiq́; equites, peditéſq; ruebant,
Viſuri domita figi de morte trophæum.
Ergo, in conſpectu poſtquam vrbs ſe effuderat omnis,
Infelix Iudæa, tuo; fera munera miles
Perficit, atque, iterum detracta veſte, retectis
Horrendum plagis infami ſtipite corpus
Extendens, clauos (quæ maior pœna?) trabaleis
Corripit, & ferro multa vi annixus acuto
Perfoſſas figitq́; manus, figitq́; cruentos
Inde pedes, crebris reſonans gemit ictibus ingens
Mons circùm, & mœſta demiſſo vertice ſilua.
Olli iterum, obtritis, quæ pars molliſſima, neruis,
Heu mihi, quàm vehemens oritur dolor! & tamen acer
Vincit amor, vincit pietas, & viuida virtus
Quo premitur magis, hoc contrà feruentior inſtat.
Atque ita, funeſti peragunt dum iuſſa miniſtri,
Iámque erecta ſolo crux horrida ſurgit ab alto;
Horrida tunc, noſtræ nunc ſpes non vana ſalutis,

Atque adeo mediis fulgens pulcherrima templis
Cultáq; præcipuo mortales inter honore:
En, mater, ſi iam mater, quæ funera nati
Prænoſcens afflicta domi, atque immota ſedebat
Depoſita ſimilis, quanquam prodire vetabant
Et pudor, & tenero duræ ſub pectore curæ,
Prodibat tamen, vt coràm mala cernere tanta
Poſſet, & ipſa ſuos miſerando incendere luctus;
Atque aliquam tanti partem ſentire doloris.
Accedunt paucæ comites; dux omnibus anteit
Fidus Ioannes ſinceri exemplar amoris.
Quo ſignante viam, poſtquam per mœnia tandem
Peruentum ad montem eſt; ô, quæ ſuſpiria, quali
Cum gemitu, ſilet ipſa tamen, nec verba remittit
Vlla, nec indignum quicquam, aut molitur ineptum:
Sed fidens animi, haud equidem ſine Numine certo
Auſa per obſtantes virgo penetrare cohortes
In nati conſpectum, atque illic ſiſtere fœdos
Carnifices inter (queis nulla immanior vſquam
Bellua) profundens lachrymas, & pectora ſubter
Tot pariter tormenta ferens, quot corpore plagas
Filius, immeritam cui ſi depellere mortem
Morte queat, ſecura ſui depoſceret vltrò
Supplicium, & ſæuas expleret ſanguine mentes.
Multa vetant. Igitur diuini conſcia partus,
Ac nati reputans dicta, atque ingentia facta,
Spem certam fouet, exiguo ſe tempore forti
Dura ferentem animo, dein non peritura manere
Gaudia conſpecto rediuiuo à funere nato.
Nec tamen interea minùs acri concita amore
Suſpicit vndantes ſuffuſo ſanguine vultus,

Expe-

Expectans, caræ ſi quid velit ille parenti.
Verba abſunt, nec verba queant æquare dolorem.
At verò rex Iſacidûm (neque enim altera cauſa
Inſeritur titulis, ob quam ſuſpenſus ab alto
Pendeat infamis trunco) ſeruare nocentes
Dum cupit ipſe inſons, ſerpens vt aëneus ille,
Quem diro auxilium morbo Dux corniger olim
Extulit, ætherios latè magna agmina circum
Intendens oculos certam mortalibus ægris
Spondet opem: ſpondet veniam, diſtentáq; pandens
Brachia in amplexus vocat vltrò, & vertice prono
Annuit optanti voto quod concipit æquo.
Sed contra ſcelerata cohors nil impia præter
Verba refert: ipſi proceres teterrima primi
Eructant, fœdiſq; inceſſant vocibus auras,
En, Diuûm genus, en, templi deſtructor, & idem
Conditor: ecqua tuo pro te nunc cura parenti?
Si qui ſeru[illegible]os, diſcrimine tanto
Iam ſeipſum [illegible] ſummos tum poſcat honores,
Et regnum po[illegible], regno potiatur auito,
Si cruce deſiliat, nodóſq;, & vincula rumpat.
Nos quoq; conſilia in melius mutabimus. & iam
Te ſequimur. Tu res, eia, ne deſere noſtras.
His alternantes regémq;, Deúmq; ferebant
Laudibus: at, ferro quis tam graue vulnus adacto
Inferat, vt diræ ſuperet fera verbera linguæ?
Et tamen, ô pietas, precibus petit ille furenti
Flagitium ignoſci populo, pœnámq; remitti
Ignaris, quem ſic feriant, quem voce laceſſant.
Quin, geminos inter pendens vtrinque latrones,
Opprobria hinc etiam (dum debacchantur & ipſi)

Non

Non leuiora tulit: diſpar tamen exitus illis.
Nam dextrum qui fortè latus claudebat, vt ad ſe
Mox rediit, ſocium perſtantem, & dira canentem
Excipit increpitans: ô, rerum oblite tuarum,
Quid iuuat inſonti ſontem te illudere dictis!
Nos meritò hæc patimur, quin & grauiora meremur,
Quàm patimur; quorum ſceleri, atq; immanibus auſis
Non mors vna ſatis. ſed enim quid proximus iſte
Commeruit? fert dura tamen, ſuperatque ferendo.
Sic fando, commiſſa dolens, atque, vnde ſalutis
Spes erat, huc vertens oculos, ſic ore profatur.
O, Domine, æterno cum iam regnabis Olympo,
Sit tibi cura mei. cui Rex ingentia quanquam
Præmia poſcenti nullo merita ante labore,
Elyſios cæli campos, vitamq; perennem
Annuit, exemplo inſigni, quocunque rogetur
Tempore, ſe, vita modò nos quoq; turpiter acta
Pœniteat, facilem præbere rogantibus aurem.
His actis, mœſtam moriens pia lumina vertens
Ad matrem, & matris comitem, quo carior alter
Non erat, à teneris nec ei coniunctior annis,
En, inquit, mulier, nati cui nomina ſerues.
Tuq; hanc, ô, iuuenis, caram nunc ſuſcipe matrem,
Dixit, & æternum dictis afflauit amorem.
Teſtamentum ingens. neque enim poſſederat vllas,
Quas hæres tacito ſubter præcordia riſu
Ferret opes: veſtem verò, quæ textilis illi
Nec conſuta fuit, miles, ne ſcinderet, atque
Sciſſa minus domino ſolitos ſeruiret in vſus,
Sortitus fuerat talis, vt cederet vni
Tota per immenſum nulli violabilis æuum.

L Sic

Sic vates cecinere pij, nec myſtica deſit
Cauſa. ſed ingratum feſtino abrumpere luctum,
Et monſtrare Deum. Deus eſt, Deus ille, nefando
Quem velut obſtrictum ſceleri gens perfida morti
Obiicis, & regnis quod te magis omnibus vnam
Extulit, hos illi ſcelerata impendis honores.
Horridior ſaxis; quando illa luce dolebant
Omnia, quæ cæli ſubter fulgentia ſigna
Produxit natura parens, quin tunc etiam ſol
Aureus obſcura nitidos ferrugine vultus
Texit, & ingenti inuoluens caligine mundum,
Ignotas etiam, atque alio ſub ſidere gentes
Terruit, & magnos docuit non temnere diuos.
At Solymi, ah, Solymi, quos hæc oſtenta petebant
Non timuere tamen: ſed adhuc immane frementes
Inſtabant operi, donec ſuprema viderent
Funera, necdum vna poſituri morte furorem.
Tres pœnè elapſæ ſpatiis æqualibus horæ,
Ex quo deformi pendens a ſtipite tandem
Inclinare diem ſenſit, corpuſq; relinqui
Exſangue, atque animum ſuperas contendere in oras.
Ergo nudatus ſociis, nudatus amicis
Solus, inops, laceros monſtrans crudeliter artus,
Implorat Genitorem, & quò deuenimus, inquit,
O Deus, an tanto ſolum in diſcrimine linquis?
Quæ patrio ſic verba palàm ſermone locutus,
Creditus eſt aliis Heliam accerſere votis.
Exſpectant igitur, ſi qua deſcendere cælo
Heliam videant, & opem præbere roganti:
Ignari quanto Helia præſtantior eſſet
Quem tunc crudeli certabant perdere leto.

Ipſe Patris ſummi ſe iam cæleſtia iuſſa
Expleuiſſe videns, tanquam certamine lento
Perfuncti pugiles, infracta voce ſitire
Seſe ait: at ſiccas non tam ſitis arida fauces
Vrebat quam cor noſtra pia cura ſalutis.
Atque adeo oblatum, quod fortè aſtabat, acetum
Libauit patiens. inde omnia ritè peracta
Effatus, repetitq́; preces, manibuſq́; parentis
Inſontem tradens animam, ac vertice prono
Demiſſos claudens oculos in voce ſuprema
Hæſit, & ætherias ſic vita receſſit in auras.

AD ANTONIVM PERENOTTVM GRANVELLANVM CARDINALEM, REGNI NEAPOLITANI PRO--REGEM.

QVos tenui, magna de re, ſubtemine verſus,
Dum vacat, Auſoniæ duximus arte lyræ,
ANTONI Perenotte, tuo miſcere labori
Ne pigeat: noti dona clientis habes.
Sæpe graues blando minuuntur carmine curæ,
Et iuuat hanc duris addere rebus opem.
Nec quiſquam Aonidum cultos turbatus in hortos
Digreditur, qui non lætior inde redit.
Hos tibi Parthenope pandit felicibus aruis:
Sed tamen & Belgæ quo capiaris habent.
En ferimus flores inſcriptos nomina Regum:
Aptior iis capiti nulla corona tuo.
Carolus hos inter gemina cum prole. nec æſtas,
Aut grauis hiberni ſideris aura nocet.
Semper honorato ſpirant de vertice nectar,
Semper & ambroſius fulget ab ore decor.

S ponte tuos cupiűt tactus,tua nomina poſcunt,
E t gaudent titulis inſęruiſſe ſuis.
F ortunate nimis cuius pulcherrima virtus
P ulchrior eſt tantis accumulata bonis.
T e ſine nil magnű mens inchoat alta Philippi:
T e ſine nec Turcas vicerit Auſtriades.

IN IOANNIS AVSTRIACI NAVALEM DE TVRCIS VICTORIAM.

DILECTA *cælo, quis bonus abnuat?*
Dilecta cælo eſt Auſtriadum domus.
Hunc Caroli præclara virtus,
Hunc meruit pietas amorem.
Quanto ille maior viribus exſtitit,
Tanto minorem ſe ſuperis gerens,
Dum templa, dum propugnat aras,
Et veterum pia ſacra patrum:
Forti nec audet fidere dexteræ
Quodcunque Chriſti relligio vetat:
Succreuit vſque atque vſque, ſummo
Vertice dum feriens Olympum,
Æquauit aſtris imperium, ſuo
Quod inde nato tradidit; ac Deo
Se mancipans, curisq; ſoluens,
Compoſita placidus quiete,
Quæ deerat æuo ſumma, fugacibus
Expleuit annis. Nunc ſuperûm choros
Luſtrans, & inſigni corona,
Purpureoq; nitens amictu
Heroas inter laudibus inclytos
Alto recumbit conſpicuus toro,
Gaudetq; non longo labore
Perpetuos adiiſſe honores.
At cetera expers ſollicitudinis
Vnum efficaci proſequitur prece,

Vt Numinis quem ſenſit ipſe,
Sentiat & ſoboles fauorem.
Nec vota fallunt. hoc toties tibi
Philippe certa perſpicitur fide.
Nam quicquid aut pace inchoaris,
Aut validis animoſus armis,
Deſideratum ducit ad exitum
Ille ille vindex Auſtriadum Deus:
Tibi vndique, vt quondam parenti,
Concilians decus atque famam.
Nec fratris impar eſt genius, tuis
Qui nuper vrgens auſpiciis feros
Sic contudit, ſic fregit hoſtes:
Threïciæ vt dominator oræ
Byzantis arces imperio tenens,
Arctisq́; ponti faucibus incubans,
Nilumq́;, Iordanemq́;, & omnem
Vna Aſiam cohibens catena,
Diroq; Graios ſeruitio premens,
Atque hinc Moloſſos, hinc Nomadas trahens,
Immenſa & atrox claſſe vtrique
Heſperiæ minitans ruinam,
Nulla antè vi, nulla arte domabilis,
Nunc ipſe ſeſe contrahat, & ſibi
Suisq́; diffidat, ſtupendo
Nominis Auſtriaci pauore.
Vaſtata Cyprus, prô dolor, & graui
Hac clade, pridem quæ Venetûm fuit,
Libata iam virtus cruenti
Huc animum impulerant tyranni:
Huc barbarorum pectora militum,
Vt ipſe contra ſi ſteterit Deus,

Deumq́;

Deumq́ cæleſteſq́ ſauis
Appeterent acies ſagittis.
Humana quò non proruit impotens
Natura veri neſcia? Sed magis
Quo creuerit, maior e præceps
Fertur in exitium tumultu.
Ergo illa noſtris ebria cladibus
Deprenſa claſſis Dulichio in mari,
Qua callido regnata Vlyſſi
Saxa graui quatit vnda ponto;
Quid Chriſtiani gratia nominis
Vireſq́ poſſent, obruta fluctibus
Mox ſenſit, & conſumpta flammis,
Et rigido lacerata ferro.
Tuti antè noto conſtiterant ſinu
Naupactum & vrbes inter Achaicas:
Rapti ſed inde ardore pugnæ
Cùm ruerent ſtimulante præda;
Prenſi ſub altis ceu ſtabulis lupi,
Quæ ſtructa nobis pertulerunt mala,
Lugentq́ victi: Nos opimum
Incolumes canimus triumphum.
Quo nullus vnquam pulchrior. Actius
Non hoc Apollo, non Salamis neget:
Inceſta quanquam Ægyptius illic,
Hic tumidi periere Perſæ.
Par cauſa victis, vt malè ſit malis.
Sed Turca quanto ſæuior omnibus,
Tanto illius maiore plauſu
Vincitur, obruiturq́ faſtus.
En vaſta nigro quot fluitant mari
Permiſta rebus corpora! ſtat ſtupens

Euenus, attollitq́; ripis
Attonitas Achelous vndas.
At monte doctis virginibus ſacro
Gauiſa Phocis cedere barbaros,
Cruceſq́; victrices per vdos
Ionij volitare campos:
Dat ſigna dempti Graiugenis iugi,
Deſuetaq́; ardens pectora ſuſcitat,
Themiq́; Cirrhæumq́; vatem,
Et reduces monet eſſe Muſas.
Saluete magni quos veneror Duces
Sudore & atro ſanguine ſordidos.
Saluete per quos parta nuper
Perpetuæ monumenta famæ.
Non ora centum, non totidem ſatis
Sint plectra veſtris laudibus: & tamen
Vrſine, teq́; ingens Columna
Romuleæ duo lumina vrbis,
Canamq́; bello, quos Melite viros
Enutrit audax, cedere neſcios,
Tricena nacti quiſque colla
Obiicerent patriæ periclis.
Nec te ſilebo te Ligurum decus
Ductórq́;, præſtans Oriadum genus:
Innecte roſtratam merenti
Tu quoque iam capiti coronam.
Maiore ſed me proripit impetu
Vrbs Hadriano condita quæ ſinu
Sic Italas illuſtrat oras,
Vt rutilum vaga Luna cælum.
Hæc cauſa belli. Hanc malè perditam
Immanis optat dum Selymus, pium

Pertraxit in partes Philippum,
Et Venetis ſociauit armis.
Innata virtus omnia perpeti
Quàm turpe mauult opprobrium. Neque
Mors dura, cùm poſt mortem honeſti
Laus pretium ſequitur laboris.
Mori parata, aut vincere pertinax
Incumbit hoſti Antenoridum manus.
Dumq́ huc & huc ſe vertit ardens
Prævalidis agitata remis:
O illa quantis horrida cladibus
Eſt vlta Cyprum! ſed dubio diu
Sub Marte: nec paucis ſuorum, &
Barbarico ſimul interempto:
Qui ſæuo anhelans vulnere, cùm fugam
Sentiret hoſtis, Nunc morior lubens,
Nunc, inquit, & cum voce vitam
Ob patriæ poſuit ſalutem.
Nec fatum amici, aut te Veneri tua
Tardauit ætas: fortior emicas,
Mixtasq́ per cædes ruenti
Auſtriadæ, mediasq́ flammas
Accurris acri viuidus impetu,
Palmamq́ firmas. O procerum decus,
O prouida cui mente Neſtor
Cederet, atque animis Achilles:
Te fata ſeruent Auſtriadæ tuo,
Tuumq́ ſeruent Auſtriaden tibi:
Quiq́ inclyta virtute, cæſis
Iſmarij ducibus tyranni,
Opima fertis nunc ſpolia, & ſimul,
Incenſa præter merſaq́ fluctibus,

Tot ſigna, & æratas triremes
Eximio trahitis triumpho:
Trahetis iidem curribus aureis
Regem ipſum, & atro gurgite Boſphorum.
Nec fallor: en iam turbat Iſter
Horribilem metuens ruinam.
At ô paterno qui Latium tenes,
Romamq́; regno Maxime Pontifex,
Quem lege ſacrata per omnem
Chriſticolæ veneramur orbem:
Res nulla fauſto, cùm ſcelerum Deus
Succenſet vltor, deſinit exitu:
Tu flectere & placare blandis
Vſque Deum precibus memento.
Non pauca præſtas militia, ſacri
Conſorſq́; & auctor fœderis. at piis
Vis maior in votis, & aris.
O hominum pater atque cuſtos,
Extenta cælo brachia dum feres,
Vates vt olim corniger: arduus
Parebit æther, & capeſſent
Vnanimes tua iuſſa venti.

Læuinus Torrentius.

LÆVINI

LÆVINI TORRENTII

DE BELLO TVRCICO AD M. Antonium Bobbam, S^{tæ}. Romanæ Eccleſiæ Cardinalem,

LIBER.

CVM grauis Ætolos per florea rura colonos
Neglectæ, vt perhibent, affligeret ira Dianæ,
Terribili immiſſo ſiluis horrentibus Apro,
Qui flauas latè ſegetes, herbaſq; virentes,
Palladiáſq; oleas, & Bacchi munera, vites
Indomito ſæuus roſtro, afflatuq; tremendo
Erueret, dirámq; famem, peſtémque moueret:
Quamuis tunc Calydon fortem Meleagron habebat;
Nec tantis opus auxiliis, quibus vna periret
Bellua & inſidiis, & duro obnoxia ferro:
Accurrit tamen Argiuûm delecta iuuentus
Æternæ ingenti ſuccenſa cupidine laudis,
Si quâ forte malum patriis auferre daretur
Finibus, & tutis concredere ſemina campis,
Grandiáq; aſſuetas ſtipare per horrea meſſes.
Sic etiam, Æmonio ſtabat cùm litore puppis,
Prima peregrinas viſura per æquora terras,
Æſoniden quanquam fato Phryxæa manebant
Vellera peruigili primùm rapienda Draconi;
Non ideò numero minùs acceſſere frequenti,
Nec veriti ſummis ſocios ſe adiungere rebus
Præſtantes Minyæ, tot Achææ robora pubis,
Parte aliqua inſignem cupidi contingere palmam.

Nam

Nam priſcis ſollenne viris, quos læta tulerunt
Sæcula cæleſti genitos à ſemine Diuûm,
Perfidiam vlciſci ſcelerum, portenta domare,
Parcere non vlli præclara ob facta labori;
Nec tantum titulis, quantum virtute praire.
Scilicet vt dulcem meritis extendere famam
Poſſent, & patrio tandem ſuccedere cælo.
Hinc gemini, quorum felicia ſidera nautis,
Tyndaridæ; hinc Nyſæ deſcendens vertice Iacchus,
Et qui ſemiuirum per Dædala tecta iuuencum
Extendit victor Theſeus: hinc gloria vatum
Alcides, cuius notum ſuper æthera nomen
Aoniæ æterno ſacrarunt carmine Muſæ.
Quid tamen aut Apros, aut vaſto corpore Tauros,
Aeripedem aut ceruum fulgentem cornibus aureis,
Quid Nemeæ horrendum gelida ſub rupe Leonem,
Aut Lernæ obſcœnis ſtrauiſſe paludibus Hydram
Tot tumidam collis, & tot rabida ora mouentem,
Ora ſemel præciſa modis creſcentia miris,
Humano tantum generi (ſi vera fatemur)
Profuit? anguſtis concluſæ finibus illæ
Delituere feræ: ſtragem niſi læſa nec vllam
Ira dedit. redeant licet, & glomerentur in vnum
Omnia, quæ Graiis narrantur mille Camænis
Heroum cecidiſſe manu tellure, vel vndis
Prodigia, infernos etiam terrentia manes:
Non ideo egregias bello vaſtarier vrbes,
Excindi ferro muros, ſedéſq; ſacratas
Euerti flammis, manare aut ſanguine riuos,
Fœdáque captiuas raptari ad ſtupra puellas
Aſpiciet quæcunq; erit illætabilis ætas:
Sed melior noſtra. Nam quid non antè malorum

Perpeſſi

Perpeſſi ſumus, ah, miſeri? at peiora ſuperſunt,
Si non conſiliis, ſi non communibus armis
In ferrum ſummis adnixi viribus omnes
Pro natis, pro coniugibus, cariſq; propinquis,
Et patria, & dulci pro libertate ruamus.
Nec verò verbis opus irritare dolorem,
Atque animo ſtimulos vel ſubdere calcar honeſto:
Non ignota queror, nec quæ vaga fama per orbem
Sparſerit, incertis implens rumoribus aures;
Sed fidis ſubiecta oculis. Nam cernimus, eheu,
Cernimus Iſmarij ſeruantem clauſtra profundi,
Quâ ferus obſtructis immugit Boſphorus vndis,
Europámq;, Aſiámq; breuis diſterminat æſtus
Funeſtis ſæuum imperiis, armiſq; Tyrannum,
Quo nullum in terris magis execrabile monſtrum,
Non medio quoſdam è populo per ſæua necantem
Tormenta, (vt Siculis olim qui ſceptra tenebant
Finibus) aſt ipſos cogentem in prælia Reges,
Nunc hos, nunc illos, ſuaſit quos dira libido,
Fœderibus ruptis, non more, aut legibus vllis
Audaci ſuperare manu, ſemperque recentes
Ducere non iuſto partos ſibi Marte triumphos.
At gemere, atque infanda pati ludibria victos.
Et ceſſamus adhuc? neque nos exempla mouebunt
Priſca virûm? claris ſunt nunc quoq; præmia factis:
Virtutémque rependit honos, quem morte paciſci
Quis dubitet, qui ſe mortali ſorte creatum
Cogitat, atque aliam ſperat poſt funera vitam?
Quòd ſi nec virtus, nec honor, nec gloria ſegnes
Excitat; at ſomnum tam ſæua incendia rumpant
Iam noſtros raptura Lares; dum ſumere vires
Vulcanum, & flamma patimur vaſtare ſequaci

Proxima

Proxima quæque. ſuo quæ ſi defenſa fuiſſent
Auxilio; obiecta poterat tunc mole teneri,
Qui nunc immenſis ſpaciis per ſaxa, per vndas
Fertur, & excuſſis exultat victor habenis:
Oppida tot ſtarent, populiq́ & regna manerent:
Iuſta peregrino feruerent bella ſub axe:
Nec verò hunc noſtrum quateret Mars impius orbem:
Noſtra nec ad tantos veniſſent ſæcula luctus.
Nam modò qui tantis opibus conſurgit in aſtra
Turca ferox, adeò & mortalia deſpicit arma
Improbus, vt magnis auſit concurrere Diuis,
Quorum nec cultu nec numine tangitur vllo;
Cum primùm egreſſus ſiluis & montibus altis
Florentes Aſiæ campos, vrbéſq́ petiuit
Maümetis noua ſcita ferens, mentitáq́ ſacra;
Si noſtris iam tum proauis mens vlla fuiſſet,
Si quis amor patriæ, ſi qua in commune voluntas;
Conatu non difficili, diſcrimine nullo
Infandam extinxſent ipſo cum nomine gentem.
Quæ molles inter populos impune vagata,
Mæandri quos vnda rigat, quos vnda Cayſtri,
Pactolúſq́ fluens auro, nec parcior Hermus,
Xanthúſq́, & Simois magnæ notiſſima Troiæ
Flumina, iam toties duris exercita fatis;
Vt tandem ad rapidum peruenerat Helleſpontum;
Bithynóſq́ obſedit agros, opulentáq́ regna:
Tunc quoque quis terra, aut crudo de robore natos
(Vſque adeò obſcura ducunt primordia fama)
Tot grauidam imperiis, opibúſq́, armiſq́ potentem
Crederet auſuros infeſto inuadere bello
Europam? inuaſere tamen, Diſcordia tetra,
Qualis & hoc noſtro fuit implacabilis æuo,

Quæ

Quæ Romana graui conuellere ſacra per orbem
Diſſidio, & forti Latio diſiungere Graios,
Et potuit Graios ciuili accingere ferro,
Strauit iter, ventíſq; implenit vela ſecundis:
Et dedit optata tutos conſiſtere arena.
Ex illo iratis cœperunt omnia Diuis
In peius ruere, & magno labefacta tumultu
Funditus ingentem trahere inclinata ruinam.
Ipſe cruentato vectus per cærula curru
Mars pater, Iſmariis violens qui præſidet aruis,
Et rigidam luſtrat Rhodopen, Æmúmq; niualem,
Horrida mortifera vibrans haſtilia dextra,
Imbellem exoſus luxum, fœdámq; ſuorum
Deſidiam, hoſtilem duxit trans æquora claſſem.
Nec Bellona noua comitem ſe adiungere genti
Erubuit, cui ſola fides, cui numen in armis,
Et ſemper cædes, ſemper ſunt prœlia curæ.
Threïciis igitur tranſmiſſi finibus, vt iam
Dira ſub Arctoo feritas accreuerat axe,
Tam quibus auxilium, quàm quos contra arma ferebant,
Ceu lupus aduerſis luctantes cornibus hœdos,
Proruerunt pariter. nec paſſi exurgere victos.
Atque ita perfidiæ merces quâ proſpicit æquor
Aduerſis pulſata Notis, quâ ſurgit ad Arcton,
Et petit Occaſus, & Eoos tendit ad Euros,
Thraca ferox, auidis ceſſerunt omnia Turcis.
Sola ſuperfuerat regnis exuta propinquis
Vrbs tanti caput imperij, tot fœta triumphis:
Et mœſtos tellure oculos demiſſa tenebat.
Ardua ceu duris detonſâ ſecuribus Ilex,
Quæ priùs vmbroſo conſurgens vertice in auras
Et ſiluæ decus, & teneris gratiſſima Nymphis:

Nunc ſcabro informis trunco, nec amabilis vlli
Luget, & inuiſum rurſus timet anxia ferrum,
Funereis arſura rogis, arſura caminis.
Sed tamen ipſa ſua ſtans vi nec tempore paruo,
Nec paruis opibus potuit conuulſa moueri.
At laſſata malis, dum terra obſeſſa mariq́;
Clauditur; aſſiduos vltra non pertulit ictus.
Poſt tantas igitur ſtrages, & mœſta ſuorum
Funera, dum nulli cura eſt ſuccurrere feſſis:
Arx illa imperij veteris, non altera tantùm
Roma, ſed & Romæ quondam poſt buſta ſuperſtes;
Qua ſalua, Europe poterat quoque ſalua videri;
Deſerta, indefenſa, & cur non prodita? tandem
Concidit, & magnum ſonitu perterruit orbem.
Nec verò accenſum paſſus langueſcere Martem
Victor ouans, Macedûm populos, regnataq́; magno
Arua Duci, Bactris qui formidatus, & Indis
Optabat naſci plures, quos vinceret, orbes,
Occupat; atque eodem curſu mox Theſſala vaſtat
Rura, nec Æacidæ nutrici parcit Achillis;
Nec timet infames Latia bis clade Philippos;
Aut ſæuos horret Lapithas, gentémq́; biformem
Centauros, Dolopésque, & duri Martis alumnos
Myrmidones: cedunt ferro Peneia Tempe,
Tempe quæ Elyſiis poterant contendere campis,
Sperchiusq́;, & gramineis lætiſſima ripis
Flumina frondoſas inter labentia ſiluas.
Cedit & Euenus, potat quem pinguis Acarnan.
Et potæ Ætolis cedunt Acheloides vndæ.
Vincitur Epeirus, nec tuta eſt Illyris ora;
Cuncta quidem magnis iampridem impulſa procellis,
Cùm nihil intactum, nil linqueret aſper inauſum

Barba-

Barbarus, infeſto tentans fortiſſima ferro:
[Sed tamen aduerſos nonnunquam pertulit ictus;
Nunc Venetûm expertus vires, nunc quantus in armis
Sarmata, & æratam quatiens grauis Hungarus haſtam.]
Sed Byzantina poſtquam conſederat arce
Imperij rapiens faſces, nomenq́; ſuperbum;
Non inſtar predonis & huc graſſatur, & illuc:
Sed ſua iam nunc eſſe ratus terráque, mariq́;
Omnia quæ magnum luſtrat Sol aureus orbem;
Italiam primùm, Italiam ſibi poſcere demens
Deſtinat, & magnæ penetrare palatia Romæ.
Nec via difficilis, portus ſi claſſe teneret
Chaonios, breuis vnde Italas fert curſus ad oras.
Huc igitur magna contendens mole ruebat,
Fulmen vti, aut atro collectus turbine ventus.
Exortus ſed enim terris nouus vltor Achilles,
Qui nullo minor Æacidûm tunc fortè Moloſſis
Imperitans, Pyrrhi veteris certiſſimus heres,
Non tantùm patriis arcebat finibus hoſtem;
Sed victum toties adeò perterruit, vt, ſi
Talem Parca virum plures ſeruaſſet in annos;
Viuida vel virtus ſociis adiuta fuiſſet
Auxiliis; vltra Tanaim, gelidoſq́; fugaſſet
Sauromatas, quem nunc patimur tot fœda patrantem
Flagitia; &, dum iura negat ſibi nata, ſuiſque;
Miſcentem rabido fanda, atque infanda furore.
Ille ſed ante diem fatis conceſſit iniquis.
Rumpere nec noſtros queat vlla iniuria ſomnos.
Sic victa Epeirus, cæſo velut Hectore, Troia:
Sic victi Illyrij, victi ceſſere Liburni.
Nec mora, peruolitant celeres vada ſalſa carinæ;
Lætus & Auſonia potitur ferus hoſpes arena.

Cunctáque ſe viciſſe putans; quâ certa patebat
Iam via, congeſtis ſpoliis, prædáque recenti,
Ac bene munita, quam vi modò ceperat, vrbe;
Nauigat. & quò tuta magis ferat æquore claſſis;
Quâ maris Ionij tolluntur ad æthera fluctus,
Leucatam expugnat; mox & tua Cephale regna.
Neritos hinc, nemorúmque iugis perit alta Zacynthos.
Et quid non aliud? ſed quis mihi, Græcia, dignis
Deploret tua fata modis? quis triſtia dicat
Funera, & exhauſtos aduerſo Marte labores?
Non ego fœdatis cæſorum ſanguine campis
Tot fortes cecidiſſe viros hoſtilibus armis
Conqueror. haud dubiæ debentur corpora morti.
Quam qui pro patria ſubiit, poſt buſta ſuperſtes
Viuit, & æternum famam transfundit in æuum.
Tot verò ingentes verſas à ſedibus vrbes,
Tot moles tantorum operum, tot templa, tot aras,
Quis non indignis animis ferat? edere verſu
Singula difficile eſt. Ipſæ periiſtis Athenæ.
Quæ quanta extiterit clades, narrare volenti
Lingua cadit. quid enim ſupereſt, niſi fabula tantùm,
Et cinis, & ſparſæ per inhoſpita teſqua fauillæ?
O Diuûm domus, ô genitrix fœcunda virorum,
Fæta armis, fæta ingeniis; nec moribus aureïs,
Quàm belli virtute minor; quis culmine tanto
Deiectam aſpiciens lacrymis non impleat ora?
Túne illa, vt perhibent, cælo gratiſſima tellus?
Túne illa æternis (Diis nempe auctoribus ipſis)
Fundata auſpiciis, populos vt iura per omnes
Æqua dares, ſæui nutum ſeruare Tyranni
Cogeris, & quæcunque animo veſana libido
Extuderit fera iuſſa pati? ciuilibus olim

Imperiis

Imperiis cùm Roma potens te rexit, amico
Senſiſti victorem animo, viciſſe videri
Vt poſſes; adeò manſueta & libera iura,
Quæ nunc nulla manent. miſeræ ſeruire neceſſe eſt,
Aut Domino mandante mori. Prô dedecus ingens!
Tortorémne manes potiùs, quàm corripis arma?
Rumpe iugum, res pulchra mori conſtanter in armis.
Tu verò ante alias fortunatiſſima terras,
Quæ tantos inter fluctus, rerumq́; procellas
Manſiſti incolumis, nimium Diis vſa ſecundis,
Italia, ô, ingens mundi decus: optima ſemper
Conſiliis, ſeu bella forent, ſeu fœdera curæ.
Aſpice quàm duris luctetur Græcia fatis:
Aſpice; te quantis nunc efferus ille laceſſat
Viribus. audendum eſt contrà. metuentibus inſtat
Improbus, audacem fugiens inglorius hoſtem.
Ceu lupus inſidias ſepto nocturnus ouili
Cùm ſtruit: at paſtor vigilans, & odora canum vis
Arma parant: fugit ille, licet rabida ora fatiget
Dura fames; adeo tarda atq; ignobilis ira eſt.
Ne tamen audendo quicquam temeraria pecces:
Antè animo perpende tuo, quo robore certes:
Ipſa quid expectes alios: an ſigna parati
Iungere, quos iiſdem inuoluant incendia flammis.
Magna quidem per te, cùm res Romanus habebat:
Sed nunc tuta magis, minus atq; obnoxia tetræ
Inuidiæ, poſtquam Latiis qui præſidet aruis,
Vittis & ſacra redimitus tempora mitra,
Nec ſæuus bello, ſed relligione verendus,
Et pater, & cuſtos, & magni numinis inſtar,
Fœderibus iungit populos; terraſq́; per omnes
Chriſtiadûm pia ſacra ferens communibus aris,

Conciliatq́; animos, & obortas temperat iras.
Illi nempe ſalus, illi tua commoda curæ.
Ille videns, quantis Italæ res ſurgere poſſent
Viribus, æterni ſi fœderis auctor, vtramque
Iungeret Heſperiam, Venetisq́; accederet vltor
Hiſpanus longo bellorum exercitus vſu:
Magnanimum blando pius impulit ore Philippum.
Non tantùm Auſonia & Sicula tellure repoſtas
Vt conferret opes: ſed quantum Hiſpania diues
Poſſidet, Herculeas quà tenditur vſque columnas,
Armaq́;, & æratas ingenti mole triremes,
Deniqueſe, fratremq́; ſuum, gentemq́;, domumq́;
Communi offerret bello. quis tanta recuſet
Auſpicia, hortantéſque ſequi in prœlia Diuos?
Vidimus, vt duro vix eluctata duello,
Tortilis inducto coluber velut ictus aratro,
Vrbs Venetûm, Hadriaci quondam Regina profundi;
Nunc ſæuo, ah, impar hoſti, qui victor opimam
Cùm iam vaſtaſſet Cyprum, Cypro addere Cretam,
Scilicet & Cretæ Corcyram, & plura parabat
Regna. ſed, indignos poſtquam miſerata labores
Pontificis ſummi pietas, & fida Philippi
Dextera communi ſeſe obiecère periclo:
En aliam rerum faciem: modò victor vbique,
Victus abit. ſummo quæ terruit æthere Diuos,
Nereáque, atque imo latitantes æquore Nymphas;
Ionio in magno diſiecta, atque obruta claſſis
Aut flamma, aut periit ferro, aut ſeruata triumpho eſt.
Tot fortes cecidere Duces, tot merſa ſub vndis
Corpora magna virûm, argentíque, aurique talenta.
Et dubitamus adhuc nos huic committere victo,
Accisis iam nunc opibus, quem vicimus antè

Integris?

Integris? repetent fontes, conuerſáque retrò
Flumina circum agent mirantibus agmina ripis:
Si campis vnquam nos debellabit apertis,
Donec ſalua manent nobis hæc fœdera, & vnà
Præferimus iunctis fulgentia ſigna maniplis.
Non ea vis animo. noſtra illum ignauia fecit
Audentem, & ſociis quòd non bene fidimus armis.
Nunc tempus mutare vices, & ſumere iuſtas
Inſonti toties fuſo pro ſanguine pœnas:
Sed quia magnanimi cunctis mens nota Philippi,
Votáque periuram bello diſperdere gentem:
Præſentes illi poſcam per carmina Diuos,
Et precibus iungam lacrymas, nec morte paciſci
Defugiam, vt verſis pereat res barbara fatis.
Tu verò Hadriaci clauſtris vrbs addita Ponti,
Vóſque Antenoreo geniti de ſanguine ciues,
Hæc verſate animis. Iuuet eſſe Antenore natos.
Qui capta, vt perhibent, poſt diruta mœnia Troiæ,
Euganeis olim conſedit finibus exul
Nobilis, & Phrygiæ pars non poſtrema ruinæ.
Sed, quoniam pacem mediis hic miſcuit armis;
Sollicitus, non qua ſe mole opponeret hoſti;
Sed qua pugnaces euaderet arte Pelaſgos:
Nolim hæc vos exempla ſequi. ſint libera ſemper
Conſilia ante tubam; num pax, num bella gerenda.
Poſtquam bella placent, iámque horrida cornua rauco
Cum lituis audita ſono; tunc tunc iuuet arma
Arma ſequi, ſua cuique ſalus conſiſtat in armis:
Tunc gladios vibrare graui tunc ſpicula dextra
Cura ſit. aduerſo miles qui pectore Martem
Concitat; vt res cunque cadat, viuens nec egebit
Laudis, & extento moriens celebrabitur æuo.

Ergo agite; & placido mecum hæc perpendite vultu.
Principio cùm vos Selymi violentia adegit
Concertare manu potiùs, quam linquere Cypri
Regna, licet titulis non ſat bene parta decoris:
Collaudata quidem virtus: ſed quis tamen auctor
Tantopere imparibus ſuaſit concurrere telis?
Conſilio freti veſtro deſueta, ſituq;
Oblita monuiſtis rapta è penetralibus arma:
Et viduata ſuis naualia puppibus alto
Immiſere freto notam nullo æquore claſſem.
Nam ſi qua externas abies prius attigit oras,
Mutandas pelago merces, non bella gerebat,
Diuitias domino, non allatura triumphos.
Sed quo lenta quies plures abſumpſerat annos:
Hoc magis exarſit rapidi noua gloria Martis.
Denique non alio certatum tempore tantis
Eſt opibus. ferro ceu ſecta renaſcitur hydra,
Afflictæ creuere ipſo in certamine vires.
Nec frangi potuere animi, nec cedere victi.
An repetam illius pulcherrima facta diei,
Quo nunquam Auſoniæ illuxit felicior ora:
Et quem qui veſtræ natalem dixerit vrbis,
Et mecum facit, & rectum Ioue iudicat æquo:
Vſque adeò exangues iam pœne reliquerat artus
Spiritus, & tenues ſe vita remorat in auras.
O, quanta acceſſit Venetæ tunc gloria genti!
Sed multo ſatius fuerat non vincere, quàm nunc
Victores medio tam fœdè abſiſtere bello.
Scilicet aduerſis fortes res inde ſecundæ
Mutatos quatient; & erit victoria fraudi.
Si, quantis animis proſtratum vicimus hoſtem,
Iuuiſſet parili virtute incumbere victo:

Libera

Libera ſub noſtris ageret nunc Græcia ſignis,
Et nemora incolerent reduces Parnaſſia Muſæ.
Sub iuga veniſſet Rhodope, veniſſet & Æmus,
Fluminaq; Orpheio quondam ſiſtentia cantu.
Nec tam ſublimi ſe vertice tolleret Iſter.
Et trepida oſtriferi turbarent litora Ponti.
Quod tamen interea periit, periiſſe ſinamus:
Dum ſtimulos animo ſubdat pudor, iraq; ſegnes
Excitet, & magna rurſus vi mittat in hoſtem.
Quem ſi cunctando patimur modò cruda mederi
Vulnera; ceu poſitis ſerpens nouus exilit annis,
Vltrò aderit, multo repetens cum ſanguine pœnas.
Nec verò hic exſors damni, aut illæſus abibit,
Qui nunc diſſimulet, iurataq; fœdera fallat
Improbus, aut Geticis addat ſe transfuga caſtris.
Vnà odere omnes timidos magis, horrida ſemper
Amplexi imperia, & metuentes parcere Turcæ.
Poſtquam igitur ſumptis poſita eſt ſpes omnis in armis;
Duremus: meritam referet conſtantia laudem.
Tuq; adeò, ſancti decus immortale Senatus,
Pieriis olim docuit quem Pallas in antris
Et ſapere, & magnas res magno condere verſu,
Bobba, Pater venerande, huius mihi carminis auctor;
Purpureas inter vittas, crinemq; decorum
Hanc ſine ſacrato tibi vertice ſerpere Laurum:
Et mecum vnanimes compelle in prælia Reges.
Tu maris Ionij tuta vada ſalſa carina
Peruolitans, pulſos iterum toto æquore Turcas
Diſiectaſq; canes claſſes, atque obruta Ponto
Corpora; dein, Libycas ſeu te fert curſus ad oras,
Seu pingues Aſiæ campos; victricia latè
Signa per ignotas facies effulgere gentes:

Dum Solymos venias Galilæáque latus ad arma.
Atque illo tandem ſtatuas in monte trophæum,
Quem Deus humano latitans ſub corpore ſummi
Supplicij eſſe locum voluit, cùm morte ſubacta
Æternum humano generi reſerauit Olympum.
Ipſe ego, ceu magna quondam ſubuecta triremi
Cymba, ferar; caſus & te comitabor in omnes.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

TRES libros de partu Virginis, & vnicum de puero Ieſu, elegantiſſimis hymnis à Læuino Torrentio compoſitos, vnà cum Elegijs ad Diuam Virginem à me perlectos, teſtor puros, cultos ac planè pios eſſe, nihilq́ue habere quod Catholicorum animos poëticæ dictionis non ignaros offendere poſſit: dignos præterea cenſeo qui ad pietatis ſtudioſos carminis, argumentiq́ue totius elegantiæ afficiendos atque iuuandos in lucem edantur. Datum Antuerpiæ IIII. Non. April. cIↃ. IↃ. LXXII.

Librum etiam qui recens acceſſit, De cruento Domini noſtri Ieſu Chriſti Sacrificio, carmine ſelectiſſimo conſcriptum, vt pium, elegantem & vtilem probo, atque piis viris à poëtica arte non alienis ſuauiſſimum fore prædico, nihilq́ue continere teſtor quod purgatas offendat aures Catholicorum virorum. Antuerpiæ prid. Cal. Maij. cIↃ. IↃ. LXXV.

B. Arias Montanus

SVMMA PRIVILEGII.

REGIS Priuilegio cautum eſt, ne quis alius præter Chriſtophorum Plantinum, librum hunc, cui titulus eſt, *Læuini Torrentij S.R.E. Prot. Poemata Sacra*, imprimat, aut alibi impreſſum in ſuas ditiones importet, venalémve habeat. qui ſecùs faxit, pœna fiſco Regio exoluenda multabitur: vt latiùs in Regio diplomate expreſſum eſt, Dato Bruxellæ penultima Iulij. Anno M.D.LXXV.

Signat.

Iac. Blyleuen.

ANTVERPIÆ EXCVDEBAT CHRISTOPHORVS PLANTINVS, ARCHITYPOGRAPHVS REGIVS. ANNO M. D. LXXV. XV. CAL. DECEMB.